

Bratislavský
samosprávny
kraj

MODRA

SLOVENSKÉ
NÁRODNÉ
MÚZEUM

MUOP

PAMIATKOVÝ ÚRAD
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MODRA
SLOVÁ·ĽUDOVÁ·MAJOLIKA

HERITAGE
SK
AT

Interreg
Slovakia-Austria

ACADEMIA
ISTROPOLITANA
NOVA

TRADÍCIA KERAMIKY V BRATISLAVSKEJ ŽUPE A MOŽNOSTI JEJ KREATÍVNEJ REFLEXIE

Zborník príspevkov z konferencie
Bratislavského samosprávneho kraja
Dni európskeho kultúrneho dedičstva 2017

Podujatie je organizované v spolupráci s projektom Heritage SK-AT, ktorý je spolufinancovaný z Programu spolupráce Interreg V-A Slovenská Republika – Rakúsko.

Editori: Mgr. Rastislav Šenkirik
PhDr. Agáta Petrakovičová Šikulová
Ing. Miriam Fuňová

Autori: Mgr. Rastislav Šenkirik
Mgr. Zuzana Francová
PhDr. Agáta Petrakovičová Šikulová
Dr. Claudia Peschel-Wacha
Mgr. Viera Tarkayová
Mgr. Eva Ševčíková
Mgr. art. Jakub Liška, MRes
Mgr. Hana Sedláčková
Ing. Miriam Fuňová
Mgr. Juraj Petrakovič

Bratislava 2017

Tradícia keramiky v Bratislavskej župe a možnosti jej kreatívnej reflexie

Zborník príspevkov z konferencie Bratislavského samosprávneho kraja
Dni európskeho kultúrneho dedičstva 2017
Hotel pod Lipou, Modra – Harmónia, 2017

Vydal Bratislavský samosprávny kraj v spolupráci s OZ Slovenská ľudová majolika

Partneri konferencie:
Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, Mestský ústav ochrany pamiatok Bratislava,
OZ Slovenská ľudová majolika, mesto Modra, Slovenské národné múzeum,
Academia Istropolitana Nova

Editori: © Mgr. Rastislav Šenkirik, PhDr. Agáta Petrakovičová Šikulová,
Ing. Miriam Fuňová
Autori: © Mgr. Rastislav Šenkirik, Mgr. Zuzana Francová,
PhDr. Agáta Petrakovičová Šikulová, Dr. Claudia Peschel-Wacha,
Mgr. Viera Tarkayová, Mgr. Eva Ševčíková, Mgr. art. Jakub Liška, MRes,
Mgr. Hana Sedláčková, Ing. Miriam Fuňová, Mgr. Juraj Petrakovič

Vydanie prvé
Bratislava 2017
Preklad z nemeckého jazyka: illyria s.r.o.

Grafická úprava, zalomenie a tlač: © ORMAN spol. s r. o.
Titulná strana obálky: autor ornamentu: R. Barčík, Slovenská ľudová majolika,
2. polovica minulého storočia,
Titulná strana obálky foto: P. Bližnák

ISBN 978-80-972433-7-1

OBSAH:

Konferencia BSK k Dňom európskeho kultúrneho dedičstva **17**
Ing. Martin Berta, CSc., podpredseda Bratislavského samosprávneho kraja

K téme konferencie **21**
Mgr. Rastislav Šenkirik, vedúci oddelenia kultúrnej infraštruktúry Úradu BSK

Habánska fajansa a jej vplyv na džbankárstvo na západnom Slovensku **25**
Mgr. Zuzana Francová, Múzeum mesta Bratislavy

Modranská keramická dielňa ako pokračovateľka tradície západoslovenského džbankárstva **38**
PhDr. Agáta Petrakovičová Šikulová, SNM-Múzeum Ľ. Štúra v Modre, Múzeum slovenskej keramickej plastiky

Keramický riad z Gmundenských dielní v čase habánov **49**
Dr. Claudia Peschel-Wacha, Volkskundemuseum Wien

Generácia významných povojnových keramikov **66**
Mgr. Viera Tarkayová, SNM-Múzeum Ľ. Štúra v Modre, Múzeum slovenskej keramickej plastiky

Majstri majoliky v súčasnosti a ich tvorivý potenciál pre budúcnosť **81**
Mgr. Eva Ševčíková, etnologička

Od ornamentu k dizajnu **92**
Mgr. art. Jakub Liška, MRes, modranska, s. r. o.

Súčasní keramickí majstri prezentovaní v Malokarpatskom múzeu v Pezinku **102**
Mgr. Hana Sedláčková, Malokarpatské múzeum v Pezinku

Nové smerovanie Slovenskej ľudovej majoliky **120**
Ing. Miriam Fuňová, OZ Slovenská ľudová majolika

Súčasné zachovávanie keramickej tradície na príklade festivalu Slávnosť hliny v Modre **130**
Mgr. Juraj Petrakovič, OZ Modranská Beseda

DIE TRADITION VON KERAMIK IM SELBSTVERWALTUNGSBEZIRK BRATISLAVA UND DIE MÖGLICHKEITEN IHRER KREATIVEN REFLEXION

Sammelband mit Beiträgen zur Konferenz des Bratislava Selbstverwaltungsbezirks

Die Tage des europäischen Kulturerbes 2017

Die Veranstaltung wurde organisiert in Zusammenarbeit mit dem Projekt Heritage SK-AT, das vom Programm Interreg V-A Slowakei-Österreich mitfinanziert wird.

Editoren: Mgr. Rastislav Šenkirik
PhDr. Agáta Petrakovičová Šikulová
Ing. Miriam Fuňová

Autoren: Mgr. Rastislav Šenkirik
Mgr. Zuzana Francová
PhDr. Agáta Petrakovičová Šikulová
Dr. Claudia Peschel-Wacha
Mgr. Viera Tarkayová
Mgr. Eva Ševčíková
Mgr. art. Jakub Liška, MRes
Mgr. Hana Sedláčková
Ing. Miriam Fuňová
Mgr. Juraj Petrakovič

Bratislava 2017

Die Traditon von Keramik im Bratislava Selbstverwaltungsbezirk (BSB) und die Möglichkeiten ihrer kreativen Reflexion

Sammelband mit Beiträgen zur Konferenz des Bratislava Selbstverwaltungsbezirks Selbstverwaltungslandesbezirk
Die Tage des europäischen Kulturerbes 2017
Hotel pod Lipou, Modra – Harmónia, 2017

Herausgeber: Bratislava Selbstverwaltungsbezirk in Zusammenarbeit mit der OZ Slovenská ľudová majolika

Konferenzpartner:
Denkmalamt der Slowakei, Städtisches Institut für Denkmalschutz Bratislava, Bürgervereinigung Slowakische Volksmajolika, Stadt Modra, Slowakisches Nationalmuseum, Academia Istropolitana Nova

Editoren: ©Mgr. Rastislav Šenkirik, PhDr. Agáta Petrakovičová Šikulová, Ing. Miriam Fuňová
Autoren: ©Mgr. Rastislav Šenkirik, Mgr. Zuzana Francová, PhDr. Agáta Petrakovičová Šikulová, Dr. Claudia Peschel-Wacha, Mgr. Viera Tarkayová, Mgr. Eva Ševčíková, Mgr. art. Jakub Liška, MRes, Mgr. Hana Sedláčková, Ing. Miriam Fuňová, Mgr. Juraj Petrakovič

Erste Ausgabe
Bratislava 2017
Übersetzung aus dem Deutschen: illyria s.r.o.

Graphische Anordnung, Kröpfung und Druck: © ORMAN spol. s r. o.
Titelseite Abdeckung: Autor von Ornament: R. Barčík, Slovenská ľudová majolika, die zweite Hälfte des letzten Jahrhunderts
Foto: P. Bližnák

ISBN 978-80-972433-7-1

INHALT

BSB Konferencz zu den Tagen des europäischen Kulturerbes **17**
Ing. Martin Berta, CSc., BSB Stellvertretender Vorsitzender

Zum Konfrenz Theme **21**
Mgr. Rastislav Šenkirik, Abteilungsleiter der kulturellen Infrastruktur vom BSB Büro

Habaner Fayence und ihr Einfluss auf die keramische Produktion auf dem Gebiet Westslowakeis **25**
Mgr. Zuzana Francová, Museum der Stadt Bratislava

Widerspiegelung der westslowakischen Keramiktraditon in der Produktion der Keramikwerkstatt in Modra **38**
PhDr. Agáta Petrakovičová Šikulová, SNM-Ľudovít Štúr Museum in Modra, Museum der slowakischen Keramikplastik

Geschirr aus Gmundner Werkstätten in der Zeit der Habaner **49**
Dr. Claudia Peschel-Wacha, Volkskundemuseum Wien

Generation von bedeutenden Nachkriegskeramikern **66**
Mgr. Viera Tarkayová, SNM-Ľudovít Štúr Museum in Modra, Museum der slowakischen Keramikplastik

Zeitgenössische Meister der Majolika und ihr kreatives Know-how für die Zukunft **81**
Mgr. Eva Ševčíková, Ethnographin

Vom Ornament bis zum Design **92**
Mgr. art. Jakub Liška, MRes, modranska, s. r. o.

Die gegenwärtigen Keramikmeister, die im Kleinkarpatischen Museum in Pezinok präsentiert sind **102**
Mgr. Hana Sedláčková, Kleinkarpatisches Museum in Pezinok

Die neue Ausrichtung der Slowakischen Volksmajolika **120**
Ing. Miriam Fuňová, Bürgervereinigung Slowakische Volksmajolik

Die derzeitige Aufrechterhaltung der keramischen Tradition an Hand des Beispiels Festival Slávnosť hliny in Modra **130**
Mgr. Juraj Petrakovič, Bürgervereinigung Modranská Beseda

ANOTÁCIE PRÍSPEVKOV

RASTISLAV ŠENKIRIK
Kľúčové slová: kultúrne dedičstvo, nehmotné kultúrne dedičstvo, tradícia keramiky, konferencia k Dňom európskeho kultúrneho dedičstva. Príspevok rekapituluje históriu odborných konferencií Bratislavského samosprávneho kraja v rámci projektu Dní európskeho kultúrneho dedičstva, ozrejmuje voľbu témy konferencie 2017 a uvádza prehľad projektov a aktivít zameraných na tradíciu keramiky s participáciou Bratislavskej župy.

ZUZANA FRANCOVÁ
Autorka stručne približuje históriu a periodizáciu habánskej fajansy a uvádza jej charakteristiku. Podrobnejšie sa venuje procesu vzniku habánsko-slovenskej, resp. neskorohabánskej fajansy, jej typologickým zmenám a premenám jednotlivých druhov dekoru od 17. do 19. storočia.

AGÁTA PETRAKOVIČOVÁ ŠIKULOVÁ
Autorka v príspevku zachytáva obdobie po rozpade tradičného života habánov, všíma si produkciu džbankárskych stredísk na západnom Slovensku a ich priamy dosah na ornamentaliku v modranskej keramickej dielni.

CLAUDIA PESCHEL-WACHA
V džbankárskych dielňach mesta Gmunden v Hornom Rakúsku vznikla maľovaná fajansa – súčasne ako v iných európskych manufaktúrach – ktorá umožňuje pohľad do kultúrneho života soľného mesta pri jazere Traun ako dokumentáciu historickej doby. Kurátorka keramickej zbierky v národopisnom múzeu Viedeň (Volkskundemuseum Wien) predstavuje rannú Gmundenskú fajansu zo zbierkového fondu. Analyzuje vplyvy na tvary, poukazuje na štylistické predlohy a vysvetľuje klasifikáciu do farebných periód.

VIERA TARKAYOVÁ
Autorka vo svojom príspevku prostredníctvom histórie modranskej keramickej dielne zameriava pozornosť na povojnovú generáciu profilujúcu sa v Slovenskej ľudovej majolike. Všíma si prostredie, z ktorého keramici vzišli a ich tvorbu.

EVA ŠEVČÍKOVÁ
Autorka na základe terénneho výskumu súčasných majstrov majoliky na západnom Slovensku sa zamýšľa nad budúcnosťou keramickej výroby a možnosťami využitia zručností keramikárov v budúcnosti.

JAKUB LIŠKA
Autor je dizajnér, úspešný majiteľ podniku modranska, ktorý vo výrobe keramiky

nadväzuje na pôvodnú západoslovenskú ornamentaliku. V príspevku uvádza, čo ho podnietilo k samostatnej tvorbe, aká bola jeho inšpirácia, kde ju hľadal a čomu sa výrobňa venuje.

HANA SEDLÁČKOVÁ
Autorka vo svojom príspevku reflektuje na výstavu konanú pri príležitosti Keramických trhov v Pezinku v roku 2017. Na výstave A predsa sa točí predstavilo Malokarpatské múzeum v Pezinku šestnásť aktívnych keramikov.

MIRIAM FUŇOVÁ
Slovenská ľudová majolika je dodnes považovaná za synonymum slovenskej keramiky. Jej história sa začala písať rokom 1883, avšak ľudovoumelecké výrobné družstvo, pôvodný nositeľ tradície, od januára 2016 nevyrába. Cieľmi iniciatívy na oživenie výroby sú obnova, zachovanie a záchrana tradícií výroby modranskej majoliky s dôrazom na zachovanie zamestnanosti a s potenciálom vytvorenia inovatívneho prostredia, s obnovenými rozšírenými funkciami, ako je laboratórium, možnosť výskumu, publikovania výsledkov výskumu, osveta a vzdelávanie, pretože odborné vzdelávania pre keramikov na Slovensku nie je a ostatná generácia majstrov remesla odchádza do dôchodku. V príprave je veľká odborná publikácia o majolike. V novembri 2017 minister kultúry SR zapísal modranskú majoliku do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva.

JURAJ PETRAKOVIČ
Príspevok je prezentáciou aktivít OZ Modranská beseda, ktoré je organizátorom medzinárodného festivalu Slávnosť hliny a podáva informácie o jednotlivých ročníkoch. Autor sa venuje tiež vydavateľskej činnosti združenia zameranej na keramiku a zberateľskej práci združenia.

ANNOTATIONEN VON BEITRÄGEN

RASTISLAV ŠENKIRIK
Schlüsselwörter: Kulturerbe, immaterielles Kulturerbe, Keramiktradition, Konferenz zum Tag des europäischen Kulturerbes. Der Beitrag fasst die Geschichte der Fachkonferenzen des Bratislava Selbstverwaltungsbezirks im Rahmen des Projekts „Die Tage es europäischen Kulturerbes" zusammen. Der Autor begründet die Themenauswahl der Konferenz 2017 und bietet einen Überblick über die Projekte und Aktivitäten, die sich auf die Tradition der Keramik unter Beteiligung des Selbstverwaltungsbezirks Bratislava konzentrieren.

ZUZANA FRANCOVÁ
Die Autorin präsentiert kurz die Geschichte, Charakteristik und Periodisierung der Habaner Fayence. Mehr ausführlich wird der Entstehungsprozess der Habaner-slowakischen Fayence, bzw. der Posthabaner Fayence, sowie ihre typologischen Veränderungen und die Transformation einzelner Dekore im 17.-19. Jahrhundert geschildert.

AGÁTA PETRAKOVIČOVÁ ŠIKULOVÁ
Die Autorin stellt im Beitrag die Zeit nach dem Zusammenbruch des traditionellen Lebens der Habaner, dar. Sie verweist auf die Produkte der Hafnerzentren in der Westslowakei und deren direkte Auswirkung auf die Dekore in der keramischen Werkstatt in Modra.

CLAUDIA PESCHEL-WACHA
In den Hafnerwerkwerkstätten der Stadt Gmunden in Oberösterreich entstanden – zeitgleich wie in andern Manufakturen Europas – bemalte Fayencen, die als Zeitdokumente Einblick in das kulturelle Leben der Salzstadt am Traunsee geben. Die Kustodin der Keramiksammlung am Volksskundemuseum Wien stellt frühe Gmundner Fayencen im Museumsbestand vor. Sie analysiert Einflüsse auf Formen, zeigt stilistische Vorbilder auf und erklärt die Einteilung in Farbperioden.

VIERA TARKAYOVÁ
Die Autorin konzentriert sich in ihrem Beitrag durch die Geschichte der Keramikwerkstatt in Modra auf die Nachkriegsgeneration, die sich in der slowakischen Volksmajolika profiliert. Sie beachtet die Umgebung, aus der die Keramiker hervor gegangen sind und deren Werke.

EVA ŠEVČÍKOVÁ
Die Autorin befasst sich aufgrund einer Feldforschungsstudie, in deren Rahmen sie zwölf hauptberuflich tätige Keramiker interviewt hat, mit der Zukunft der Kera-

mikproduktion und den zukünftigen Möglichkeiten, das kreative Geschick der Keramiker zu nützen

JAKUB LIŠKA
Der Autor ist ein Designer, ein erfolgreicher Besitzer der Firma modranska, die bei der Herstellung von Keramik auf der ursprünglichen westslowakischen Ornamentik aufbaut. In seinem Beitrag erzählt er, was ihn dazu bewogen hat, seine eigene Produktion zu haben, was seine Inspiration war, wo er sie gesucht hatte und was seine Spezialisation ist.

HANA SEDLÁČKOVÁ
Die Autorin reflektiert in ihrem Beitrag die Ausstellung anlässlich der Keramikmärkte in Pezinok im Jahre 2017. In der Ausstellung A predsa sa točí hat das Kleinkarpatische Museum in Pezinok sechzehn aktive Keramiker präsentiert.

MIRIAM FUŇOVÁ
Die Slowakische Volksmajolika gilt immer noch als Synonym für die slowakische Keramik. Ihre Geschichte begann im Jahre 1883, aber die Volkskunst-Produktionsgenossenschaft, der ursprüngliche Träger der Tradition, produziert seit Januar 2016 nicht mehr. Die Ziele der Initiative sind die Wiederherstellung, Bewahrung und Erhaltung der Traditionen der Majolikaproduktion in Modra mit dem Schwerpunkt auf dem Erhalt der Arbeitsplätze sowie dem Potential zur Schaffung eines innovativen Umfelds mit erneuerten und erweiterten Funktionen wie Labor, Forschungsstätte, Publikation der Forschungsergebnisse sowie Bildung und Ausbildung. Eine fachliche Ausbildungsmöglichkeit für zukünftige Keramiker fehlt in der Slowakei und die letzte Generation von Meistern des Keramikhandwerks geht demnächst in den Ruhestand. Eine große Fachpublikation über Majolika ist in Vorbereitung. Im November 2017 hat der slowakische Kulturminister die Majolika von Modra in die repräsentative Liste des immateriellen Kulturerbes aufgenommen.

JURAJ PETRAKOVIČ
Der Beitrag ist eine Präsentation der Aktivitäten der Bürgervereinigung Modranská beseda, die der Veranstalter des Internationalen Festivals Slávnosť hliny ist und er gibt Informationen über die einzelnen Jahrgänge. Der Autor beschäftigt sich auch mit der Verlagsarbeit des Keramikverbandes und der Sammlerarbeit der Vereinigung.

Ing. Martin Berta, CSc.
Podpredsedseda Bratislavského samosprávneho kraja

Konferencia BSK k Dňom Európskeho kultúrneho dedičstva

„Tradícia keramiky v Bratislavskej župe a možnosti jej kreatívneho využitia“ (Hotel Pod lipou, Modra Harmónia 19.9.2017)

Ctení hostia, vážené dámy, vážení páni,

dovoľte mi, aby som Vás privítal na ôsmej odbornej konferencii Bratislavského samosprávneho kraja k Dňom Európskeho kultúrneho dedičstva.

Od roku 2010, teda už osem rokov, sa Bratislavská župa podieľa na celoeurópskom projekte Dní európskeho kultúrneho dedičstva odbornými konferenciami, ktoré sú venované ochrane, poznávaniu a prezentácii kultúrneho dedičstva regiónu. Napriek tomu, že ochrana kultúrneho dedičstva patrí medzi originálne kompetencie vyšších územných celkov, Bratislavský kraj ako jediný prostredníctvom odborných konferencií systematicky a kontinuálne mapuje a prezentuje jednotlivé segmenty svojho pamiatkového fondu. Odborná a široká verejnosť oceňuje najmä vydávanie zborníkov z konferencií, o čom svedčí aj nominácia zborníka „Sakrálne pamiatky Bratislavskej župy“ na výročnú cenu odbornej revue Pamiatky a múzeá – publikácia roka (2013).

Tento rok je v kontexte ochrany kultúrneho dedičstva pre Bratislavskú župu mimoriadne významný. Po rokoch príprav kraj pristupuje k realizácii obnovy národnej kultúrnej pamiatky, kaštieľa a parku v Modre. Stane sa tak vďaka projektu “Kultúrno -kreatívneho oživenia tradícií“ v rámci projektu Heritage SK-AT, ktorý je financovaný z programu cezhraničnej spolupráce Interreg V - A Slovenská republika – Rakúsko. Cieľom projektu zároveň je priniesť kaštieľu a parku po rekonštrukcii nové, širšie využitie, zamerané predovšetkým na oživenie a kreatívne rozvíjanie tradícií. Azda najvýznamnejšou regionálnou tradíciou je práve keramika, ktorá presahuje od ľudovo-remeselných a ľudovo-umeleckých foriem až k špičkovým umeleckým prejavom a v konečnom dôsledku je aj súčasťou umeleckého a kreatívneho priemyslu. To je aj dôvod, prečo je tohtoročná konferencia venovaná práve téme keramiky.

Dovoľte mi prosím, aby som na záver svojho príhovoru poďakoval hlavnému organizátorovi konferencie, odboru cestovného ruchu a kultúry Úradu Bratislavského samosprávneho kraja a všetkým spoluorganizátorom a partnerom. Zároveň ďakujem Vám všetkým, ktorí ste prijali pozvanie na konferenciu, osobitne autorom odborných príspevkov a prajem konferencii Bratislavského samosprávneho kraja k Dňom európskeho kultúrneho dedičstva 2017 úspešný a nerušený priebeh.

Ing. Martin Berta, CSc.
Stellvertretender Vorsitzender des Bratislava Selbstverwaltungsbezirks

BSB Konferenz zu den Tagen des europäischen Kulturerbes 2017

„Die Tradition der Keramik im Bratislava Selbstverwaltungsbezirks und die Möglichkeiten ihrer kreativen Nutzung“
(Hotel Pod lipou, Modra Harmónia 19. September 2017)

Sehr verehrte Gäste, geehrte Damen und Herren,

Ich begrüße Sie auf der 8. Fachkonferenz des Selbstverwaltungslanddesbezirkes Bratislava anlässlich des Tages des europäischen Kulturerbes.

Seit dem Jahre 2010, also schon acht Jahre, beteiligt sich der Bratislava Selbstverwaltungsbezirk am ganzeuropäischen Projekt “Die Tage des europäischen Kulturerbes” mit Fachkonferenzen, die dem Schutz, dem Kennenlernen und der Präsentation des kulturellen Erbes der Region gewidmet sind. Obwohl der Schutz des kulturellen Erbes ursprünglich zu den Kompetenzen von territorialen Selbstverwaltungseinheiten gehört, dokumentiert und präsentiert der Bratislava Selbstverwaltungsbezirk als einziger mittels Fachkonferenzen systematisch und kontinuierlich einzelne Segmente seiner Sammlung an Denkmälern. Die breite sowie die fachliche Öffentlichkeit schätzt vor allem die Veröffentlichung von Konferenzbänden, was auch die Nominierung des Sammelbandes „Sakraldenkmäler des Selbstverwaltungsbezirks Bratislava“ bei dem jährlichen Preis der Fachrevue Pamiatky a múzeá (Denkmäler und Museen) als Publikation des Jahres 2013 bezeugt.

Dieses Jahr ist im Zusammenhang mit dem Schutz des kulturellen Erbes für den Bratislava Selbstverwaltungsbezirk besonders wichtig. Nach Jahren der Vorbereitung nähert sich die Region der Renovierung eines nationalen Kulturdenkmals, nämlich des Schlösschens und dessen Park in Modra. Dies wird im Rahmen des Projekt „Kultur- und Kreativwiederbelebung der Traditionen“ des Projektes Heritage SK-AT, durchgeführt werden, das durch das Programm Interreg V-A (Fünf-A) der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit zwischen der Slowakei und Österreich finanziert wird. Das Ziel des Projekts ist, dem Schloss und dem Park nach der Renovierung eine neue und breitere Nutzung widerfahren zu lassen, die sich vor allem auf die Belebung und Entwicklung kreativer Traditionen konzentriert. Womöglich ist genau die Keramik die wichtigste regionale Tradition, die vom Volkshandwerk über das Kunsthandwerk bis hin zur modernen künstlerischen Ausdrucksformen reicht und letztlich auch ein Teil der künstlerischen Kreativindustrie ist. Das ist der Grund, warum sich die diesjährige Konferenz mit dem Thema befasst.

Erlauben Sie mir bitte, dass ich mich am Ende meiner Rede beim Hauptorganisator der Konferenz, der Abteilung für Tourismus und Kultur im Amt des Bratislava Selbstverwaltungsbezirks, und bei allen Mitorganisatoren und Partnern bedanke. Zugleich Dank an alle, die die Einladung zur Konferenz angenommen haben, vor allem den Autoren der fachlichen Beiträge. Und ich wünsche der Konferenz des Bratislava Selbstverwaltungsbezirks zu den Tagen des europäischen Kulturerbes im Jahre 2017 einen erfolgreichen und reibungslosen Ablauf.

Mgr. Rastislav Šenkirik
Vedúci oddelenia kultúrnej infraštruktúry Úradu Bratislavského samosprávneho kraja

K téme konferencie

Pred ôsmimi rokmi Bratislavský samosprávny kraj v rámci celoeurópskeho projektu Dni európskeho kultúrneho dedičstva zorganizoval prvú odbornú konferenciu, zameranú na kultúrne dedičstvo Bratislavskej župy. Venovala sa širším vzťahom kultúry a hospodárstva s osobitným akcentom na prínos šľachtického rodu Pálffyovcov pre hospodársky a kultúrny rozvoj regiónu. Z nasledujúceho prehľadu je zrejmé, že konferencie sa okrem širšieho historického kontextu zameriavali predovšetkým na jednotlivé segmenty hmotného kultúrneho dedičstva:

2010: **Kultúrne dedičstvo a hospodárstvo** (Častá – Papiernička)
2011: **Kaštiele a kúrie Bratislavskej župy** (kaštieľ v Tomášove)
2012: **Dejiny bývania v Bratislavskej župe** (hrad Červený Kameň)
2013: **Sakrálne pamiatky Bratislavskej župy** (hotel Sebastián, Modra)
2014: **Veľká vojna a Bratislavská župa** (Zochova chata, Modra)
2015: **Industriálne pamiatky a areály Bratislavskej župy** (Stará pradiareň, Cvernovka, Bratislava)
2016: **Historické parky a záhrady Bratislavskej župy** (Zochova chata, Modra)
2017: **Tradícia keramiky v Bratislavskej župe** (hotel Pod lipou, Modra)

Pri voľbe témy tohtoročnej konferencie sa stala kľúčovou skutočnosť, že Bratislavskému kraju (BSK) sa podarilo v rámci projektu Heritage SK-AT prostredníctvom programu cezhraničnej spolupráce Interrreg V-A Slovenská republika – Rakúsko úspešne pripraviť a pristúpiť k realizácii zámeru obnovy kaštieľa a parku v Modre s konečným cieľom vytvoriť v zrekonštruovaných priestoroch kultúrno-kreatívne centrum, zamerané na oživenie a rozvíjanie tradícií s osobitným dôrazom na keramiku (projekt „Kultúrno-kreatívne oživenie tradícií"). Tento zámer je v plnej zhode nie len s Akčným plánom Plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja kraja a prioritami Stratégie rozvoja kultúry v BSK, ale aj v zhode s dlhodobým úsilím modranskej komunity a predstaviteľov magistrátu mesta Modra zachovať kontinuitu ľudového majstrovstva, oživiť výrobu v Modranskej Majolike a zároveň tradíciu keramiky sprítomniť aj cez súčasnú výtvarnú tvorbu a aktuálny dizajn.

Ďalším závažným dôvodom pri voľbe témy tohtoročnej konferencie je špecifikum fenoménu tradície keramiky v zmysle jej paralelnej lokálnej a regionálnej jedinečnosti na jednej strane a súčasne univerzálnosti v zmysle historickej komunikácie

a vzájomného ovplyvňovania v rámci širšieho kultúrno historického priestoru stredného a dolného Podunajska na strane druhej. Téma keramiky tak umožňuje nadviazať na násilne prerušené prirodzené väzby a vzťahy a efektívne prepájať kultúru s inými odvetviami spoločenských a hospodárskych aktivít, predovšetkým s cestovným ruchom.

Voľba tohtoročnej témy konferencie je zároveň aj ďalším dôležitým krokom ku ešte komplexnejšiemu uchopeniu dokumentácie a prezentácie kultúrneho dedičstva župy, pretože výrazne presahuje do oblasti nehmotného kultúrneho dedičstva. Tradíciu keramiky totiž nemožno relevantne uchopiť bez prezentácie výrazových prostriedkov, ako sú tvaroslovie, farebnosť, vzory, či ornamentika.

ORGANIZÁTORI A PARTNERI

Hlavným organizátorom konferencií Bratislavského samosprávneho kraja k Dňom európskeho kultúrneho dedičstva je:

Oddelenie kultúrnej infraštruktúry Úradu Bratislavského samosprávneho kraja (do r. 2017 oddelenie kultúry).

TRADIČNÝMI PARTNERMI KONFERENCIÍ BRATISLAVSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA K DŇOM EURÓPSKEHO KULTÚRNEHO DEDIČSTVA SÚ:

Academia Istropolitana Nova, občianske združenie, Svätý Jur
Pamiatkový úrad Slovenskej republiky
Mestský ústav Ochrany pamiatok Bratislava

PARTNERMI A SPOLUORGANIZÁTORMI KONFERENCIE BRATISLAVSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA K DŇOM EURÓPSKEHO KULTÚRNEHO DEDIČSTVA 2017 SÚ:

Slovenská ľudová majolika, občianske združenie, Modra
Academia Istropolitana Nova, občianske združenie, Svätý Jur
Pamiatkový úrad SR
Mestský ústav Ochrany pamiatok Bratislava
Mesto Modra
Slovenské národné múzeum
Odbor stratégie územného rozvoja a riadenia projektov Úradu BSK

AKTIVITY BRATISLAVSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA ZAMERANÉ NA TRADÍCIU KERAMIKY A PODPORU OŽIVENIA KERAMICKEJ TVORBY A VÝROBY

Bratislavský samosprávny kraj dlhodobo podporuje zachovanie, obnovu, poznávanie a prezentáciu kultúrneho dedičstva regiónu. Dokladom tohto úsilia je aj samotný kontinuálny projekt odborných konferencií k Dňom európskeho kultúrneho dedičstva a nadväzujúca edičná činnosť – vydávanie zborníkov z konferencií. Ďalšími

nosnými aktivitami je obnova národných kultúrnych pamiatok vo vlastníctve BSK, oceňovanie realizácií príkladnej obnovy objektov tradičnej architektúry, či priama spolupráca na konkrétnych projektoch a podujatiach s ďalšími subjektmi. Efektívnym nástrojom je predovšetkým finančná podpora projektov záchrany kultúrneho dedičstva prostredníctvom poskytovania dotácií z Bratislavskej regionálnej dotačnej schémy na podporu kultúry.

V uvedenom kontexte Bratislavská župa realizuje a podporuje aj celú škálu aktivít a projektov, zameraných na tradíciu keramiky a oživenie keramickej tvorby a výroby. Uvádzam prehľad tých najdôležitejších.

1. Keramické trhy v Pezinku

BSK je zriaďovateľom Malokarpatského múzea v Pezinku, ktoré už 14 rokov organizuje Keramické trhy, jediné podujatie prezentujúce priamo výrobcov keramiky.

2. Projekt záchrany Múzea Ferdiša Kostku

BSK v roku 2017 pristúpil k realizácii záchrany Múzea Ferdiša Kostku v Stupave. Múzeum nesie meno významného a vôbec prvého ľudového umelca, ktorému bol udelený titul národný umelec. Zámerom je aj zachovanie vzácnych objektov ľudovej architektúry, keramickej dielne z prvej tretiny 19. storočia a jedinečnej horizontálnej keramickej pece habánskeho typu. Na záchranu tejto národnej kultúrnej pamiatky kraj vyčlenil sumu 175.100.- EUR

3. Databáza tradičnej modranskej keramiky

BSK v roku 2015 finančne podporil sumou 6500.- EUR občianske združenie Modranská beseda pri kúpe časti pozostalosti Heřmana Lansfelda za účelom vytvorenia základnej databázy tvaroslovia, artefaktov a ľudovoumeleckých výrobných nástrojov viažucich sa k tradičnej modranskej keramike. Databáza pozostáva z vzorkovníc modranskej keramiky datovaných od 18. storočia, fajansy a hrnčiarskeho riadu.

4. Publikácia o majolike

BSK v roku 2017 finančne podporil O.Z. Slovenská ľudová majolika z BRDS sumou 1.500.- EUR na prípravu vydania reprezentatívnej knižnej publikácie o majolike, mapujúcej pôvod, históriu, výrobu a charakteristické znaky a formy majoliky. Publikáciu bude možné použiť aj ako podklad pre vzdelávanie.

5. Mobilný prezentačný box (stánok)

BSK v roku 2017 finančne podporil O.Z. Slovenská ľudová majolika individuálnou dotáciou v sume 3.750.- EUR na vytvorenie mobilného prezentačného boxu (stánku) modranskej majoliky. Box je možné použiť počas exteriérových podujatí na zážitkovú a interaktívnu prezentáciu tradičných materiálov, technológií a techník a ich kreatívne využitie.

6. Reprezentatívny zoznam nehmotného kultúrneho dedičstva na Slovensku*

BSK v súčinnosti s občianskym združením Slovenská ľudová majolika podali vo februári 2017 návrh na zápis „Modranskej majoliky a majolikovej ornamentiky" do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva na Slovensku.

7. Dokumentárny film „Majoliková ornamentika"

BSK podporil v roku 2017 O.Z. Slovenská ľudová majolika sumou 4.900.- EUR na produkciu dokumentárneho filmu v réžii Mareka Šulíka „Majoliková ornamentika". Film bol použitý ako príloha žiadosti o zápis Modranskej majoliky a majolikovej ornamentiky do Reprezentatívneho zoznamu na Slovensku.

8. Projekt „Kultúrno kreatívne oživenie tradícií"

BSK v rámci projektu Heritage SK-AT, ktorý je financovaný z programu cezhraničnej spolupráce Interrreg V-A Slovenská republika – Rakúsko, úspešne pripravil projekt „Kultúrno kreatívne oživenie tradícií". Vďaka projektu získa kaštieľ a park v Modre po obnove širšie využitie, zamerané predovšetkým na oživenie a kreatívne rozvíjanie tradícií. Súčasťou projektu je aj vytvorenie odborného digitalizačného pracoviska na dokumentáciu, prezentáciu a kreatívne rozvíjanie regionálnych tradícií, s osobitným dôrazom na keramiku.

9. Slávnosť hliny – Keramická Modra 2017

BSK v roku 2017 poskytol na realizáciu festivalu občianskemu združeniu Modranská beseda dotáciu v sume 1.000.- EUR z Bratislavskej regionálnej dotačnej schémy na podporu kultúry.

*V čase vydania tohto zborníka bola Modranská majolika a majoliková ornamentika zapísaná do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva na Slovensku.

Mgr. Zuzana Francová
Múzeum mesta Bratislavy

Habánska fajansa a jej vplyv na džbankárstvo na západnom Slovensku

Západné Slovensko je územím s veľmi dlhou a bohatou tradíciou keramickej výroby. Popri staršom hrnčiarstve, rozšírenom od stredoveku, sa tu neskôr rozvinula aj výroba jemnejšieho fajansového riadu. Znalosť tejto techniky sa k nám dostala prostredníctvom novokrstencov (anabaptistov), označovaných aj pojmom habáni[1]. Títo náboženskí exulanti tvorili jeden z prúdov protestantizmu; ich duchovným otcom bol reformátor Ulrich Zwingli (1484 - 1531).

Z územia Švajčiarska, južného Nemecka, Tirolska a severného Talianska sa pred prenasledovaním uchýlili najskôr na južnú Moravu, kde si od roku 1526 našli nový domov najprv na mikulovskom panstve. Odtiaľ boli čoskoro pre rozličné nepokoje nútení odísť a sťahovali sa na západné Slovensko, ale aj do iných priľahlých oblastí. Po bitke na Bielej hore (1620) museli novokrstenci v dôsledku nastupujúcej rekatolizácie natrvalo opustiť Moravu a časť z nich po vyhnaní presídlila na územie západného Slovenska[2]. Prvé habánske dvory na západnom Slovensku vznikli v Sobotišti (1546), Brodskom, Holíči, Kátove, Košolnej a Dolných Orešanoch (1547), Borskom Mikuláši, Moravskom Sv. Jáne, Gbeloch, Kopčanoch a Popudinách – dnes Popudlinské Močidlany (1551) a vo Veľkých Levároch (1588). Ďalšími lokalitami, kde sa habáni neskôr v rámci ďalších migračných vĺn usídlili, boli napr. Farkašín - dnešné Vlčkovce (1622), Senec (1623), Dechtice a Dobrá Voda (1626) alebo Častá (1664).

Habáni žili v uzavretých spoločenstvách s kolektívnym spôsobom hospodárenia a dodržiavali zásady spoločného vlastníctva. Od miestneho obyvateľstva sa odlišovali osobitosťami spôsobu svojho života, podmienenými vierovyznaním. Venovali sa mnohým druhom remesiel, ale preslávili sa hlavne ako vynikajúci keramici - džbankári, hrnčiari a kachliari - a tiež ako nožiari.

1 Výraz habán sa objavil prvýkrát v listine z 11. júna 1667. Pravdepodobne ide o skomoleninu vytvorenú z nemeckého slova Haushaben, ale existujú aj iné výklady jeho významu. Tento v literatúre zaužívaný termín používali len miestni slovenskí obyvatelia, samotní anabaptisti ho považovali za hanlivý.

2 Niektoré skupiny novokrstencov v rokoch 1621-1622 na pozvanie Gabriela Bethlena presídlili do Sedmohradska (Alvinc, dnešné Rumunsko). V ďalších migračných vlnách sa dostali o. i. aj na Ukrajinu, odtiaľ v 2. polovici 19. storočia do USA a začiatkom 20. storočia aj do Kanady, kde ich potomkovia žijú dodnes.

Najstaršia novokrstenská fajansa sa začala vyrábať na Morave v 16. storočí a spĺňala požiadavku reprezentatívneho stolovania šľachtických objednávateľov. Po vyhnaní novokrstencov z Moravy sa v roku 1622 najväčším a najdôležitejším sídlom tejto komunity stalo Sobotište. Táto metropola sa vytvorila na mieste staršieho sídla, založeného už v roku 1546. Absorbovala značnú časť moravských exulantov a čoskoro sa preslávila ako najväčšie centrum výroby novokrstenskej fajansy. Výrobu fajansy v Sobotišti zaviedli najneskôr do roku 1627 a jej počiatky sú spojené s príslušníkmi keramikárskeho rodu Müllerovcov[3]. Predpoklad, že produkcia z obdobia po roku 1622 nadväzovala na staršie výrobné tradície v tejto lokalite sa archívnym ani terénnym archeologickým výskumom doteraz nepotvrdil. V staršej literatúre sa však stretávame s interpretáciou, podľa ktorej fajansová výroba vznikla súčasne na Morave aj na Slovensku, resp. že sa zo slovenského územia rozšírila na Moravu[4].

HABÁNSKA FAJANSA A JEJ CHARAKTERISTIKA

Remeselnú zručnosť aj umelecké majstrovstvo habánov najviac preslávila ich keramika - fajansa. Z technologického hľadiska išlo o dvakrát vypaľované výrobky pokryté kompaktnou olovnato-ciničitou glazúrou zväčša bielej farby. Na ňu sa aplikoval maľovaný dekor v tzv. štyroch farbách vysokého žiaru: modrej, žltej, zelenej a mangánovej (fialovej). Červenú farbu habáni na svojich výrobkoch nepoužívali. Vnímali ju ako farbu krvi a smrti, svoju úlohu však okrem toho zrejme zohrala aj jej ťažšia dostupnosť. Okrem bielo glazovaných výrobkov habáni zhotovovali aj fajansu so sivomodrou alebo žltou glazúrou, neskôr používali mramorované mangánovobiele glazúry. Tmavá kobaltová glazúra sa pôvodne považovala za prejav inšpirácie delftskou produkciou, ale podľa Jany Kybalovej dôvodom jej použitia bol pravdepodobne ľahký prístup k ťažbe kobaltu pri cínových a strieborných baniach na Slovensku[5]. Žlté sfarbenie glazúry sa dosahovalo použitím kysličníka antimónu zmiešaného s olovom a bolo typické najmä pre výrobky zo Sobotišťa. Fajansa so žltou glazúrou sa objavila už v 30. rokoch 18. storočia a do prvej polovice 19. storočia existovala v niekoľkých typoch.

Odberateľmi habánskej fajansy bola spočiatku najmä šľachta, neskôr bohatí mešťania a remeselníci. Výrobný sortiment zahŕňal rôzne druhy dutého riadu, zhotovované pod vplyvom súdobej talianskej renesančnej majoliky a tiež iných odvetví umeleckého remesla, hlavne cinárstva. Typické boli najmä rebrované misy označované

3 PAYER, Jiří. K počátkům výroby novokřtěneckých fajánsí v Sobotišti. In Studie o novokřtencích. Strážnice: Etnos, 2006, s.147. Pozri tiež PAYER, Jiří. Novokrstenská fajansa zo Sobotišťa. In Pamiatky a múzeá 2002, č. 1, s. 44-47. Rod Müllerovcov bol v Sobotišti nositeľom tradície výroby fajansy až do polovice 19. storočia.

4 KALESNÝ, František. Habáni na Slovensku. Bratislava: Tatran, 1981, s. 200-201. Autor uvádza, že do roku 1620 jestvovali na Slovensku najmenej tri habánske osady, kde sa vyrábala fajansa (Brodské, Veľké Leváre, Moravský Svätý Ján).

5 KYBALOVÁ, Jana – NOVOTNÁ, Jarmila. Habánská fajáns 1590 – 1730. Katalóg výstavy. Praha: Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze – Moravská galerie v Brně, 1981, s. 37.

ako „šál“, resp. tazza, veľké tzv. kardinálske taniere so širokým okrajom, rôzne džbány prevažne guľovitého tvaru s odsadenou pätkou a krátkym hrdlom, holby či súdky. Polygonálne fľaše so skrutkovacím uzáverom a cínovou montážou bývajú označované ako olejnice, ale podobné typy sa používali napr. aj na liečivé bylinky, mlieko alebo zázvor. Tvarové analógie k nim možno nájsť v súdobom strieborníctve.

Habánski majstri zhotovovali aj lekárenské nádoby rôznych tvarov (najmä albarellá), zdobené prevažne monochrómnym kobaltovomodrým dekorom štylizovaných listových a kvetinových motívov a rozvilín lemujúcich nápisové štítky. Zachovali sa napr. v hradnej lekárni na Červenom Kameni, ale nachádzali sa aj v bývalých bratislavských lekárňach Salvator alebo U červeného raka[6].

Habáni vyrábali tiež dlaždice s charakteristikou perspektívne pôsobiacou geometrickou výzdobou (nálezy z Vlčkoviec – dnešného Farkašína), nástenné obkladačky a kachlice na stavbu vykurovacích zariadení.

Okrem zachovaných predmetov nám informácie o sortimente habánskych výrobkov poskytujú aj archívne pramene. Patrí k nim vzácny habánsky, po slovensky písaný inventár interiérov na Trenčianskom hrade z roku 1678, v ktorom sa o. i. po prvý raz stretávame s pojmom džbán[7].

Najstaršie habánske fajansové výrobky sú charakterizované veľmi striedmym dekorom, ktorý sa spravidla obmedzuje na jednoduché štylizované kvetinové a rastlinné motívy doplnené iniciálami a vročením. Frekventovanými prvkami výzdoby boli tulipány, granátové jablká, klinčeky, konvalinky, ako aj rôzne vetvičky a listové vence. Predpisy z roku 1612 habánom pri výzdobe zakazovali používať figurálne a zoomorfné motívy a tiež zhotovovať nádoby žartovných tvarov.

Misa, habánska fajansa, dekor v štyroch farbách vysokého žiaru, západné Slovensko, dat. 1693 (Múzeum mesta Bratislavy, U-7)
foto: Ľudmila Mišurová

6 Farmaceutická zbierka Múzea mesta Bratislavy obsahuje súbor habánskych lekárenských nádob, tzv. stojatiek z konca 17. storočia.

7 PIŠÚTOVÁ, Irena. Fajansa na Slovensku. (edícia Tradícia dnes) Bratislava: ÚĽUV, 2016, s. 62.

Rané novokrstenské práce z konca 16. storočia sa zachovali len vo veľmi malom množstve a patria k unikátom múzejných zbierok v Českej republike (Praha, Brno). Výrobky zo 17. storočia sú už početnejšie a zaraďujú sa k vzácnym artefaktom verejných a súkromných zbierok tak doma, ako aj v zahraničí (najmä v Maďarsku a Rakúsku). Tvoria spoločné kultúrne dedičstvo viacerých krajín strednej Európy.

Zatiaľ najstarším známym datovaným dokladom habánskej fajansy v zbierkach slovenských múzeí je veľká kónická kanvica (holba?) datovaná rokom 1655. Pochádza z pálffyovskej zbierky na Červenom Kameni a bola identifikovaná ako práca Antona Lukačoviča z Dechtíc[8]. Druhý najstarší datovaný habánsky výrobok – hranolovitá nádržka na vodu, súčasť umývadielka z roku 1657 – sa nachádza v zbierkach Múzea mesta Bratislavy[9].

V 2. polovici 17. storočia bola habánska fajansa vo svojej výzdobnej škále ovplyvnená holandskou a tureckou fajansou, ako aj čínskym porcelánom. Fajansovou produkciou v holandskom Delfte, sprostredkujúcou čínske vzory, bol inšpirovaný spôsob výzdoby tmavomodrým (kobaltovým) dekorom na bielom podklade. Objavil sa v poslednej tretine 17. storočia a zvyčajne sa dáva do súvisu s cestou habánov do Holandska v roku 1665, motivovanou hľadaním východiska zo zlej finančnej situácie prostredníctvom výpomoci tamojších spolubratov. Z konca 17. storočia je známych aj viacero exemplárov tanierov zdobených charakteristickým hustým lineárne prevedeným modrým maľovaným dekorom, ktoré môžeme zaradiť do okruhu odlerovskej dielne v Dechticiach alebo Chtelnici[10]. Modrý dekor sa na fajanse uplatňoval aj po roku 1700. V prvých dvoch desaťročiach 18. storočia sa postupne vytrácal, hoci k modrej výzdobe sa majstri opakovane vracali aj neskôr. Popri delftskej fajanse úlohu zohral aj doteraz málo skúmaný vplyv najmä nemeckých manufaktúr na výrobu fajansy (napr. Frankfurt nad Mohanom, Hanau), ale aj Anglicka a Francúzska[11].

PERIODIZÁCIA

Pojem habánska fajansa sa niekedy nepresne používa na označenie fajansovej

8 PIŠÚTOVÁ, 2016, ref. 7, s. 30 a 31 (reprodukcia).

9 Tento artefakt publikovali viacerí autori, naposledy PIŠÚTOVÁ, 2016, ref. 7, s. 32-33. Nádoby tohto typu (umývadielka) sa pôvodne vyrábali pre habánskych lekárov a pôrodné baby. Pozostávali z nádržky na vodu a misky na umývanie rúk. Najstarší známy exemplár z roku 1609 sa nachádza v zbierkach Umeleckopriemyselného múzea v Budapešti (Iparművészeti Múzeum).

10 KALESNÝ, 1981, ref. 4, s. 217-221. Haban Myth 1593 – 1738. Treasures from Hungarian Private Collections. Katalóg výstavy. Budapest: 2007, s. 62-63, č. kat. 93-98. BORECKÁ, Eva. Killyho kúria v Častej. In Pamiatky a múzeá 2010, č. 4, s. 8-11.

11 PESCHEL-WACHA, Claudia. The Art of the Old Masters – Tableware of the Anabaptists and Haban Faience from Western Slovakia in the Collections of the Austrian Museum of Folk Life and Folk Art in Vienna. In Acta Ethnographica Hungarica. Hutterite, Haban Culture in Central Europe. Volume 60. Number 2. December 2015. Editor: Gábor Barna, Guest Editor: Anna Ridovics. Budapest : Akadémiai Kiadó, 2015, s. 402.

produkcie veľmi širokého časového rozpätia. V otázke periodizácie habánskej fajansy sa v odbornej literatúre vyskytujú rôzne názory. Zhoda sa týka len chápania roka 1685 ako významného medzníka, kedy prišlo k zániku spoločného vlastníctva a prísneho kolektívneho systému habánov a začal sa proces ich postupnej asimilácie s domácim prostredím. J. Kybalová a J. Novotná (1981) záverečné „posthabánske" obdobie vývoja vymedzili rokmi 1710 – 1730. I. Pišútová (1981) habánsku etapu v histórii západoslovenskej fajansy ohraničila koncom 17. storočia a 18. storočie (predovšetkým jeho prvé dve tretiny) charakterizovala ako habánsko-slovenskú etapu[12].

V zahraničnej, najmä rakúskej a maďarskej literatúre sa v súvislosti s habánskou keramikou ujala periodizácia Kurta L. Reina prijatá v roku 1981 na medzinárodnom sympóziu v Nemecku. Podľa nej sa za najstaršie považuje obdobie do roku 1685, klasická habánska fajansa sa vymedzuje rokmi 1685 – 1730, neskorohabánske obdobie sa ohraničuje rokmi 1730 – 1780 a ako posthabánske, resp. habánsko-slovenské obdobie vo vývoji fajansy sa označuje hlavne 19. storočie[13].

FORMOVANIE HABÁNSKO-SLOVENSKEJ FAJANSY NESKOROHABÁNSKA, RESP. POSTHABÁNSKA FAJANSA

Džbán - čepák, neskorohabánska fajansa, kombinovaný dekor v štyroch farbách vysokého žiaru, západné Slovensko, dat. 1742 (Múzeum mesta Bratislavy, U-38)
foto: Ľudmila Mišurová

12 PIŠÚTOVÁ, Irena. Fajansa. Bratislava: Tatran, 1981, s. 40.

13 PESCHEL-WACHA, Claudia. Umenie starých majstrov – bratský riad a habánska fajansa v inventári Rakúskeho národopisného múzea (Österreichisches Museum für Volkskunde) vo Viedni. In Habáni a habánska keramika. Zborník z medzinárodného odborného seminára, konaného 3. septembra 2011 v Modre. Modra: SNM – Múzeum Ľ. Štúra v Modre, 2011, s. 82. Podľa tejto autorky je pojem „habánska keramika" lepšie používať na výrobky zhotovované od neskorého 17. storočia, odkedy sa fajansa stáva „slovenskou." Pre najstaršiu produkciu je vhodné označenie keramika novokrstencov alebo raná keramika huterských bratov, pre obdobie rokov 1622 – 1685 bratský alebo „huterský" biely riad. Uvádza tiež, že pojmom habáni by sa správne mali označovať tí novokrstenci, ktorí konvertovali ku katolicizmu.

Formovanie habánsko-slovenskej fajansy bolo zložitým a dlhodobým procesom, ktorý ovplyvnili viaceré faktory. Za jeho začiatok môžeme označiť už spomínaný rok 1685, kedy prišlo k zániku spoločenstiev novokrstencov na západnom Slovensku.

Keramické výrobky habánov vznikajúce na objednávku, označované ako tzv. „nápočná robota" sa postupne dostávali k širšiemu okruhu domácich zákazníkov. Reagovali na ich potreby a tiež sa prispôsobili vkusu svojich objednávateľov. Na rozdiel od predchádzajúceho obdobia sa nimi teraz stávalo vidiecke a mestské obyvateľstvo, najmä remeselníci a cechové spoločenstvá.

Niektoré typy predmetov z pôvodného habánskeho sortimentu zanikli, iné tvary habánskej keramiky v slovenskom prostredí zľudoveli. Výrobný sortiment habánsko-slovenskej, resp. posthabánskej fajansy na západnom Slovensku zasa obohatili nové typy a tvary nádob, najmä džbánov. Novinkou sa stali hruškovité a pyskaté džbány, džbány typu čepák s profilovaným prstencovitým hrdlom a najmä špecificky slovenské debnené džbány na chladenie s charakteristickým uzavretým profilovaným hrdlom, nazývané aj sova. Tvary džbánov sa odlišovali tiež podľa regiónov. Napr. pre produkciu stupavskej dielne boli typické štíhle pretiahle džbány hruškovitého tvaru slúžiace ako nádoby na svätenú vodu, čo bolo podmienené blízkosťou Marianky ako významného pútnického miesta. Ako nové tvary sa tiež objavili žartovné džbány, okrúhle ploské fľaše – čutory, obedáre, plastiky, plakety alebo svätеničky. Premenami tvaru a dekoru prešli aj taniere a najmä misy; rozšírilo sa používanie foriem na ich výrobu[14].

Vplyv domáceho prostredia sa v priebehu 18. storočia prejavil najmä v **dekore fajansy**. Tradičné výzdobné motívy známe z habánskej fajansy prechádzali procesom transformácie a nadobúdali rustikálnejšiu podobu. Zároveň sa popri nich uplatňovali aj nové dovtedy nepoužívané výzdobné prvky odpozorované z okolitého prostredia. Miesto staršieho striedmejšieho spôsobu výzdoby teraz dekor zväčša začal pokrývať takmer celú plochu nádob. Použitá rastlinná ornamentika sa postupne stala plnšou a farebnejšou. Popri motívoch kvetín, listov a vetvičiek sa ako charakteristický pretrvávajúci prvok prevzatý z habánskej fajansy nad dnom a v hornej časti hrdla džbánov objavuje horizontálny pás štylizovaného dekoru vytvoreného na sebe ukladanými modrými poloblúčikmi vytvárajúcimi vzor pripomínajúci strapce hrozna alebo šupiny (v anglickej literatúre označované ako *fishscale pattern*)[15]. Z geometrických vzorov sa uplatňovala najmä šachovnica, známa už v renesančnej ornamentike. Súčasťou dekoru sa stali zoomorfné prvky používané často v kombinácii s rastlinnými alebo figurálnymi motívmi. Pravdepodobne prvé známe vyobrazenie dovtedy u habánov zakázaného zvieracieho motívu nachádzame na malom guľovitom džbániku s motívom štylizovaného jeleňa, datovanom rokom 1662[16]. Zvieratá sa nevnímali len ako

14 PASTIERIKOVÁ, Marta – KALINOVÁ, Alena. Posthabánske keramické umenie. Edícia Keramické umenie Karpatskej doliny, VI. zväzok. Budapest: Novella, 2016, s. 20-22.

15 Haban Myth..., 2017, ref. 10, napr. s. 47 a 51, č. kat. 54 a 63.

16 Múzeum mesta Bratislavy, evid. č. U-2. KYBALOVÁ – NOVOTNÁ, 1981,ref. 5, č. kat. 148 na s. 44. O zbierkach tohto múzea bližšie: FRANCOVÁ, Zuzana. Habánske pamiatky v zbierkach Múzea mesta Bratislavy. In Habáni a habánska keramika. Zborník z medzinárodního

kresťanský symbol, ale tiež ako symbol heraldický (erbový). Motív jeleňa sa na fajanse objavil v druhej polovici 17. storočia ako súčasť pálffyovského erbu.

Džbánik, habánska fajansa, kobaltovomodrá glazúra, motív štylizovaného jelenčeka, západné Slovensko, 1662 (Múzeum mesta Bratislavy, U-2)
foto: Ľudmila Mišurová

odborného seminára, konaného 3. septembra 2011 v Modre. Modra: SNM – Múzeum Ľ. Štúra v Modre 2011, s. 15-28.

Ďalším obľúbeným výzdobným prvkom boli štylizované vtáčiky, vyskytujúce sa zväčša v kombinácii s iným dekorom a často umiestňované do spleti bohatej rastlinného dekoru. Motív vtáčikov bol typický hlavne pre Sobotište a Veľké Leváre[17]. Zaujímavé sú predmety zdobené menej obvyklými druhmi zoomorfných motívov (líška, papagáj), čo pripomína inšpiráciu zvieracími bájkami[18].

Tanier, habánska fajansa, dekor v štyroch farbách vysokého žiaru, figurálny motív a zobrazenia zvierat, západné Slovensko, dat. 1721 (Múzeum mesta Bratislavy, U-4676)
foto: Ľudmila Mišurová

Odrazom domáceho vidieckeho prostredia sa stali motívy poľnohospodárskych zvierat a tiež rôzne figurálne motívy ako napr. oráč s volkami, pastieri či sedliaci s pracovnými nástrojmi. Najkrajšími exemplármi s takouto výzdobou sú veľké debnené džbány z poslednej tretiny 18. storočia, na ktorých je dekor usporiadaný do horizontálnych pásov rôznej šírky a dominantný figurálny motív obklopuje hustý rastlinný

17 PASTIERIKOVÁ – KALINOVÁ, 2016, ref. 14, s. 25.
18 Haban myth..., 2007, ref. 10, s. 76, č. kat. 129 a 130.

a kvetinový dekor alebo pásy geometrického ornamentu. Maľovali sa aj kompozície, ktorých súčasťou boli kartuše s poľnohospodárskymi nástrojmi. Menej často sa vyskytujú zložitejšie figurálne výjavy z roľníckeho alebo remeselníckeho prostredia, často v žánrovom poňatí. Za výnimočný možno napr. označiť džbán – čepák s vyobrazením richtára a mestskej rady – výrobok Jozefa Chitila z Košolnej, datovaný rokom 1851[19].

Samostatnú kapitolu predstavujú náboženské motívy, predovšetkým súvisiace s mariánskym kultom (Sedembolestná Panna Mária, Pieta), ale tiež postavy jednotlivých svätcov (napr. sv. Ján Nepomucký, sv. Jozef, sv. Florián), od konca 18. storočia známe najmä z produkcie džbankárskych dielní v Stupave a Malackách[20].

Mimoriadne vzácne sú dva honosne zdobené fajansové džbány židovského pohrebného bratstva (spolku) Chevra Kadiša v Senici z 18. storočia, datované rokmi 1734 a 1776[21].

Zaujímavým procesom transformácie prešli aj architektonické motívy. Profánna a sakrálna architektúra sa v štylizovanej podobe na našom území objavuje už na habánskych výrobkoch z konca 17. storočia. Svoju úlohu tu zohrával vplyv delftskej fajansy druhej polovice 17. storočia, inšpirovanej čínskym modrobielym porcelánom obdobia dynastie Ming.

Zobrazenia architektúr sa vyznačovali silnou idealizáciou, často mávali až fantastický charakter. V 18. storočí sa tieto motívy často objavovali v kombinácii s rokokovými prvkami, najmä s dominantnými rokajmi. Dokladajú to napr. príklady mís a džbánov z dielne v Boleráze, maľovaných v monochrómnej zelenej farebnosti[22]. V niektorých prípadoch sú zachytené reálne architektúry (napr. veľký trnavský kostol). V prvej polovici 19. storočia sa na západoslovenských džbankárskych výrobkoch častejšie stretávame s tzv. motívmi „hradov", majúcimi svoj pôvod v chinoasériách. Ako zistila I. Pišútová, spájajú sa s menom džbankára a kresliara Michaela Wirtha, ktorého náčrtník z roku 1836 obsahuje celý rad takýchto prvkov. Autorom viacerých finálnych malieb na fajanse bol Ján Wirth pôsobiaci v Sobotišti[23]. Charakteristickú skupinu s výrazným individuálnym rukopisom tvoria sobotištianske výrobky s architektonickými motívmi v plošnej, silne štylizovanej podobe s hustým šrafovaním. Z rovnakého obdobia pochádzajú aj džbány, ktoré maľoval Juraj Odler v Dechticiach.

19 PASTIERIKOVÁ – KALINOVÁ, 2016, ref. 14, s. 116, obr. 144 (zo zbierok Etnografického ústavu Moravského zemského muzea v Brne).

20 ZAJÍČKOVÁ, Mária. Postavy svätcov na džbankárskych výrobkoch v zbierke Záhorského múzea v Skalici. In Habáni a habánska keramika. Zborník z medzinárodného odborného seminára, konaného 3. septembra 2011 v Modre. Modra: SNM – Múzeum Ľ. Štúra v Modre, 2011, s. 43-49.

21 Džbány sa nachádzajú v zbierkach SNM – Múzea židovskej kultúry v Bratislave.

22 PIŠÚTOVÁ, Irena. Rokokové motívy na habánskej fajanse 18. storočia. In Pamiatky a múzeá, 2016, č. 2, s. 9-13.

23 PIŠÚTOVÁ, Irena. Náčrtník Michaela Wirtha a architektonické motívy na fajanse. In Pamiatky a múzeá, 2015, č. 1, s. 2-7.

Pozornosť si zasluhuje aj zobrazenie tzv. míle (miliera) kónického tvaru, ktorá v lesnom prostredí slúžila na výrobu dreveného uhlia[24]. Tento domáci motív možno identifikovať na misách a džbánoch z obdobia konca 18. storočia napr. z dielní v Boleráze.

Misa s kobaltovomodrým dekorom architektúry, posthabánska fajansa, západné Slovensko, dat. 1823 (Múzeum mesta Bratislavy, U-123)
foto: Ľudmila Mišurová

Rebrovaný tanierik s motívom architektúry – tzv. milier (míľa) (?), západné Slovensko, 1. tretina 19. storočia (Múzeum mesta Bratislavy, U-394)
foto: Zuzana Francová

Štylizované architektonické motívy sa uplatňovali aj v stupavskej fajanse prvej polovice 19. storočia. Dokladom toho sú kanelované hruškovité džbány Jána Kostku z obdobia okolo roku 1830. Architektonické prvky inšpirované staršou tradíciou sa objavujú dokonca ešte aj v modranskej produkcii medzivojnového obdobia (Heřman Landsfeld).

24 PIŠÚTOVÁ, 2016, ref. 7, s. 102, obr. na s. 109.

Dlhodobý proces zľudovenia fajansy súvisel aj so zakladaním nových keramických dielní v tých lokalitách, kde nebolo pôvodné habánske osídlenie. Patrí k nim napr. Modra a čiastočne aj Stupava, ale tiež Boleráz a Smolenice. Jednotlivé strediská začali postupne nadobúdať svoj osobitý charakter, ktorý sa naplno prejavil v bohato diferencovanej západoslovenskej džbankárskej produkcii 19. storočia.

Významnú úlohu zohrával aj vplyv manufaktúry na výrobu fajansy v Holíči. Odtiaľ sa do západoslovenskej džbankárskej produkcie dostal typický motív purpurovej ruže. Obohatenie farebnej škály výrobkov prinieslo používanie tzv. muflových farieb (vypaľovanie na tretí oheň).

CECHOVÁ KERAMIKA

Špeciálnu skupinu habánsko-slovenských fajansových výrobkov tvoria cechové predmety. Vznikali na objednávku miestnych remeselníkov, resp. mestských a dedinských cechových spoločenstiev. Spravidla sú na nich zobrazené znaky alebo pracovné nástroje viažuce sa na príslušné remeslo. Za najstarší cechový výrobok z územia Slovenska sa považuje džbán z roku 1638, zhotovený v Sobotišti pre bratislavských (prešporských) mäsiarov[25]. Z poslednej tretiny 17. storočia je známy napr. rebrovaný džbán s atribútmi tkáčskeho remesla a nápisom *MARTINVS FRANICK*, datovateľný do obdobia rokov 1680 – 1690[26], alebo dva džbány pramárskeho cechu, datované 1680

Džbán cechu hrnčiarov, habánsko-slovenská fajansa, západné Slovensko, dat. 1760 (Múzeum mesta Bratislavy, F1-238)
foto: Ľudmila Mišurová

25 PIŠÚTOVÁ, 2016, ref. 7, s. 28. PAYER, 2006, ref. 3, s. 152 (číslo 12 súpisu nálezov z vykopávok H. Landsfelda), obr. č. 19 na s. 155. Džbán sa nachádza na Morave, v Štátnom zámku Rájec nad Svitavou, inv. č. 513.

26 KALESNÝ, 1981, ref. 4, č. kat. 193; KYBALOVÁ – NOVOTNÁ, 1981, ref. 5, č. kat. 316.

a 1692[27]. Najčastejšie sa stretávame s cechovými artefaktmi mlynárov, mäsiarov, pekárov alebo čižmárov; zo slovenských dielní však poznáme napr. aj džbán s cechovým znakom zvonolejárov alebo kováčov (Dechtice alebo Chtelnica?, 1679) a džbán rybárov (Košolná, 1692)[28]. Na starších výrobkoch sú remeselné znaky neraz menej nápadné a tvoria súčasť rastlinného dekoru. Ako ústredný motív výzdoby sa symboly remesiel na džbánoch a tanieroch uplatňujú od začiatku 18. storočia. Bývajú umiestňované do listových vencov alebo ozdobných kartuší. Najmä na džbánoch sa ako častý prvok výzdoby vyskytujú dva žlté proti sebe otočené levy s dvojitými prepletenými chvostmi, pridržiavajúce listový veniec alebo remeselný znak. Motív leva bol prevzatý z renesančnej fajansy s heraldickými znakmi.

Džbán – čepák cechu čižmárov, habánsko-slovenská fajansa, západné Slovensko, dat. 1781 (Múzeum mesta Bratislavy, F1-232)
foto: Ľudmila Mišurová

Výrazne bohatšia je škála cechovej keramiky z 18. storočia. Popri jednoduchších exemplároch sa zachovali aj honosnejšie artefakty ako veľký džbán bratislavských (prešporských) povrazníkov s cínovým príklopom datovaný rokom 1718, ktorý zdobí bohatá jemne prepracovaná maľba v horizontálnom pásovom usporiadaní. Popri kartuši so znakmi príslušného remesla súčasť dekoru tvorí ľudská postava, ako aj zvieracie, kvetinové i rastlinné motívy s množstvom drobných detailov.

27 Starší z nich je v zbierkach Múzea mesta Bratislavy, mladší v zbierkach SNM – Múzeí v Martine. PIŠÚTOVÁ, 2016, ref. 7, s. 49 – reprodukcie, SNM – Múzeá v Martine.

28 Haban myth, 2007, ref. 10, s. 61, obr. č. 92 a s. 51, obr. č. 63.

Na cechových džbánoch z 18. ale najmä 19. storočia sa objavujú aj mená remeselníkov, prípadne kratšie identifikačné nápisy s ozdobným lemovaním alebo zakomponované do výzdoby.

Zaujímavé a kvalitatívne pozoruhodné exempláre cechových artefaktov poznáme najmä z produkcie dielní vo Veľkých Leváročh, v Sobotišti, Košolnej, Boleráze a tiež zo Stupavy.

Celkovo možno konštatovať, že pokiaľ ide o výzdobu, cechový riad sa dlhodobo pridržiaval starších zaužívaných schém a zachoval si tak svoj relatívne ustálený charakter.

TRADÍCIA A SÚČASNOSŤ

Vplyv habánskej tradície sa v keramickej produkcii na západnom Slovensku v rôznej forme udržal nielen počas 19. storočia, ale pretrval až do 20. storočia. Popri replikách starších tvarov a dekorov sa možno často stretnúť aj s viac či menej voľným uplatňovaním vybraných prvkov a motívov. Tie sú jasne badateľné i v tvorbe viacerých súčasných výrobcov, napr. Petra Lužáka a Tatiany Homolayovej-Hanzelovej, Milana a Viery Árendásovcov, Jána Graneca, Jána Viglaša, či Jána a Anny Pečukovcov. Niektoré prvky sa stali voľnou inšpiráciou výtvarníkov pri tvorbe návrhov dekorov keramických výrobkov pre ÚĽUV (Jana Menkynová). Dokladá to pevnú zakotvenosť habánskej tradície v domácom slovenskom prostredí a jej schopnosť poskytovať zdroj podnetov aj pre dnešných tvorcov.

PhDr. Agáta Petrakovičová Šikulová
SNM-Múzeum Ľ. Štúra v Modre, Múzeum slovenskej keramickej plastiky

Modranská keramická dielňa ako pokračovateľka tradície západoslovenského džbankárstva

Skôr než sa začnem venovať svojej téme, pokladám si za povinnosť spomenúť jedného človeka, ktorý mi otvoril cestu do sveta keramiky. Ide o Heřmana Landsfelda, keramika, bádateľa a amatérskeho archeológa, ktorý pracoval v modranskej keramickej dielni. Heřman Landsfeld pochádzal z moravských Malenovíc. Narodil sa 12. augusta 1899. Už v detstve vynikal kresliarskym talentom. V roku 1913 obchádzala meštianske školy výtvarníčka Marie Vořechová Vejvodová a hľadala učňov – maliarov do modranskej keramickej dielne. Samozrejme nadaného Landsfelda priviezla so sebou do Modry. Mladého Landsfelda keramika nadchla. Napriek tomu, že jeho pôsobenie v Modre prerušila prvá svetová vojna, neodradila ho od zámeru stať sa maliarom keramiky. V roku 1919 prišiel a čoskoro sa stal vedúcim maliarne. Pod jeho vedením sa v Modre rozšírila škála ornamentov, ktorú zostavil na základe dlhoročného štúdia a bádania. Landsfeld pracoval v Slovenskej keramike v Modre až do roku 1939, kedy sa v dôsledku nepriaznivej politickej situácie ako občan českej národnosti rozhodol vrátiť na Moravu. Presťahoval sa do Strážnice, kde si spolu s manželkou Alžbetou, tiež vynikajúcou maliarkou, otvorili samostatnú dielňu. Napriek tomu, že z Modry odišiel, naďalej s keramikmi v Modre aj podnikom spolupracoval. Modra mu prirástla k srdcu natoľko, že po smrti v roku 1984 sa stala aj miestom jeho posledného odpočinku.

Landsfeld sa zaoberal podrobne štúdiom západoslovenských stredísk. Pre ornamentaliku dielne je nezastúpiteľný. Svoje štúdiá realizoval vo viacerých inštitúciách. Pravidelne navštevoval archívy, kde skúmal hrnčiarske a džbánkarske rody. Precestoval rad múzeí a kopal v bývalých habánskych dvoroch. Tiež navštevoval dielne starých džbánkarov, kde odkresľoval vzory, nakupoval keramiku, zbieral hrnčiarske a džbánkarské náradie. Všetko starostlivo zapisoval a inventarizoval. Jeho aktivity, najmä snaha o obnovenie starých tradícii v Modre, ma toľko oslovili, že som sa rozhodla venovať propagácii tohto remesla a najmä ho lepšie spoznať. Prostredníctvom literatúry a neskôr pozostalosti Heřmana Landsfelda som začala spoznávať históriu jedného z najkrajších remesiel – džbankárstva.

Slovenské džbánkarstvo súvisí s presídlením habánov na západné Slovensko, tu získalo svoje nové tvary a vzory. Západoslovenské džbankárstvo sa sformovalo vo viacerých lokalitách.

Heřman Landsfeld uviedol 15 najznámejších džbankárskych stredísk, patrila sem Modra, Stupava, Častá, Smolenice, Košolná, Veľké Leváre, Moravský sv. Ján, Trenčín, Zvončín, Suchá, Dechtice, Dobrá Voda, Boleráz a Sobotište.

Pre vznik ľudového džbankárstva na západnom Slovensku bol dôležitým momentom rok 1685, kedy vydala Mária Terézia nariadenie, ktorým sa narušilo tradičné spoločné hospodárenie habánov. Proces asimilácie habánov sa zavŕšil v druhej polovici 18. storočia. Kým do tohto obdobia sa dodržiavala v habánskej ornamentalike striktná triezvosť vychádzajúca z náboženských dôvodov, koncom 18. storočia sú výrobcovia žiarivej maľovanej keramiky čoraz viac pod vplyvom domáceho obyvateľstva. Vyrábali najmä riad na objednávku.

Každá dielňa mala svojich osobitých majstrov s typickým rukopisom, ktorí zamestnávali tovarišov a učňov. Pôvodné dekory jednotlivých stredísk sa premiešavali a výrobky týchto majstrov môžeme rozpoznať najmä vďaka keramickým značkám, ktoré dielne a majstri používali. Miešanie vzorov zapríčinilo časté sťahovanie sa tovarišov z dielne do dielne.

Ovplyvňovali sa najmä blízko seba pracujúce strediská ako napríklad Modra s Častou, Smolenice s Bolerázom, Boleráz s Košolnou alebo vzdialenejšie Dechtice s Dobrou Vodou.

V okolí Modry sa nachádzalo hneď niekoľko džbankárskych stredísk. Pri niektorých by som sa pristavila. Smerom na Trnavu leží obec Častá a za ňou Košolná.

Častá ležala na Pálffyovskom panstve, vyrábala výrobky pre potreby dvora, úžitkovú, dekoratívnu keramiku a kachle inšpirované renesančnými a neskôr holíčskymi vzormi.

Dechtice patria medzi najstaršie habánske strediská. V obci žili džbankári Odlerovci, ktorí vyrábali výrobky pre rod Erdődi, za čo si vyslúžili titul „nobilis amphorarius“, okrem nich tu pracoval aj džbankár Ján Konečný, dobre známy v Modre. Výrobky dechtických džbánkarov sú majstrovsky maľované, charakteristický pre ne je zelený veniec v centrálnej časti s nápisom a remeselnými atribútmi.

Košolná obohatila dejiny džbankárstva po stránke dekoratívnej i historickej. Výrobky boli charakteristické výjavmi roľníkov, pastierov, kvetinovými a geometrickými vzormi.

Džbankárstvo v Bolerázi nie je také staré ako v obciach na okolí, v Košolnej a Dechticiach. Boleráz bol charakteristický svojráznou kvetinovou výzdobou červenej farby. Inšpirovaná bola holíčskou továrenskou výrobou. Z Bolerázu pochádzal aj známy Kittovský džbankársky rod, ktorého potomkovia sa nachádzali na celom západnom Slovensku, v Dechticiach, Smoleniciach, Košolnej Suchej, Kuchyni, Stupave a napokon aj v Modre. Okrem Kittovcov zakorenili v Boleráze aj Odlerovci.

Okrem známej červeno maľovanej keramiky vypaľovanej „na tretí oheň“ charakterizovali túto oblasť veľké žlté kvety, margaréty a zelená stromčeková výzdoba konturovaná fialovo - hnedou burelovou farbou. Charakteristická je aj „mykáčiková“ výzdoba.

Medzi popredné džbankárske strediská patrila aj Stupava. Tu pracovala jedna z najstarších džbankárskych dielní, dielňa Jána Putza a neskôr dielňa Ferdiša Kostku.

Na džbánoch stupavskej keramiky nachádzame tradičné kanelované – alebo ryhované hrdlá. Spoločným znakom týchto výrobkov bola typická žltá farebnosť s margarétkami, žltými lemami, vencová výzdoba so svätcami, remeselnými atribútmi a takzvaný šachovnicový vzor s drobnými bodkami. V tradícii putzovskej dielne pokračovala aj Kostkova dielňa.

Veľké Leváre, Sobotište a Moravský svätý Ján sú obcami, ktoré stále zachovávajú habánsku tradíciu. Je to pravdepodobne z dôvodu, že tu žilo najviac novokrstencov.

Na záhorskej strane ovplyvnila džbankárstvo aj veľkolevárska dielňa, jedna z najstarších. Levárske výrobky boli známe svojou sýtou žltou glazúrou, ktorá slúžila aj ako podkladová glazúra, okrem žltej farebnosti sa v lokalite vyrábali aj modré výrobky s bielym dekórom.

Identifikácia jednotlivých dielní je náročná, keďže, ako som uviedla, dekory sa vandrovaním a prechodom jednotlivých džbánkarov v strediskách výroby premiešavali.

Dôležité pre našu tému je, ako sa dostala táto ornamentalika do najväčšieho západoslovenského džbánkarského strediska, do Modry.

Modra na konci 19. storočia bola známa v celom Rakúsko-Uhorsku najmä svojou hrnčiarskou výrobou, výrobky z modranských dielní putovali do kuchýň v Budapešti i vo Viedni. Prvá zdobená modranská keramika sa zdobila vyškrabovaním jednoduchých vzorov, šlo o vlnovky a oblúčiky, druhým typom bolo nalepovanie kúskov hliny a retiazkovanie.

Maľovanie riadu má korene v starom hlinenom nástroji, kukučke. Nástroj bol dutý, naliala sa doň hustá glazúra a pomocou pierka sa riad zdobil. Tento riad nemal ešte dekoratívnu funkciu, v podstate bol úžitkový a zároveň spríjemňoval domáce prostredie.

Podľa poznámok Heřmana Lansfelda, ktorý vykonal rozsiahly výskum v Modre, ktorý nebol doposiaľ prekonaný, uvádza za moment, kedy sa dostalo džbankárstvo do Modry, rokom príchodu Jozefa Kittu zo Suchej, na začiatku 30. rokov 19. storočia. Neskôr sa do Modry presídlili aj ďalší Kittovci, džbankári Ján Kubínsky, Pavol Gregor, Štefan Kramárik, Štefan Pinkas a v neposlednom rade známy džbankár, zeman Michal Odler z Dechtíc. Všetci majstri, ktorých spomínam mali habánsky pôvod. Niektorí z presídlencov si otvorili vlastné dielne, ostatní sa zamestnali u modranských džbankárov.

Ako vyzerali modranské džbankárske výrobky na konci 19. storočia? Prevládal v nich modrý kvetinový dekór so žltým a zeleným detailom. Červená farba sa začala používať na džbankárskom riade až sa ju naučili majstri vyrábať iným spôsobom ako zo zlatej prímesi. Vedľa modrých dekorov sa objavili aj architektonické motívy kontúrované fialovou farbou a postupne charakteristické ornamenty okolitých dielní.

V roku 1872 boli zrušené cechy a mesto Modra urobilo veľké gesto k záchrane starobylého miestneho remesla, spolu s uhorským ministerstvom obchodu a priemyslu zriadilo v roku 1883 v Modre Keramicko priemyselné učilište. Prvým správcom dielne sa stal Jozef Mička z Moravy, miestni džbankári a hrnčiari hľadeli na tento

počin dosť skepticky, mali obavy z konkurencie. Aj z tohto dôvodu prví zamestnanci výrobne boli najmä moravského pôvodu a dekór na keramike bol ovplyvnený moravskou ornamentalikou. Učni používali miesto vzorkovnice starú keramiku zapožičanú z Národného múzea v Budapešti. Situácia sa zmenila po roku 1911, kedy po smrti prvého správcu Jozefa Mičku zachránila výrobňu slovenská elita na čele so Samuelom Zochom, Dušanom Jurkovičom a jeho bratom Vladimírom Jurkovičom. Spolu s keramikmi vyučenými u Mičku založili akciovú spoločnosť, ktorá bola v medzivojnovom období mimoriadne úspešná. V dielni sa zamestnali vyučenci Jozefa Mičku, čo bolo zárukou kvality. Dielňa fungovala najskôr pod názvom Karol Žák a spol., neskôr Dielňa na hlinený riad a napokon ako Slovenská keramika. Na základe osobnej intervencie Dušana Jurkoviča sa v modranskej keramickej dielni zamestnali profesionálni výtvarníci ako Marie Vořechová Vejvodová, Helena Johnová alebo Václav Novotný. Výtvarníci pomáhali maliarom získať zručnosť a najmä dbali, aby z dielne vychádzali výrobky kvalitné aj po výtvarnej stránke.

Prvá svetová vojna znamenala pre prosperujúci podnik veľkú ranu. Po vojne sa brány podniku otvorili v roku 1916. Mnohí džbankári vojnu neprečkali, ale prišli noví, medzi nimi aj aj vyučený Heřman Landsfeld, maliar, pri ktorom by som sa rada opäť pristavila, pretože vykonal v ornamentalike medzivojnového obdobia dôležitý krok. Po rozpade monarchie nastali nielen politické zmeny, udiali sa aj zmeny spoločenské a kultúrne. Nová Československá republika vyzdvihovala národné bohatstvo, ku ktorému patrila aj ľudová kultúra nevynímajúc ani keramiku. Modranská dielňa sa rozbehla na plné obrátky a nestačila vybavovať objednávky. Vzorkovnice, podľa ktorých maliari maľovali, sa všetky rozpredali. Kupovala ich najmä vysoko postavená slovenská a česká politická a kultúrna elita, ktorá si zriaďovala „slovenské izby", dopyt bol taký vysoký, že dielňa pristúpila k rozhodnutiu inovovať výrobu a urobiť novú vzorkovnicu. Túto prácu dostali na starosť najlepší maliari Heřman Landsfeld a Ján Ludvik.

Heřman Landsfeld nebol iba vynikajúcim maliarom, bol zberateľom všetkého, čo sa týkalo keramickej výroby na celom Slovensku, na Morave i v Čechách. Bol veľkým znalcom dekorov jednotlivých stredísk a videl aj ako výroba v nich upadá. Keď dostal príležitosť spolu s maliarom Jánom Ludvikom zostaviť vzorkovnicu modranskej keramiky, podľa ktorej by sa učni nielen učili maľovať, ale hlavne podľa ktorej sa bude v tom čase Slovenská keramika v Modre vyrábať, príležitosť naozaj využil. Do modranskej ornamentaliky absorboval to najkrajšie, čo poznal zo západoslovenských stredísk, žlté margaréty, holíčske ruže, architektúru, jelene, cechové i náboženské motívy.

Mnohí zberatelia Landsfeldovu prácu kritizujú, zazlievajú mu, že zničil čistotu jednotlivých stredísk, avšak z pohľadu záchrany dekorov, jeho práca nebola márna. Modranský ornament sa neobyčajne rozšíril, bol šťavnatý a sám Landsfeld umožnil výrobcom zdokonaľovať sa v tom, v čom boli dobrí.

Vedľa tradičnej ľudovej keramiky produkovala výrobňa aj moderné kusy keramiky, ktoré navrhovali profesionálni výtvarníci. Kým výroba moderných kúskov ča-

som zanikla, ľudová keramika bola neustále v kurze.

Týmto spôsobom sa pracovalo v Slovenskej keramike až do druhej svetovej vojny, výrobňa prekonala krízové roky i roky vojnové.

Po ukončení druhej svetovej vojny a v čase nástupu nového zriadenia sa zmenilo vedenie spoločnosti a z niekdajšej účastinnej spoločnosti vzniklo výrobné družstvo, pričom keramici a robotníci pracujúci vo výrobni si mali možnosť zakúpiť podiely podniku. Nové smerovanie výrobne sa odrazilo aj v novom názve Slovenská ľudová majolika a stavbou nového podniku.

Niekdajšie dekory a ornamenty sa začali zjednodušovať, vedľa jemných prác zaplavovali trh známe výrobky s veľkými červenými ružami umiestnené v mriežkach. Vynikajúca povojnová generácia maliarov, ku ktorým patrili aj Viliam Peško, Rudolf Barčík a Michal Petráš s manželkami, alebo Vincent Labaj a Richard Hóz, maľovala to, čo sa žiadalo. Svoj maliarsky talent využili väčšinou až v dôchodkovom veku, keď mali možnosť pracovať pre ÚĽUV.

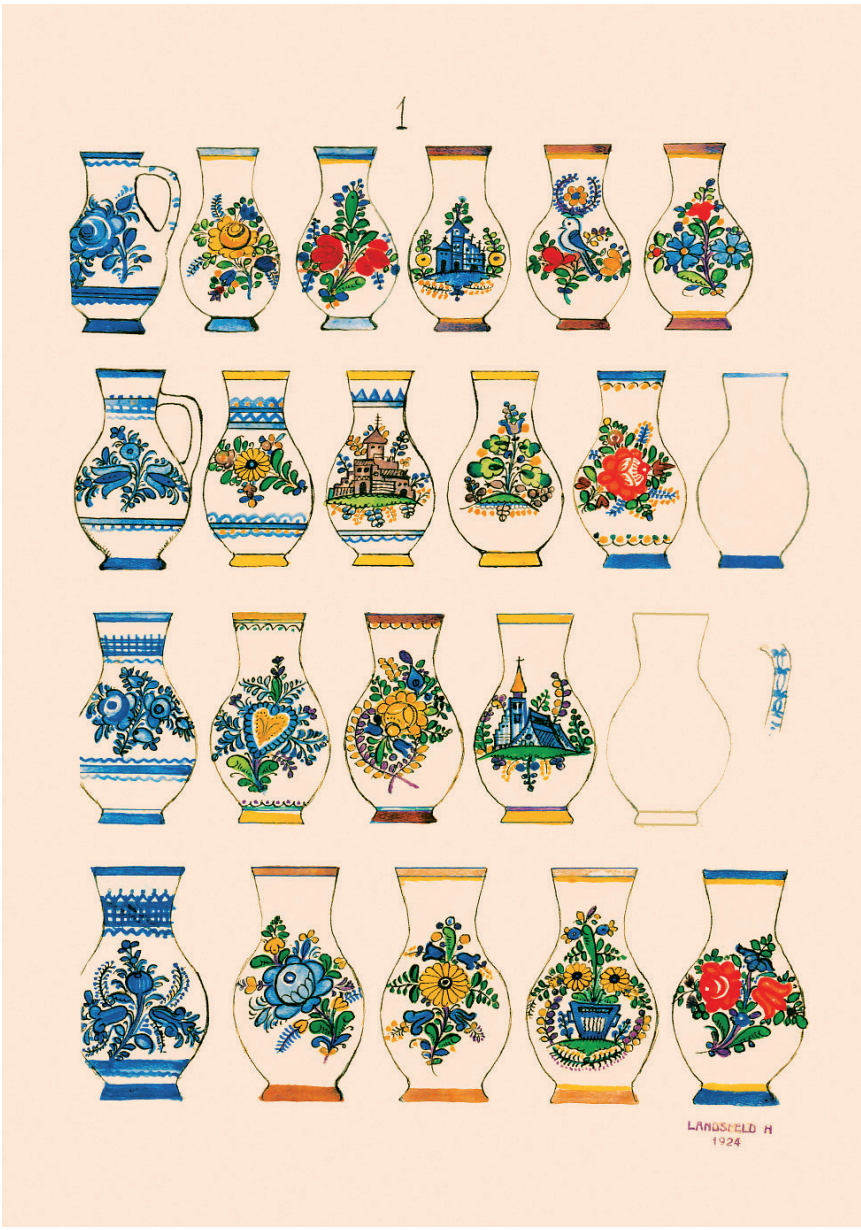
Nové obdobie Slovenskej ľudovej majoliky nastalo v 90. rokoch, kedy výrobňa hľadala opäť inšpiráciu v starých dekoroch a vrátila sa aj k jemnej ornamentalike.

Po dlhých krízových rokoch dnes opäť vstáva výrobňa z popola, tak ako v minulosti by bolo vhodné urobiť novú vzorkovnicu, ktorá by variovala staré tradičné vzory a najmä sústrediť sa na užší sortiment výrobkov.

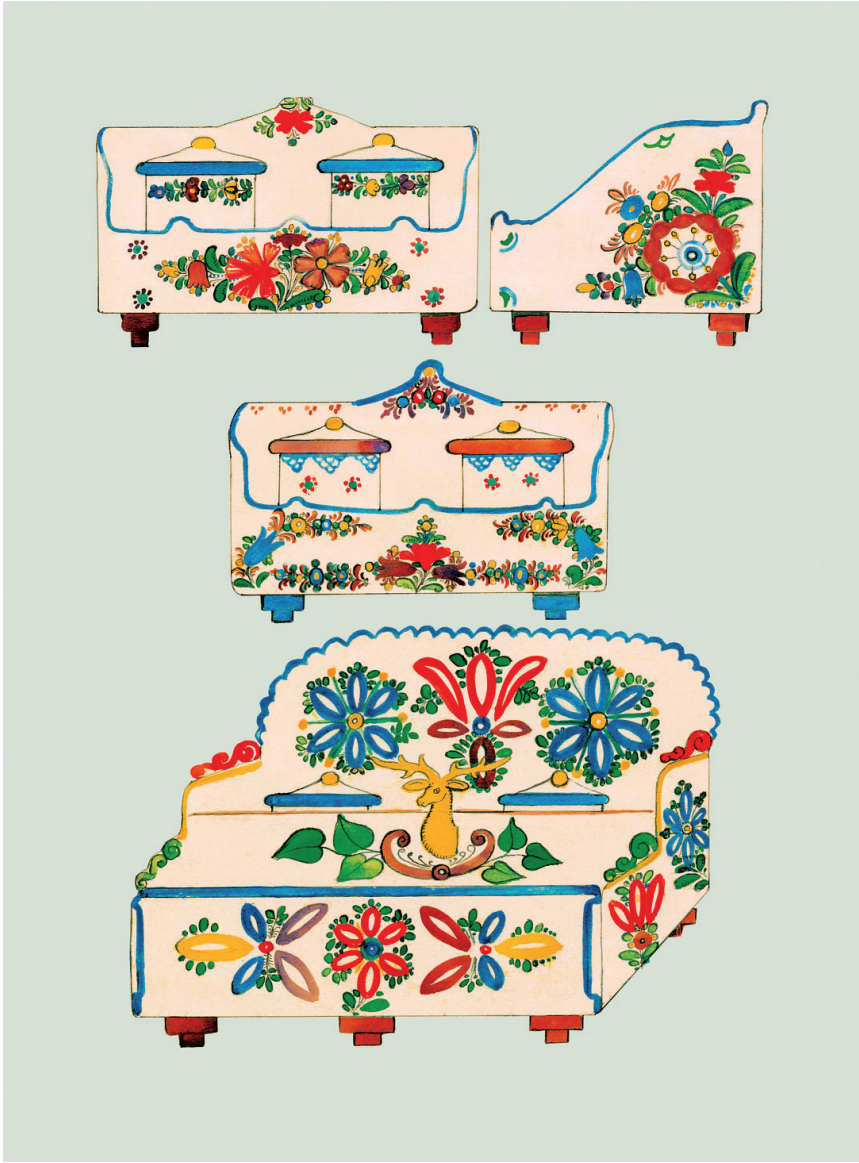
Modranská keramika má stáročnú tradíciu, je v nej cítiť majstrovstvo kruhárov, maliarov i retušérov a tak to má byť, pretože ručne robená robota bude vždy obdivovaná a žiadaná.

Budova Slovenskej keramiky, medzivojnové obdobie

H. Landsfeld, vzorkovnica, džbány

H. Landsfled, vzorkovnica, kalamáre

H. Landsfeld, váza keramická

Rudolf Barčík, tanier habánsky motív

Rudolf Barčík, tanier s zoomorfným motívom

Ľ. Ďureje, vinohradnícka fľaša

Rudolf Barčík, tanier zelenomaľovaný habánsky

Použitá literatúra:

1. Gűnterová – Mayerová, A.: Slovenská keramika. Turčiansky svätý Martin: Matica slovenská, 1942

2. Kalesný, F.: Habáni na Slovensku. Bratislava: Tatran, 1981.

3. Landsfeld, H.: Lidové hrnčířství a džbánkářství. Praha: Orbis, 1950.

4. Pranda, A.: 90. rokov Slovenskej ľudovej majoliky v Modre 1883 – 1973. Bratislava: 1974.

5. Pišútová, I.: Fajansa. Bratislava: Tatran, 1981.

6. Pastieriková, M., Kalinová A.: Posthabánske keramické umenie. Budapešť: 2016.

Pramene:

1. Osobný archív Heřmana Landsfelda, SNM-Múzeum Ľudovíta Štúra v Modre.

2. Osobný archív Heřmana Landsfelda, Modranská Beseda.

Fotografie: Archív SNM-Múzeum Ľudovíta Štúra v Modre

Dr. Claudia Peschel-Wacha
Volkskundemuseum Wien

Keramický riad z Gmundenských delní v čase habánov

Objekty, vďaka ktorým mám možnosť nahliadnuť do vývoja jedného z najdôležitejších centier fajansovej keramiky v Rakúsku, sú v zbierkach rakúskeho národopisného múzea vo Viedni, ktoré bolo založené v roku 1895. Spolkové múzeum sa nachádza v Laudongasse v ôsmom mestskom obvode Viedne v barokovom záhradnom paláci Schönborn. Tam som zamestnaná ako kurátorka keramiky, skla a kameňa[1].

HISTÓRIA A TERMINOLÓGIA

Mesto Gmunden am Traunsee sa nachádza v regióne Salzkammergut v Hornom Rakúsku. Komunita hrnčiarov v Gmundene existuje už od roku 1577. V roku 1625 založili hrnčiari v meste Gmunden vlastný cech. V 17. storočí sa stali známymi štyria majstri, od polovice 18. storočia vyhotovovali ešte traja majstri vo svojich dielňach nádoby, obklady a figurálne plastiky pomocou fajansovej keramiky[2]. Môj príspevok s príkladmi z národopisného múzea vo Viedni začína v 17. storočí a končí v polovici 18. storočia, kedy sa na fajansovej keramike objavili prvé označenia maliarov. Na Slovensku anabaptisti a ich potomkovia počas daného obdobia vyrábali keramiku v hutteritskom alebo v neskoršom habánskom štýle. V terminológii sa budem riadiť Kurtom L. Reinom, ktorý navrhol nasledujúce odporučenie delenia dejín Hutteritov: **anabaptisti:** 1585-1622, **Hutteriti:** 1623- koniec 17. storočia, **habáni** 1700-1750, **neskorí habáni:** 1756-1780 a post-habáni: neskoré 18. / ale predovšetkým 19. storočie[3]. Jednotlivé barokové keramiky, ktoré majú veľký kultúrny význam pre svoje krajiny, nebudem vzájomne porovnávať. Cieľom príspevku je čitateľom na Slovensku prezentovať výrobky rakúskeho centra fajansovej keramiky prostredníctvom príkladov z keramickej zbierky v národopisnom múzeu vo Viedni.

Výroba gmundenských dielní je rozdelená na obdobia, ktoré vychádzajú zo vzhľadu fajansovej keramiky[4].

1 http://www.volkskundemuseum.at/ueber_uns/team/claudia_peschel-wacha (Zugriff 28.10.2017).

2 SEIBERL, Herbert: Zur Geschichte der Gmundner Hafnermalerei. In: Oberösterreichische Heimatblätter. 1947, S. 308-314, s. S. 309f.

3 REIN, Kurt L./Bayrisches Nationalmuseum (Hg.): Zur Frage der „Habaner", „Hutterer" und ihrer Keramik. In: Die Hutterischen Täufer. Geschichtlicher Hintergrund und handwerkliche Leistung. München 1985, S. 94.

4 KÖNIG, Franz H.: Alt-Gmundner Fayencen. Eine Handwerkskunst aus dem Salzkammergut

• 17. storočie do 1. štvrtiny 18. storočia: **perióda ľahostajnosti** (abstraktná dekorácia v tmavých ohňových farbách- zelená, hnedá a modrá)

• 1710-1740: **modré obdobie** (maľovanie na bielej základnej glazúre, dominujú kvetinové motívy v kobaltovej modrej farbe)

• 1740-1760: **Pestro-modré obdobie** (modrá výzdoba sa posúva na okraje, medzi ktorými je obľúbená figurálne maľba a pohľady v medeno zelenej, mangánovo hnedej a antimónovo žltej farbe)

V mojom príspevku sa nezaoberám objektami, ktoré patria do nasledujúceho tzv. **pestrofarebného** obdobia, v ktorom sú všetky štyri ostré ohnivé farby použité v rovnakej miere, tak ako tomu je v **zelenom-pestrofarebnom** období, v ktorom nájdeme pohľady na mesto, vyobrazenia svätcov, humorné žánrové scény a porekadlá na džbánoch a tanieroch, a nie keramické nádoby z **dielne Schleiss** a súčasnú produkciu[5].

V hrnčiarskych dielňach v Gmundene boli od neskorého stredoveku vyrábané hlinené nádoby a kachle pre obyvateľov mesta. Vďaka soľnému priemyslu bolo mesto Gmunden bohatým mestom, ktoré profitovalo aj z keramiky, z obchodných spojení a dopravných trás[6]. Keramika je už stáročia súčasťou identity Gmundenu. Mesto si dnes robí reklamu názvom „Mesto keramiky."[7]. Mesto Gmunden každoročne v auguste už 30 rokov v auguste organizuje trh s keramikou so sprievodnými výstavami[8].

Nie je známe, ako a kedy sa fajansová technika dostala do Gmundenu. Existuje predpoklad, že miestne hrnčiarske dielne prevzali novú technológiu bez akéhokoľvek prechodu[9]. Najstaršie dôkazy o keramike s bielou nepriehľadnou glazúrou s oxidom ciničitým v gmundenskom štýle sú súčasťou nálezu riadu a pochádzajú z obdobia pred rokom 1671. Ide o tzv. Godenschale s nepravidelnými zelenými škvrnami na biele základnej glazúre, ktorá mohla byť historicky zaradená pomocou spolu s ňou objavených mincí[10].

(17. - 19. Jh.). Linz, 1964, S.46 f., ergänzt durch: HEINZL, Brigitte: Die Keramik Gmundens in der kunsthistorischen Abteilung des oberösterreichischen Landesmuseums. In: Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereines 135. Linz 1990, S. 109-133.

5 Einen Überblick über die Produktion im 19. Und 20. Jh findet man in der Diplomarbeit am Institut für Kunstgeschichte von GÖSWEINER, Brigitte: Gmundner Keramik. Die Geschichte eines unverwechselbaren Designs. Graz 2009.

6 KÖNIG, Franz H.: Alt-Gmundner Fayencen. Eine Handwerkskunst aus dem Salzkammergut (17.-19. Jh.). Linz 1964, S. 14.

7 HYPERLINK „http://www.gmunden.at" www.gmunden.at (Zugriff 28.10.2017).

8 HYPERLINK „http://www.toepfermarkt.at" www.toepfermarkt.at (Zugriff 28.10.2017).

9 SVOBODA, Christa/Wolfram Morath (Hg.): Blaue Welle-Grüne Flamme. Salzburger und Gmundner Fayencen 17.-19. Jahrhundert aus der Sammlung des Carolino Augusteum. Salzburg 1999, S.52.

10 HEINZL, Brigitte: Der Schwanenstädter Fund in der kunsthistorischen Abteilung des oberösterreichischen Landesmuseums. In: Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereines 135. Linz 1990, S. 165.

Miska pre šestonedieľky, so zelenými fľakmi, zo Schwanenstadtu, 2. polovica 17.storočia , Priemer (bez uška) = 16 cm, Národné múzeum Horného Rakúska v Linzi (Inv. č. K 133)

Fľakatá dekorácia je abstraktnou formou výzdoby, ktorá sa vyvinula približne od roku 1600 a mala by zobrazovať určitý druh mramoru. Od druhej polovice 18. storočia sa objavuje ako bandáž v zelenej farbe, ktorá sa stala charakteristickou črtou fajansovej keramiky v Gmundene[11]. V prípade „ohnivých tovarov" bol oxid kremičitý s kukučkou nanesený brúsením na nepálenú bielu základnú glazúru. Až do dnešných dní vyrába gmundenská spoločnosť Ceramics GmbH riady s klasickou dekoráciou „horiacou na zeleno"[12], ktorá sa stala synonymom rustikálneho prestierania stolu a rakúskej pohostinnosti[13].

V začiatkoch sa v gmundenských dielňach vyrábali džbány, taniere, rebrované misy, zlaté čaše, Godenschalen, misy pre holenie, umývadlo na svätenú vodu, vázy na kvety, fľaše, vodné fúkače a kalamáre[14] v modrej, hnedej a zelenej nastriekanej farbe, „mramorované" alebo vyrobené „bodkované", pričom glazúra kvapkala po kvapkách z kukučky na nádobu[15].

11 PRILLINGER, Elfriede/Kammerhofmuseum-Kammerhofgalerie (Hg.): Gmundner Keramik. Von der grüngeflammten Hafnerware bis zu den künstlerischen Entwicklungen der Gegenwart. Maschinengeschriebener Ausstellungskatalog. Gmunden 1978, S. 1.

12 HYPERLINK „http://www.gmundner.at" www.gmundner.at (Zugriff 28.10.2017).

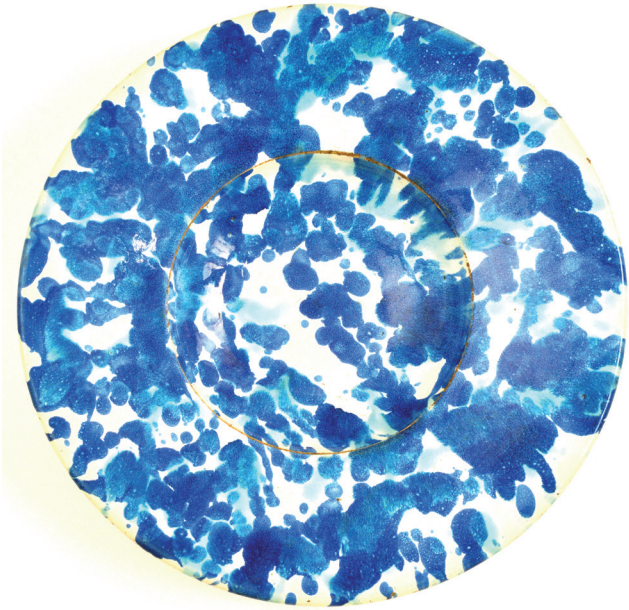
13 PESCHEL-WACHA, Claudia: Schüssel aus dem Salzkammergut. In: Österreichische Zeitschrift für Volkskunde LXII/111, Wien 2008, S. 49-52.

14 UBELL, Hermann: Katalog der Jubiläums-Ausstellung des oberösterreichischen Landesmuseums „Alt-Gmundner Majoliken" (1650 bis 1850). Linz 1933, S. 3-6.

15 KÖNIG, Franz H.: Alt-Gmundner Fayencen. Eine Handwerkskunst aus dem Salzkammergut (17.-19. Jh.). Linz 1964, S. 14.

Kalamár, výzdoba s fľakmi, koniec 17. storočia, V: 6,5 cm (ÖMV/27.055)

Tanier so širokou zástavou, ozdobený mramorom, okolo roku 1700, Priemer: 22, 5 cm (ÖMV/18.252)

Jemné svetlé béžové až červenkasté črepy sú typické pre fajansovú keramiku mesta Gmunden. Uška pohárov sú zaoblené a na konci často stočené, čo sa vo všeobecnosti nazýva tzv. koniec závitu alebo špecificky „Gmundenské ucho“[16].

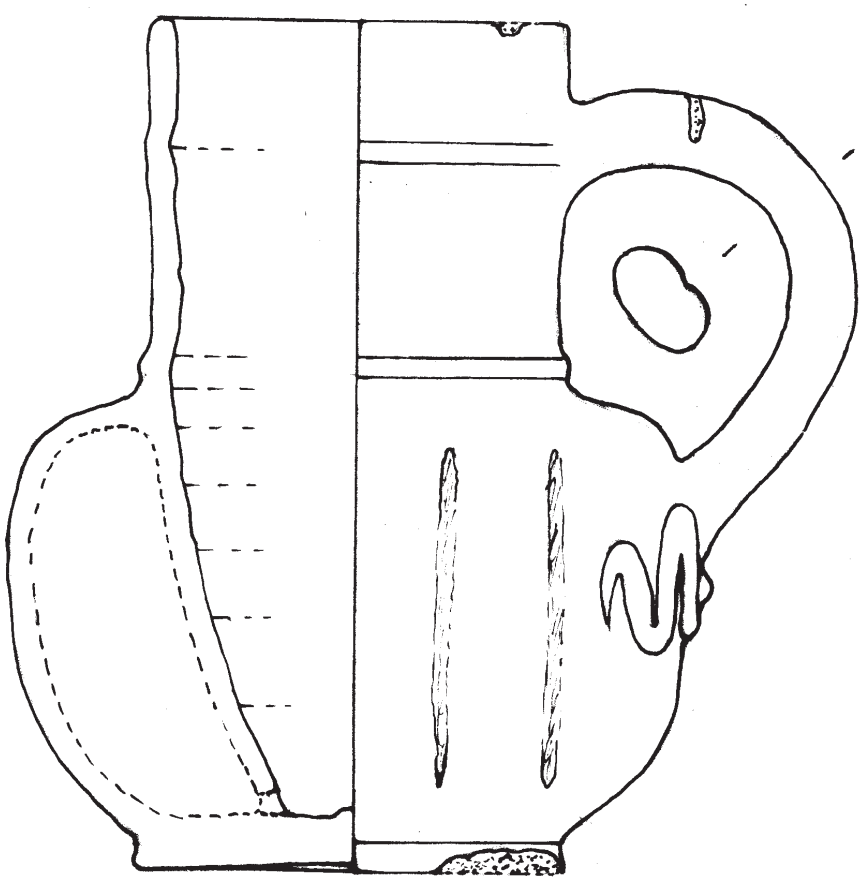
Džbán s vlnitou stenou, škvrnitá modrá výzdoba, cínový uzáver, z roku 1726, V: 26 cm (ÖMV/17.291)

16 GOLLNER, Irmgard/Gmundner Keramik Manufaktur (Hg.): Gmundner Keramik. Kunst aus Ton, Feuer & Farbe. Gmunden 2003, S. 21.

Džbán s cínovým vekom, hrubé uško so zatočeným koncom, tzv. uškový slimák, fľakatý hnedo zelený dekor, výška 24,5 cm (ÖMV/22.943)

Ďalší tvar uška so závitovým ukončením má svoj vzor v Taliansku, takzvané savonské uško. Nájdete ho na jednej špásovnej nádobe zo 17. storočia. Nádoba s dvojitou stenou má dva vnútorné priestory, ktoré sa pri nalievaní plnia. Keď nádobu po pití odstavíte, voda vyteká z bočnej dutiny a nádoba sa znovu naplní Magický trik sa nazýva „voda z Indie" a aj dnes slúži na zábavu[17].

17 PESCHEL-WACHA, Claudia: „Sauf wonnst konnst". Das Rätsel um die Vexierkrüge. In: Keramik auf Sonderwegen. 37. Internationales Hafnerei-Symposium, Herne 19. bis 25. September 2004. Mainz 2007, S. 41-52 (= Denkmalpflege und Forschung in Westfalen 44). s. auch http://www.magic-man-shop.de/water_of_india_011.html (Zugriff 06.11.2017).

VPLYVY NA TVAR A VÝZDOBU

Na gmundenskú keramiku vplývali rôzne smery. Pred rokom 1700 v čase talianskej renesančnej keramiky, bolo vzorom severné Taliansko, ktoré predstavilo svetu v Stile Biancho" bielu fajansovú keramiku vo formách ozdobných mís, podnosov, tanierov, s osobitne navrhnutými uchami nádob, tzv. savonskými uchami. Tento názov vychádzal z oblastí predaja, provincií Savona a Gorizia. Ucho je dvojité a prechádza symetricky do špirálovitého konca[18].

Špásovný džbán „Voda z Indie" s dvojitou vnútornou stenou a savonským uškom, modrý a zelený, liaty dekor, okolo roku 1700, V: 13,7 cm (ÖMV/44.339) so zobrazením nádoby

18 LANGER, Hermann: Österreichische Fayencen. München 1988, S. 20.

Skladané taniere so zaplátanou alebo plameňovou výzdobou sa vyrábajú čoraz častejšie. Nazývajú sa aj misy rebrované alebo vejárovité misy a používajú sa ako dekorácia stola. Zvyknú byť zabalené v ľanovej tkanine.[19] Gmundenský skladací tanier je okrúhly alebo oválny, na spodku neglazúrovaný a jeho prsteň je vždy okrúhly.

Misa rebrovaná zelenej farby, V: 5cm, D: 27,5 cm (ÖMV/15.221)

Miska pre rodičku na šestonedelie - Godenschale s uzáverom má tvar misy, ktorá sa vyrába v severnom Taliansku. Godenschalen sa v meste Gmunden vyrába od 17. storočia. V spolkovej krajine Horné Rakúsko, a to najmä v oblasti Gmunden, bolo zvykom, že krstná mama, „Goden," pomáhala žene pri šestonedelí po pôrode. Bolo zvykom, že rodičke priniesla posilňujúcu kuraciu polievku. Táto polievka bola vložená do špeciálnej misy, nazývanej „Godenschale". Na obale má tri gombíky, ktoré v obrátenom tvare slúžili aj ako podstavec polievkovej misy. Tri hlavičky pritom poskytli lepšiu stabilitu. Samotná misa bola mimoriadne krásnym a taktiež vnútorne ozdobeným darom pre dieťa od krstnej mamy, nazývanej „Weisert". Godenschalen boli vyrábané až do 19. storočia, dnes sú len zberateľskými kúskami[20].

Godenschale -Miska pre šestonedieľku s uškami, uzáver s troma gombíkmi, vnútorné zobrazenie Márie s dieťaťom na hruške, okolo roku 1750, Hges: 11 cm (ÖMV/41.278)

19 19 GOLLNER, Irmgard: Gmundner Keramik. Töpfertradition einst und jetzt. Linz 1989, S. 125.

20 GOLLNER, Irmgard/Gmundner Keramik Manufaktur (Hg.): Gmundner Keramik. Kunst aus Ton, Feuer & Farbe. Gmunden 2003, S. 21.

Čínsky porcelán, ktorý prišiel do Európy cez Holandsko, bol vždy vzorom pre európsku výrobu fajansovej keramiky. Po roku 1700 bol vplyv Holandska viditeľný na gmundenských nádobách najmä čo sa týka delftskej fajansovej keramiky s jemnými maľbami, hlavne pri použití modrej farby, „holandskej modrej". Závitová delftská fľaša s riedkou kvetinovou výzdobou, rybníkom s kačkami, jemnou architektúrou v rovinatej krajine je typická pre Holandsko a ponúka regionálne vidiecke prvky, ako je jeleň alebo človek na prechádzke s paličkou. Dominantné sú biele plochy, zvieratá a ľudia oživujú rovinatú krajinu medzi anonymnými budovami v štýle barokových komparzistov. Valcová závitová fľaša so širokou základňou a okrúhlym ramenom je veľmi skorá práca, ktorá je neúplne glazúrovaná okolo krátkeho krku.

Ázijskú dekoráciu imitovali európski výrobcovia alebo ju nanovo interpretovali

Fľaša s cínovým závitovým uzáverom, motívy z prírody a architektúry, modrá maľba, koniec 17.storočia, V: 28 cm (ÖMV/18.797)

ako čínsku sériu. Motív „skaly a vtáka" je na rôznych európskych porcelánoch, okrem iných na viedenskom porceláne z 18. storočia. Na obrázku ho vidíte na džbáne gmundenskej fajansovej keramiky. Čajová kanvica s hrdlom s hlavou zvieraťa (psa alebo ťavy) je príkladom vplyvu čínskej módy na tvar a výzdobu výrobkov gmundenských dielní. Vidiecka regionálna scéna vytvára motív prechádzajúceho sa, ktorého pes prenasleduje jeleňa. Tvary a dekorácie produktov ovplyvnili aj bratské alebo habánske riady[21]. Jedným z najdôležitejších dekoratívnych prvkov na habánskej fajansovej keramike je oblúk. Typické habánske dekorácie, modrá alebo dvojitá čiara, polkruhový oblúk v rade oblúkov a trojstupňová oblúková pyramída sú kombinované na doske so štylizovanými rastlinnými motívmi v zrkadle. Zároveň na vlajke nájdeme aj bodkované kvety salzburgskej fajansovej keramiky. Charakteristické pre gmundenské misky sú modré čiary na zosilnenom okraji.

21 KÖNIG, Franz H.: Alt-Gmundner Fayencen. Eine Handwerkskunst aus dem Salzkammergut (17.-19. Jh.). Linz 1964, S.42.

Džbán s cínovým vekom, motív „skala a vták" Gmundenský uškový slimák, modrý oblúkový rad a modré priečne čiary na ušku, na oboch stranách veka: modrá „zástera" a palmový dekor, okolo 1740, V: 27 cm (ÖMV/27.045)

Čajová kanvica v čínskom štýle, s vekom a výlevkou v zoomorfnom tvare, jemná modrá maľba, scéna poľovačky, zobrazená architektúra, ranné 18. stor., V: 14 cm (ÖMV/28.921)

Tanier s modrým prúžkom, oblúková a čiarová dekorácia, okolo roku 1740, priemer: 33 cm; predná a spodná strana so „zriedkavou glazúrou" a dvojitými drážkami (ÖMV/40.504)

Modrá farba však nie je taká jasná ako modrá farba na habánskych nádobách, zhotovenie malieb je jednoduchšie a štýl maľby je hrubší. V súčasných správach sa Gmunden označuje ako „menší riad“ ako „hanauerská majolika, (bratský) a holandský biely riad“ (patent z roku 1738)[22]. Spodná strana taniera má viacero gmundenských charakteristík. Okraj spodku je zaoblený a v spodnej časti sú vyrezané dve kruhovité drážky v tesnej vzdialenosti[23]. Spodok je iba jednoducho glazúrovaný, v takzvanej šetrnej glazúre, zatiaľ čo predná strana bola glazúrovaná dvakrát.

Vplyvy na tvary a dekorácie prichádzali aj z juhonemeckých manufaktúr. Pravdepodobne sa šírili putujúcimi tovarišmi z dielne do dielne[24]. Gmundenská fajansová keramika bola jednoduchšia a obľúbenejšia ako jej vzory. V dielňach v mestečku

22 HEINZL, Brigitte: Die Keramik Gmundens in der kunsthistorischen Abteilung des oberösterreichischen Landesmuseums. In: Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereines 135. Linz 1990, S. 109-133, s. S. 113.

23 GOLLNER, Irmgard: Gmundner Keramik. Töpfertradition einst und jetzt. Linz 1989, S. 112.

24 SVOBODA, Christa/Wolfram Morath (Hg.): Blaue Welle-Grüne Flamme. Salzburger und Gmundner Fayencen 17.-19. Jahrhundert aus der Sammlung des Carolino Augusteum. Salzburg 1999, S. 51

pri jazere Traunsee sa výrobcovia riadili vkusom publika, a preto obmieňali prevzaté motívy. Kupujúcimi habánskej fajansovej keramiky boli ľudia zo šľachtických rodín. Na druhej strane, gmundenské produkty boli vyrábané pre (malo) meštiacke a roľnícke publikum[25]. Historik umenia a zberateľ Alfred Walcher von Molthein, ktorý venoval národopisnému múzeu veľa objektov, vrátane nádob a kachlí z Gmundenu, nazýval produkty „Gmundenská roľnícka fajansová keramika". Podľa jeho názoru mala gmundenská fajansová keramika vždy len remeselný charakter a nikdy by nemohla „dosiahnuť úroveň umeleckej keramiky"[26].

Jednou z najstarších nádob gmundenskej fajansovej keramiky a najstaršou v rámci národopisného múzea vo Viedni je džbán z roku 1719. V modrom období sa objavujú kvety a postavy, štetcové kresby vykonávajú nestabilné ruky a sú veľmi jednoduché. Obľúbeným motívom tej doby je vták, ktorý je veľký a mimoriadne tvarovaný. Stojí medzi kvetmi v prírode, v diaľke je naznačených viacero vtákov. Široké modré pásy sú naskladané okolo brucha a modré čiary zdobia ucho. Na oboch stranách rukoväti tvoria široké modré pole, takzvaná modrá zástera.

Najstarší džbán z roku 1719, Motív: Vták, V: 18 cm (ÖMV/23.502)

Ďalšou časovo definovanou nádobou modrého obdobia je priestranná fľaša s pevným cínovým závitovým uzáverom. Medzi náboženskými motívmi je namaľovaný dátum 1721. Ťah štetcom je jemný a prchavý, scény z pobozkania Judáša a zobrazenia ukrižovania sú naznačené mangánovo-hnedou farbou tvarované a vyplnené modrou kobaltovou farbou.

25 HEINZL, Brigitte: Die Keramik Gmundens in der kunsthistorischen Abteilung des oberösterreichischen Landesmuseums. In: Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereines 135. Linz 1990, S. 109-133, s. S. 116.

26 WALCHER VON MOLTHEIN, Alfred: Die Gmundner Bauernfayencen. In: Kunst und Kunsthandwerk, Jg. 10. Wien 1907, S. 408. Franz KÖNIG wies bereits darauf hin, dass dieser Begriff missverstanden werden könnte. Bei den Alt Gmundner Fayencen handelt es sich nicht um Hafnerarbeiten von Bauern. S. KÖNIG, Franz H.: Alt-Gmundner Fayencen. Eine Handwerkskunst aus dem Salzkammergut (17.-19. Jh.). Linz 1964, S.10

Fľaša s cínovým závitovým uzáverom, valcovitá, okolo roku 1721, náboženský motív, V: 24 cm (ÖMV/40.506)

Keramické kalamáre sa už v dnešnej dobe nepoužívajú[27]. Obdĺžniková nádoba má vysokú zadnú stenu so závitnicovými koncami a modrými priečnymi stehmi pozdĺž okrajov. Medzi dvoma drážkami pre kalamár a piesočníkom sú diery na umiestnenie bŕk. Predná priehradka poskytla priestor na vreckový nožík. Na bielych základných glazúrach vidíme namaľované štetcom rozprávkové kvety s vejárovitými listami, kvety v tvare hviezdy, bodkované kvety a tulipány ako aj architektonické zobrazenia v modrej, mangánovej a žltej farbe[28].

Kalamár s rozprávkovými kvetmi a architektonickými motívmi, polovica 18.storočia., V: 15 cm (ÖMV/22.589)

27 PESCHEL-WACHA, Claudia: Mit Federkiel, Tinte und Streusand. Keramische Schreibzeuge aus drei Jahrhunderten. In: Felgenhauer-Schmiedt, Sabine (Hg.): Keramik und Technik. Internationale Fachtagung der Österreichischen Gesellschaft für Mittelalterarchäologie, zugleich 43. Internationales Symposium Keramikforschung des Arbeitskreises für Keramikforschung in Mautern an der Donau, 20. bis 25. September 2010. Wien 2011, S. 232-241.

28 28 SVOBODA, Christa/Wolfram Morath (Hg.): Blaue Welle-Grüne Flamme. Salzburger und Gmundner Fayencen 17.-19. Jahrhundert aus der Sammlung des Carolino Augusteum. Salzburg 1999, S. 49-101.

Sväteničku, zobrazenie úbožiakov v očistci, polovica 18. storočia., D: 24. 5 cm (ÖMV/27.072)

Sväteničku v tvare srdca, Nápis IHS, okolo roku 1760, D: 13,7 cm (ÖMV/36.025)

Špeciálnym produktom, ktorý sa často vyrábal v gmundenských dielňach, je svätenička. Nádoba zvyčajne visela v obývacej izbe a obyvatelia domu z nej naberali svätenú vodu, ktorú v domácnosti používali. Sväteničky sú k dispozícii v rôznych formách, ako malé misky s vyvýšenou plochou zadnej steny alebo v neobvyklom tvare srdca na svätožiare na kruhovej doske.

Vznešená holandská modrá zostala v 18. storočí určujúcou, ale posunula sa na okraj spodku alebo hrdla pérovitých alebo pásovitých nádob. Predmety, živé organizmy a scénické zobrazenia v štyroch žiarivých farbách so stále istejším a širším ťahom štetca a zvyšujúcou sa presnosťou boli maľované v strede. Od 30. rokov 17. storočia sa zvýšila dôležitosť scénického maľovania. Okolo polovice 18. storočia sa na husto namaľovaných nádobách okrem dátumu príležitostne objavil aj podpis keramického maliara, ktorý pracoval v jednej z troch dielní v Gmundene. Na poslednom príklade džbánu z modro-pestrofarebného obdobia je znázornená scéna z Biblie, a síce nešťastie Márie. Maliar fajansovej keramiky Simon Pesendorfer (1727-1757)[29] má okrem dátumu (rok 1754) pod uškami namaľované svoje iniciály S.P.D.[30]

Pyskatý džbán, rok 1754, namaľoval Simon Pesendorfer (S.P.D), Motív: Máriina pohroma, V: 22 cm (ÖMV/38.160)

Tým sa začalo obdobie scénického zobrazenia bohatstva, ktoré dáva dnešným divákom možnosť nahliadnuť do každodenného života, prírody a spoločnosti vidieckeho obyvateľstva v Salzkammergute. Náboženské motívy zostali dôležitými motívmi v gmundenskej fajansovej keramike až do 20. storočia.

29 29 LANGER, Hermann: Österreichische

30 MARCHGRABER, Katharina: Frühe Gmundner Fayence bis zur Mitte des 19.Jahrhunderts. Diplomarbeit am Institut für Kunstgeschichte. Wien 2008.

Ďakujem Carine Neischl a Tomke Martens za podporu pri zostavení príspevku.

Fotografie:
Obr. 1: Lothar Schultes© Štátne múzeum Horného Rakúska
Všetky ostatné fotografie: Monika Maislinger© Národopisné múzeum vo Viedni
Nákres: Claudia Peschel-Wacha

Mgr. Viera Tarkayová
SNM-Múzeum Ľudovíta Štúra v Modre, Múzeum slovenskej keramickej plastiky

Generácia významných povojnových keramikov

Dejiny vzniku Slovenskej ľudovej majoliky siahajú až do roku 1883, kedy vzniklo v Modre Keramicko-priemyselné učilište. Prvým správcom sa stal Jozef Mička, ktorý si následne, po ukončení prevádzky učilišťa v roku 1888, prenajal tieto priestory aj so zariadením. Dielňa dostala nový názov: Dielňa na hlinený riad. Vďaka tomu bola zachovaná hrnčiarska výroba a výučba mladých učňov v Modre. Jozef Mička popri tradičnej výrobe hrnčiarskeho riadu zaviedol nové prvky do výroby vo forme nemeckého wagramského a znojemského riadu. Pre modranov, vrátane modranskej mestskej rady, to bola novinka. Po smrti Mičku v roku 1908, viedla dielňu jeho manželka až do roku 1911, kedy vypovedala nájomnú zmluvu.

Vďaka uvedomelým ľuďom, ktorí sa snažili zachovať keramickú výrobu v Modre (ako napr. Samuel Zoch, Vladimír Jurkovič, Dušan Jurkovič ...) sa podarilo vyriešiť problémy Dielne a od roku 1912 pokračuje pod názvom Karol Žák a spol., neskôr ako Dielňa na hlinený riad, úč. spol. Medzi prvých pracovníkov dielne patrili zruční keramikári: Štefan a Jozef Fialovci, Ján Ludwig, Mária Vašurková (rod. Kittová), Michal Kalafús, Ján Kopernický, Karol Blažek, Rafael Odler, akademická maliarka Marie Vejvodová (nastúpila 1. 6. 1912) a aj Helena Johnová (pracovala 3 alebo 4 dni koncom júna 1912 na želanie Dušana Jurkoviča). V začiatkoch novej prevádzky sa vo výrobe objavujú najmä maľované džbankárske výrobky, wagramský, znojemský a trasakovaný riad (hlavne taniere a misy, tmavohnedé džbány a nádoby na masť s dvoma uchami a pokrievkou v šiestich veľkostiach). Počas pôsobenia Václava Novotného sa dostala do výroby aj secesia – maľované, rýpané i lepené vázy najrozličnejších tvarov, veľkostí a druhov, misky, taniere, baňaté vázy, bohato zdobené fľaše a iné. Avšak jeho odchodom v roku 1914 secesia v modranskej dielni zanikla. V roku 1915 sa v dielni nepracovalo kvôli nedostatku glazúr. Od roku 1916 sa pracovalo len po pol dňoch a od r. 1917 sa už pracovalo celý deň vďaka S. Zochovi, ktorý ako správca zabezpečil potrebné suroviny na výrobu šmelcu a poliev. Dielňa si postupne vychovávala aj remeselný dorast. Pre nich bol zabezpečený keramický kurz v roku 1912, ktorý viedla keramička Helena Johnová a v rokoch 1919 – 1920 akademická maliarka Marie Vořechová Vejvodová. V roku 1920 sa kapitál Dielne značne navýšil, vďaka čomu sa začalo s rozširovaním dielní, maliarne a džbankárne. Výstavba ju však značne zadĺžila. Na vyrovnanie dlhu bola predaná prvotriedna vzorkovňa (1000 kusov vzorov maliara Jána Ludwiga, Heřmana Landsfelda, niekoľko kópii starej keramiky a vzory maliarky

Alžbety Gajdošovej Landsfeldovej), ktorá bola vybudovaná v rokoch 1919 - 1922 Heřmanom Landsfeldom. V roku 1922 sa prijala nová ochranná značka podniku štylizovaná mestská Horná brána (návrh H. Landsfeld).

Od roku 1923 až do 1952 niesla keramická dielňa názov Slovenská keramika, účastinná spoločnosť. Výrobky zo Slovenskej keramiky boli obľúbené ako doma tak i v zahraničí . V roku 1925 na svetovej výstave v Paríži získala za štyri vystavované vázy Grand Prix, následne ďalšie ocenenia prišli z Filadelfie a Barcelony. V dvadsiatych rokoch 20. storočia sa kvôli prvej odbytovej kríze dostali do výroby moderné výrobky ako tzv. kaktusáky (vymodelované slony na chrbtoch s vyrezanými otvormi), farebné točené vázy (laufglazúry), rôzne figúrky zvieratiek, veveričky, mačka, slony, jelene, lyžiar, Číňan, Diana a pod. , ktoré boli navrhnuté podľa vzorov J. Vanču, Júlie Horovej, Irmfieda Liebschera, Jána Znoja a ďalších.

Tridsiate roky 20. storočia boli pre Slovenskú keramiku veľmi ťažké, hneď v začiatkoch ju postihla ďalšia kríza v odbyte. Nadviazala sa však spolupráca so školenými výtvarníkmi ako Jankom Alexym, Jozefom Ilečkom, L. Majerským, kedy sa začali vyrábať zo šamotovej hliny veľké moderné sochy a firemné písmená. Avšak kvôli častým reklamáciám rozpadávajúcich sa výrobkov, prestalo sa s ich výrobou.

Súčasťou Slovenskej keramiky bolo po celý čas i učilište, kde sa vychovával nový, pre keramiku dôležitý, dorast. V roku 1925 vznikla Štátna odborná keramická škola. V 1934 bola zriadená v Modre odbočka Školy umeleckých remesiel z Bratislavy a večerný kurz, ktoré viedol keramický sochár Irmfried Liebscher. Neskôr v škole pribudli ku keramickému oddeleniu aj kachliarske a tehliarske oddelenia. Po roku 1945 ju premenovali na Štátnu slovenskú odbornú keramickú školu v Modre, neskôr po druhej svetovej vojne pokračovala výučba pod názvom Učňovské stredisko Slovenskej keramiky.

Po druhej svetovej vojne nastal zásadný zlom vo vtedajšej spoločnosti, ktorý zmenil smerovanie aj Slovenskej keramiky, uč. spoločnosti v Modre. Dekrétom prezidenta ČSR č. 110 z roku 1945 o ľudovoumeleckej výrobe sa začali postupne združstevňovať výrobne keramiky v Pozdišovciach, Ľubietovej a Pukanci. V tom istom roku bolo založené aj Ústredie ľudovej umeleckej výroby v Bratislave (ÚĽUV), ktoré malo za úlohu združovať individuálne pracujúcich majstrov. V tomto čase sa dostáva Slovenská keramika, uč. spol. pod národnú správu. Pofebruárová štrukturálna premena kapitalistickej formy na socialistickú formu podnikania neobišla ani ju.

17. apríla 1950 poslala list vedúca podniku Augusta Kováčová Ústrediu ľudovej umeleckej výroby v Bratislave, že: „Naši zamestnanci vítajú združstevnenie nášho podniku“. Pôvodne sa mala keramika združstevniť nasledovne: každý zamestnanec si zakúpi podiel v družstve v hodnote 100,- Kčs a zaplatí aj zápisné do družstva. Avšak štátny dlh v keramike bol omnoho vyšší, ako by bol účastinný kapitál.

Slovenská keramika hľadala ďalšie možnosti a jednu videla ako združstevnenie účastinnej spoločnosti na ľudové družstvo. V celku bolo 3113 účastin, z toho 9 právnických osôb vlastnilo 2762 účastin a 27 účastinárov vlastnilo 351 účastin. V tejto dobe v Slovenskej keramike pracovalo 34 zamestnancov.

Dva roky sa pripravovalo združstevnenie podniku.

12. januára 1952 sa konalo ustanovujúce zhromaždenie, na ktorom bolo prítomných 30 členov (so 49 podielmi), zastupitelia Slovenskej rady družstiev a riaditeľ Ústredia ľudovej umeleckej výroby František Májek. Zapisovateľom bol Ján Kraic a overovateľmi Gustáv Šebo a Viliam Peško. Do družstva sa celkovo prihlásilo 35 členov s 54 podielmi. Bola zvolená správa družstva nasledovne:
Ján Karabelli, predseda, džbankár, Modra
Ignác Bizmayer, keramický maliar, Modra – Harmónia
Ján Ötvös, maliar, Modra
Augusta Kováčová, úradníčka, Bratislava
Emil Majnhold, kruhár, Ľubietová
ÚĽUV, Bratislava, Gorkého 13 – zastúpené prof. Júliou Kováčikovou-Horovou, Praha

Náhradníci:
Ján Bázlik, kruhár, Modra
Rudolf Barčík, maliar, Modra
František Ďurkovič, maliar, Modra

Družstvo si vo svojom zakladajúcom programe, ktorý podpísalo všetkých 35 zúčastnených členov, predsavzalo organizovať a rozvíjať ľudovú majolikovú a keramickú výrobu, zamestnať svojich členov a spolu s národnými a komunálnymi podnikmi uspokojiť potreby pracujúceho ľudu.

Povereníctvo stavebného priemyslu zabezpečilo likvidáciu starej účastinnej spoločnosti. Bol vyhotovený súpis kompletného majetku k 31. 12. 1951 (budova, strojné zariadenia, suroviny, peňažná hotovosť), ktoré boli odovzdané novovytvorenému družstvu. Všetky záväzky boli vyrovnané v rámci likvidácie.

Na návrh F. Májeka sa Slovenská keramika premenovala na Slovenskú ľudovú majoliku a začlenila sa do Ústrednej rady družstiev. Dohľad plnilo naďalej Ústredie ľudovej umeleckej výroby, ktoré nástojilo, že prof. Júlia Kováčiková Horová bude dohliadať nad výtvarnou a odbornou stránkou družstva a obchodné vedenie zabezpečí A. Kováčová, vtedajšia vedúca podniku. V roku 1952 sa vykonala previerka celého dovtedajšieho vyrábaného sortimentu. Stretla sa výtvarná komisia v zložení prof. Júlia Kováčiková-Horová, prof. Josef Vydra, prof. Anton Hollý, Ing. Vladimír Bouček a zástupcovia družstva jeden kruhár, maliar a retušér. Prišlo k určitým nezhodám, z ktorého vyšlo odborné školenie, kde boli pracovníci družstva poučení, „v čom treba vidieť ľudovú umeleckú výrobu, jej charakteristické znaky a regionálny charakter modranskej ľudovej umeleckej keramiky“. Samotní maliari pracujúci v družstve odmietali navrhované jednoduché vzory (napr. tzv. mykačkový dekor podľa dechtického) hlavne z dôvodu nižšieho finančného ohodnotenia. Zamestnanci presadzovali tvarovo rozvinutejšie dekory, ktoré však komisia odmietla.

Nezhody medzi družstvom a Ústredím ľudovej umeleckej výroby vyústili do vzájomného napätia. Roku 1952 sa ÚĽUV dostal do rezortu Ministerstva vnútra, čím

stratil vplyv na družstvá ľudovej umeleckej výroby. Výroba v Modre opäť pokračovala, pracovalo v nej v tom čase viacero vynikajúcich majstrov: Ján Bázlik – džbankár, Ignác Bizmayer – maliar, Rudolf Barčík – maliar, Jozef Džurný – maliar, Richard Hóz – maliar, Ján Chalabala – kachliar, Ján Jablonovský – sádrar-retušér, Ján Karabelli – džbankár, Ján Krištofík – maliar, Imrich Kóňa – retušér, Jozef Krištofík – džbankár, Vincent Labaj – maliar-džbankár, Ján Ötvös – maliar, Viliam Peško – maliar, František Polakovič – kachliar, Michal Petráš – maliar, Ján Sklenár – maliar, Michal Škarčák – retušér, Gustáv Šebo džbankár-sádrár, Rudolf Weingärtner – džbankár.

VILIAM PEŠKO

Narodil sa v roku 1910 v Modre. Prvýkrát vstúpil do keramickej dielne v roku 1925, aby sa vyučil remeslu. V tom čase tu bol majstrom Heřman Landsfeld a riaditeľom I. Liebscher. Vďaka svojim skúseným učiteľom prenikal do tajov starého remesla. Učil sa točiť a modelovať. Po učňovských rokoch 1925 – 1928 zostal pracovať v keramickej dielni a naďalej sa vzdelával. Od roku 1935 do 1938 absolvoval štúdium na keramickom oddelení Školy umeleckých remesiel v Bratislave u prof. Júlii Kováčikovej-Horovej. Po odchode Heřmana Landsfelda z modranskej dielne v roku 1939 nastúpil na jeho miesto a od roku 1941 až do r. 1970 pracoval ako vedúci maliarne. V maliarskej dielni vychoval desiatky učňov. Po odchode na dôchodok zostal pri remesle a spolupracoval s ÚĽUV-om. V jeho tvorbe sú zastúpené hlavne taniere s vinohradníckym motívom, bohato zdobené vyrezávané taniere, čutory, kávové a čajové súpravy. Zomrel v roku 2004.

Viliam Peško

V. Peško, tanier vyrezávaný

V. Peško, maľované poháre

GUSTÁV ŠEBO

Narodil sa v roku 1911, pochádzal z viacčlennej rodiny. Jeho otec sa rozhodol dať ho do učenia do modranskej keramiky. Ako mladý bol nadaný na modelovanie. Vyučil sa ako modelár – sadrár a neskôr prešiel na džbankárstvo, potom do maliarne. Taktiež ako mnohí zruční učni pokračoval v štúdiu na Škole umeleckých remesiel. Najdlhšie pracovné obdobie bol zaradený v džbankárni, chodil vypomáhať do sadrárne a istý čas sa venoval aj figurálnej tvorbe. Patril k najstarším zamestnancom dielne, ktorí sa pokúšali o figurálnu plastiku. Tvoril ju výlučne iba pre formu, svojimi plastikami preklenul a spojil tradičnú starú figurálnu tvorbu s tvorbou mladších keramikárov-figuralistov. Zomrel v roku 1982.

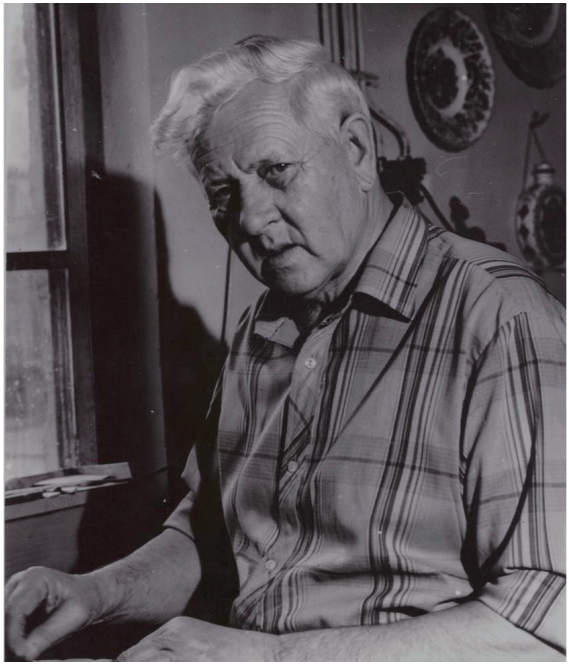

Gustáv Šebo

JÁN BÁZLIK

Narodil sa v Pukanci r. 1911. Pochádzal z hrnčiarskeho rodu, jeho strýko aj dedo boli hrnčiarmi. Vyučil sa vo všeobecnej učňovskej škole, kde si vybral odbor hrnčiarstvo. Po vyučení prišiel pracovať k Majlátovcom (udržiavali si už dvesto ročnú hrnčiarsku tradíciu) ako tovariš, kde sa zoznámil so svojou ženou. Po odslúžení vojenčiny v r. 1936 prichádza za svojím bratom Samuelom do Modry. V roku 1939 sa vrátil naspäť do Pukanca k Majlátovcom. V 1942 prišiel aj so svojou manželkou pracovať do mod-

ranskej dielne. Ján bol zaradený ako džbankár a jeho žena ako maliarka. V majolike pracovali obaja až do dôchodku. Jána Bázlika charakterizujú typické krígle zdobené so starými habánskymi vzormi, veľké taniere s plastickým pestrofarebným dekórom. Zomrel v roku 1994 ako 82 ročný.

Ján Bázlik

Kruhárska práca majstra J. Bázlika

MICHAL ŠKARČÁK

Je považovaný za otca modranských figuralistov (podľa Františka Kalesného). Narodil sa 11. decembra 1911 v Modre. Detstvo prežil v Modre – Harmónii v susedstve akademickej maliarky Márie Vořechovej Vejvodovej, ktorá ovplyvnila jeho vzťah k hline už v mladosti. Aj na jej odporúčanie sa dostal do učenia do modranskej dielne v roku 1928, kde získal kvalifikáciu džbánkar – retušér. Od roku 1931 si doplnil svoje technické a výtvarné vzdelanie na odbočke Školy umeleckých remesiel, v keramickom oddelení. V tomto čase tvoril Škarčák svoje prvé figúrky ako modely určené na odlievanie do sadrovej formy. Po návrate z vojenčiny začal opäť tvoriť pre dielňu plastiky orientované na tradičnú tematiku obľúbenú v stvárňovaní v slovenskej ľudovej figuralistike (Pasenie husí, Jánošík), ktoré boli mechanicky rozmnožované z foriem. K modelovaniu z voľnej ruky sa odvážil až v neskoršej dobe, kedy bol ovplyvnený tvorbou hlavne Ignáca Bizmayera. Vo svojej tvorbe začal zdôrazňovať krojové prvky na plastikách, ktoré čerpal z typických dedín a oblastí Slovenska ako Detva, Važec, Čičmany atď. Jeho veľmi plodné obdobie sa nieslo v duchu typicky slovenskej tematiky. Najbližšia mu bola vinohradnícka tematika. Obklopovala ho v jeho každodennom živote. Zvýšený záujem o jeho figurálne plastiky pomohol Škarčákovi v jeho umeleckom raste, čo sa prejavilo na jeho pokuse o prechod k originálnej plastike modelovanej z voľnej ruky, avšak priamo k nej neprešiel. Pre mnohých začínajúcich keramikov-figuralistov bol v tom čase Michal Škarčák vzorom. V modranskej keramickej dielni prežil celý svoj život až do odchodu na dôchodok. Zomrel v roku 1985.

Michal Škarčák

M. Škarčák, figurálna plastika

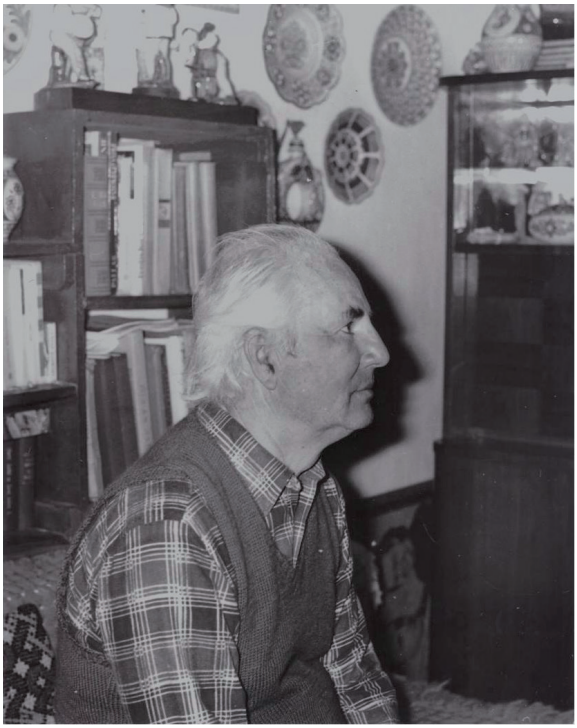

M. Škarčák, figurálna plastika

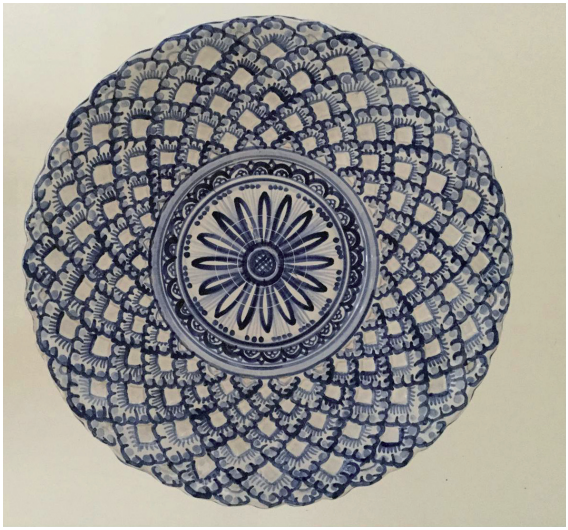
RICHARD HÓZ

Významný modranský keramický majster, ktorý patril do silnej generácie umeleckých individualít ľudového džbankárstva a maliarstva pôsobiacej v rokoch 1940 – 1970 v Modre v modranskej keramickej dielni.

Narodil sa 3. apríla 1918 vo Veľkých Leváročh. Od malička rád kreslil. V rodine bol ako najmladší z piatich detí a rodičia očakávali, že po štúdiu na dvojročnej večernej hospodárskej škole zostane pomáhať doma. Ale jeho láska ku kresleniu zvíťazila. V roku 1938 prišiel do Modry a stal sa žiakom Odbornej učňovskej školy – v odbore keramik – maliar. Jeho učiteľmi boli Heřman Landsfeld, v tom čase vedúci dielne a vynikajúci majster a I. Liebscher , vtedajší riaditeľ školy. Obaja formovali jeho umelecké a tvorivé začiatky. Jeho záľuba, od roku 1941, keď ukončil školu, sa mu stala každodennou prácou. Jeho individuálnu cestu neskôr ovplyvnili aj viacerí profesionálni výtvarníci ako prof. Júlia Kováčiková Horová, akademický maliar Ľudovít Fulla a iní. U Richarda Hóza sa citlivé vnímanie okolitého sveta prejavilo do námetov a dekórov, ktorými maľoval taniere, džbány, vázy, čutory a neskôr aj sklo a plakety. Premieta sa v nich farebná paleta prírody – rastlinné a živočíšne motívy (kvetinové ornamenty, vtáky, srnky, jelene, holuby), figurálne motívy (matka s dieťaťom, veselé postavy vinohradníkov zachytené pri práci vo vinohrade) alebo motív historickej Modry. Nevyhýbal sa ani jánošíkovskej tematike. Jeho práce sú charakteristické svojou bohatosťou farieb a hustým dekórom. V neskoršom období sa venoval aj sakrálnym motívom. Zomrel v roku 1989 vo veku 72 rokov.

Richard Hóz

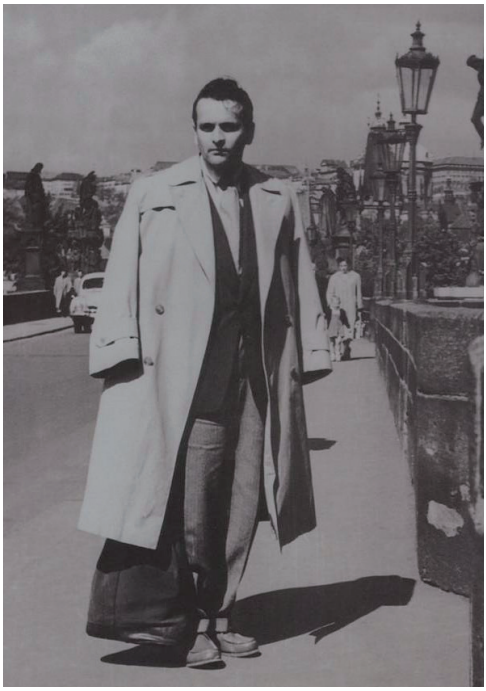
R. Hóz, vyrezávaný tanier

R. Hóz, maľovaná plaketa

RUDOLF BARČÍK

Je rodákom zo Žiliny, kde sa narodil v roku 1924. Ako učeň prišiel do modranskej keramickej dielne až v roku 1944 vyučil sa sza maliara. V čase jeho nástupu do maliarskej dielne bol mu vedúcim Viliam Peško. Mladý Barčík sa zdokonaľoval vo svojej maľbe prekresľovaním nových vzorov, preferoval hlavne habánske vzory, ktoré sa vyznačovali triezvosťou v kompozícii a vo farebnosti. Východiskom jeho maľby boli tradičné formy a motívy používané v dekoroch modranskej majoliky. Postupne sa do jeho práce dostávajú ornamenty a figurálne prvky. Jeho maľba je typická ľahkou kresbou a zvláštnosťou farby. V roku 1957 sa stal Rudolf Barčík návrhárom v Slovenskej ľudovej majolike. Taktiež sa venoval modelovaniu z voľnej ruky, kde sa zameriaval na miniatúrne plastiky, jeho obľúbení boli zbojníci a hrnčiari. Zomrel v roku 1985.

Rudolf Barčík

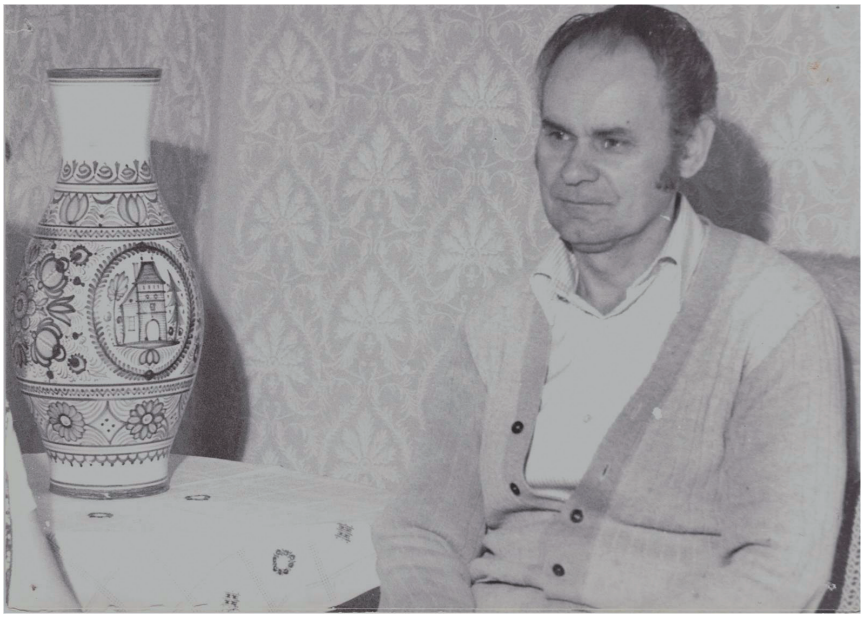
R. Barčík, čepák

R. Barčík, čepák

MICHAL PETRÁŠ

Pochádza z Blahovej pri Dunajskej Strede, kde sa narodil v roku 1928. Tak ako u ostatných aj u neho sa výtvarný talent prejavil už v detstve. V 1938 sa s rodičmi presťahoval do Trnavy, kde navštevoval meštiansku školu, na ktorej sa venoval kresleniu pod vedením akademického sochára Jána Hučku a učiteľa Karola Krála. Po skončení meštianky sa rozhodol vyučiť za maliara v keramickej učňovskej škole v Modre (nastúpil v roku 1945). Jeho prvým majstrom bol Ignác Bizmayer, potom Ján Ötvös a nakoniec Viliam Peško. Taktiež celý svoj život pracoval v keramickej dielni. Po odchode do dôchodku v roku 1988 i naďalej chodil vypomáhať. Spolupracoval aj s ÚĽUV-om spolu s keramickým majstrom Jánom Karabellim. Jeho tvorbu predstavujú rôzne taniere s námetmi z histórie Modry, jednofarebné, vyrezávané, plné, s bohatou maľovkou inšpirované habánskymi vzormi, ale aj rôzne vázy, džbány s rastlinnými, figurálnymi a architektonickými motívmi. Aj Petráš sa venoval obľúbenej téme modranských keramikárov - vinohradníctvu, výsledkom jeho práce je súbor tanierov s názvom vinohradnícky rok. Z jeho tvorby však ešte musíme spomenúť aj figurálne plastiky s ľudovou tematikou. Zomrel v lete roku 2017.

Michal Petráš

M. Petráš, tanier

M. Petráš, tanier

Použitá literatúra:
ORIŠKO, Štefan: Modra. Pocta keramike. Bratislava: Slovenská výtvarná únia, 1994.
PETRAKOVIČOVÁ, Agáta: 130. výročie Slovenskej ľudovej majoliky. Keramické učilištia v strednej Európe. Modra: SNM-Múzeum Ľudovíta Štúra v Modre, 2013.
PRANDA, Adam: 90. rokov Slovenskej ľudovej majoliky v Modre 1883 – 1973. Bratislava: Slovenský zväz výrobných družstiev, 1974.
PRANDA, Adam: Súčasní modranský figuralisti. Martin: Osveta, 1957.

Pramene:
ČINTALOVÁ, Silvia: Keramický majstri, Archív SNM - Múzeum Ľudovíta Štúra v Modre,
M-85/96.
Osobný archív Heřmana Landsfelda, SNM - Múzeum Ľudovíta Štúra v Modre.

Fotografie: Archív SNM-Múzeum Ľudovíta Štúra v Modre

Mgr. Eva Ševčíková
Etnologička

Majstri majoliky v súčasnosti a ich tvorivý potenciál pre budúcnosť

V súvislosti s uchovávaním a rozvíjaním tradičného remesla je dôležité uvedomiť si, že najväčšie bohatstvo je v ľuďoch samotných – predovšetkým v tých, ktorí majú príslušné vedomosti, skúsenosti a schopnosti v danom výrobnom odvetví a sú nielen schopní, ale najmä ochotní odovzdávať ich nasledujúcej generácii. Z tohto pohľadu je preto jedným z najdôležitejších faktorov pre udržanie tradičnej výroby kontinuálne odovzdávanie znalostí a zdieľanie praktických skúseností z jednotlivých výrobných procesov. To platí pre remeslo/ remeslá všeobecne. Pre zachovanie viac ako štyristoročnej tradície výroby majoliky na Slovensku lokalizovanej najmä na území dnešnej Bratislavskej župy je však potrebné o tejto skutočnosti hovoriť veľmi konkrétne.

KTO SÚ MAJSTRI MAJOLIKY V SÚČASNOSTI?

„Byť majstrom svojho remesla" znamená pozitívne ohodnotenie dosiahnutých kvalít nielen v oblasti tradičných remesiel. V spojení s remeslom si majstra predstavujeme ako odborníka v danom odvetví, ktorý ovláda výrobu na vysokej úrovni, častokrát aj v pozícii toho, kto vedie, odovzdáva skúsenosti, je vo svojom odbore autoritou[1]. V oblasti tradičných remesiel na Slovensku možno pomenovať dve skupiny majstrov. Vo všeobecnom zmysle slova sú to všetci nositelia znalostí výroby, t.j. všetci pokračovatelia remeselnej tradície, ktorí ovládajú a dosahujú vo výrobe určitú mieru kvality. V užšom zmysle slova sú to držitelia ocenenia „majster ľudovej umeleckej výroby", ktoré udeľuje Ústredie ľudovej umeleckej výroby ako špecializovaná štátom zriadená organizácia od roku 1959. Uvedený titul sa udeľuje jednotlivcom za umelecký prínos a dosiahnuté výnimočné výsledky pri rozvíjaní konkrétneho výrobného postupu ľudovej umeleckej výroby a tradičných remesiel na Slovensku. Je ocenením individu-

1 Krátky slovník slovenského jazyka (http://slovnik.azet.sk/pravopis/kratky-slovnik/?q=majster) uvádza význam slova majster:
1. vyučený remeselník majúci oprávnenie viesť samostatnú dielňu al. živnosť
2. kvalifikovaný robotník, kt. vedie prac. čatu ap.: zmenový m., m. dielne
3. kto sa dobre vyzná v istej práci, odborník, znalec: m. v rozprávaní;
4. vynikajúci (tvorivý al. interpretačný) umelec
5. učiteľ, vodca
6. mužstvo al. jednotlivec, kt. zvíťazil v šport. súťaži, šampión:
- byť v niečom m-om vyznať sa v niečom
- m. nad majstrov/-ami vynikajúci odborník

álnych zásluh pri zachovávaní unikátnych prejavov v uvedenej oblasti v súčasnosti[2].

V odvetví džbankárska výroba bolo do roku 2017 celkovo udelených 21 ocenení. Zo staršej generácie už neaktívnych (nežijúcich) majstrov, ktorí boli spojení s modranskou dielňou možno uviesť významné osobnosti ako Rudolf Barčík, Vincent Labaj, Emil Majnhold, Viliam Peško, Michal Petráš, Zuzana Petrášová, Ján Sklenár.

Menoslov súčasných majstrov – nositeľov titulu „majster ľudovej umeleckej výroby" za odvetvie výroby majoliky obsahuje 12 mien (usporiadané sú v abecednom poradí, s uvedením roku narodenia a miesta pôsobenia majstra):

- Milan Árendás (*1959) Tvrdošovce
- Ignác Bizmayer (*1922) Modra
- Drahoslav Chalány (*1958) Pezinok
- Ľudovít Ďureje (*1952) Modra
- Jozef Franko (*1951) Modra – Zvolen
- Ján Granec (*1951) Pezinok
- Vlastimil Havlíček (*1955) Pernek
- Viliam Hronec (*1955) Turčianske Teplice
- Marián Liška (*1961) Modra
- Ján Pečuk (*1956) Šenkvice
- Alexander Sklenár (*1957) Siladice
- Ján Viglaš (*1958) Bernolákovo

Možno spomenúť aj ďalších dvoch nositeľov titulu „majster ľudovej umeleckej výroby", ktorí sa vyučili v modranskej keramickej škole, konkrétne sú to Juraj Maco (Bratislava) a Miloslav Orságh (Limbach). Obaja získali titul v odvetví hrnčiarska výroba a sú aj aktívnymi predstaviteľmi tohto druhu keramiky.

V širšom slova zmysle – majstri majoliky ako nositelia znalostí tradičného remesla – možno uviesť ďalších aktívnych keramikárov: Zlatica a Peter Ďureje, Juraj Hanulík, Mária a Oskar Hanuskovi, Marek Hauptvogel, Renáta Hermysová, Tatiana Hanzelová-Homolayová, Michal Horník st., Michal Horník ml., Daniela Jakubcová, Jakub Liška, Peter Lužák, Miroslav Malinovský, Igor Mesík, Anna Pečuková, Peter Pollák, Janka Sklenárová, Jozef Suchoň, Ľuboš Šimonovič, Jaroslava Viglašová, ale aj mnohí ďalší džbankári, maliari, retušéri, kachliari vyučení a pracujúci v Slovenskej ľudovej majolike v Modre[3].

2 Tradícia udeľovania čestných titulov Majster ľudovej umeleckej výroby vynikajúcim remeselníkom a ľudovým výrobcom siaha do roku 1959, kedy Ústredie ľudovej umeleckej výroby udelilo takéto tituly prvým majstrom. Od tej doby udelila Komisia na posudzovanie spôsobilosti pracovníkov ľudovej umeleckej výroby pri ÚĽUV Bratislava spolu už 406 čestných titulov. Od roku 2014 ocenenie Majster ľudovej umeleckej výroby udeľujú spoločne Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky a Ústredie ľudovej umeleckej výroby.
Viac na http://www.uluv.sk/sk/web/servis-pre-vyrobcov/udelovanie_titulov_majster/

3 Okrem poznatkov z terénneho výskumu bola ako základný informačný zdroj použitá Encyklopédia výrobcov publikovaná na http://www.uluv.sk/sk/encyklopedie/vyrobcovia/, kde sú

PODNETY Z TERÉNNEHO VÝSKUMU

Výskumu a prezentácii súčasnej majoliky v najrôznejších podobách sa ako etnologička a kurátorka venujem už od roku 1998. Súčasťou terénnych výskumov sú predovšetkým návštevy dielní aktívnych majstrov keramikárov. V posledných rokoch pri rozhovoroch s nimi rezonuje práve otázka nasledovníkov – kto bude po nich pokračovať vo výrobe majoliky? Takmer všetci (okrem Alexandra Sklenára, ktorý sa vyučil v dielni svojho otca) sa vyučili v keramickej škole v Modre. Výrobné družstvo Slovenská ľudová majolika nebolo len významným producentom majoliky, ale dlhodobo zabezpečovalo výchovu nových keramikárov, ktorých následne aj zamestnávalo. Dnes učebný odbor „umelecký keramikár", v podobe akej niekoľko desaťročí zabezpečoval keramický dorast pre výrobu, neexistuje. Úsilie viacerých subjektov o záchranu a podporu keramickej tradície dáva v tejto oblasti priestor na vytvorenie novej platformy aj pre vzdelávanie. Otázkou je forma, pretože podmienky oproti minulosti sú (opäť) iné. Pri tejto príležitosti je vhodné upriamiť pozornosť na nesmierne cenný potenciál, ktorý má región a dané remeslo práve v ľuďoch – v dlhoročných a skúsených odborníkoch, ktorí tu aktívne pôsobia.

OTÁZKY POLOŽENÉ MAJSTROM

Z množstva rozhovorov, ale aj z podnetov, ktoré vyšli z diskusie na tému budúcnosti majoliky[4] sú pre účely príspevku spracované dva samostatné rozhovory. Otázky položené majstrom boli rozdelené do niekoľkých okruhov:

- Ako vidíte svoju budúcnosť vo vzťahu ku keramickému remeslu a k majolike?
- Viete si predstaviť, že by ste sa podieľali na aktivitách kreatívneho keramic kého centra? Akou formou?
- Ako by ste si predstavovali činnosť takého centra?
- Modra a majolika – tipy a rady

Bolo by možné publikovať určite aj viac rozhovorov s podobným obsahom, intenzívny osobný vzťah majstrov ku keramike je totiž ich základnou charakteristickou črtou. Rovnako spoločným menovateľom je ich veľmi osobný, často špecifický, vzťah k mestu Modra ako k miestu ich učňovských rokov, kde získali vzdelanie a úctu k remeslu.

---

publikované profily jednotlivých výrobcov. Určite by zoznam mohol obsahovať viac mien, než je uvedených v príspevku, najmä v prípade spomenutých zamestnancov výrobného družstva Slovenská ľudová majolika. V Encyklopédii výrobcov ÚĽUV majú vytvorené profily prevažne výrobcovia pracujúci v samostatných dielňach.

4 Podkladom bola aj o diskusia na tému „Aká je budúcnosť majoliky na Slovensku?", ktorá sa uskutočnila 7. 3. 2017 v Galérii ÚĽUV Bratislave ako sprievodné podujatie k výstave Majstri majoliky dnes II. Zúčastnili sa jej majstri keramikári, pedagógovia z odboru keramika ŠÚV J.Vydru v Bratislave, odborní pracovníci ÚĽUV, zástupcovia mesta Modry a OZ Slovenská ľudová majolika. Prepis nahrávky diskusie je uložený v archíve autorky.

JÁN VIGLAŠ (*1958)
KERAMIKÁR A KACHLIAR, MAJSTER ĽUDOVEJ UMELECKEJ VÝROBY, ŽIJE A TVORÍ V BERNOLÁKOVE.

V posledných rokoch sa viac ako výrobe keramiky venujete kachliarskemu remeslu. Ako vidíte svoju budúcnosť vo vzťahu k majolike?

Sedím teraz pomyselne na dvoch stoličkách. Živiť sa samotnou keramikou je totiž dosť ťažký chlebíček, preto ešte pár rokov budem určite stavať pece. Ale už mám viac plánov súvisiacich s keramikou. Určite sa jej chcem naďalej držať a aj sa jej o také dva-tri roky intenzívnejšie venovať. Mám svoju víziu keramiky. Chcel by som prispieť k udržiavaniu tradície, vychádzať z histórie, ale svojim pohľadom ju pretavovať do budúcnosti. Bol by som rád, keby sa viac dbalo na kvalitu, na originalitu. Dovolím si totiž tvrdiť, že v súčasnej dobe kvalitnejšia forma majoliky absentuje, jej skutočné hodnoty sa strácajú.

V súvislosti s vytrácaním sa kvalitných umelecko-remeselných výrobkov navrhujete systém grantov pre výrobcov...

Bolo by úžasné, keby bolo možné realizovať v každom remesle grant vo forme, že by vybraný remeselník nemusel napríklad pol roka pozerať na financie a venovať sa produkcii len na svoju obživu, ale že by musel v danom časovom období niečo nové, originálne vytvoriť. Z grantu by mal pokryté náklady na výrobu, ale aj ďalšie náklady na prevádzku dielne. Potom by sa z vytvorených výrobkov uskutočnila výstava, z nich by si poskytovateľ grantu vybral diela do zbierok. Takouto cestou by sa určite dosiahla aj spomínaná vyššia umelecká a remeselná úroveň.

Viete si predstaviť, že by ste sa v budúcnosti podieľali na aktivitách kreatívneho keramického centra? V čom by ste videli jeho význam pre keramiku?

Kreatívne centrum si predstavujem najmä ako inštitúciu, ktorá by vedela garantovať vzdelávanie. Nemám problém vziať do učenia mladého človeka, ktorý má o keramiku záujem. No dnes na to nie sú zo strany štátu vytvorené podmienky.

Boli by ste teda ochotný učiť?

Ja som ochotný každej veci v prospech zachovania keramiky. Lebo keby som nechcel, tak by som povedal, že na čo to budem robiť, ma to len zabáva, brzdí v inej práci... Ale keď má človek vedomosti, tak by ich aj rád odovzdal. Neviem aká forma by sa našla, vo vlastnej dielni alebo v akomkoľvek vhodnom priestore, ktorý bude existovať. Viesť niekoho, kto má naozaj o remeslo záujem, ukázať mu, aké sú možnosti, aspoň základy majoliky, prejsť si tým spoločne. Každý je ovplyvnený niekým, kto ho učil, svojim majstrom, učiteľom. Je potrebné podchytiť mladých, lebo dnes, pre toho, kto sa remeslu nevyučil, je ťažko začať.

V čom vidíte prednosť takejto priamej formy, keď by sa stali súčasní aktívni majstri/výrobcovia aktívnymi majstrami/učiteľmi?

Vedomosti, ktoré som nadobudol za tridsať až štyridsať rokov môžem niekomu odovzdať za rok, za dva. Hľadať celý život niečo, čo môže získať hneď, je zložité a náročné na čas. My sme boli generácia, ktorá mala v tomto smere šťastie. Tiež nastala výmena generácií, lebo starí majstri, čo boli v tom čase v majolike ako Petráš, Šebo, Barčík, Hóz, všetci akurát išli do dôchodku. Aj majstri, ktorí točili. Hierarchia v majolike fungovala tak, že najstarší robili najväčšie a ostatní celý život len malé výrobky. Keď som mal dvadsaťjeden rokov, robil som také veci, čo starí majstri po tridsiatich rokoch praxe. To bolo to spomínané šťastie. Boli sme akurát skupina mladých keramikárov, čo sme sa hneď prehupli o generáciu vyššie a začali sme robiť väčšie a náročnejšie výrobky. Normálne by sme k takej výrobe došli možno až o dvadsať rokov. A určite sme boli poznačení aj tým, že každého z nás remeslo bavilo, že sme neprišli do keramiky len tak.

Keď sa točia výrobky väčších rozmerov, treba poznať technológiu. Takže si myslíte, že s vašou generáciou odíde aj spomínané majstrovstvo?

Už nemáme veľa času... To je ako s točením veľkých vecí – vytočiť malú vec do určitej veľkosti to každý keramikár zvládne, ale potom po určitej veľkosti už nevie čo s tým, málokto to zvládne len tak. Aby sa to sám naučil, musí mať už dostatočnú prax, pretože takéto výrobky sa robia len občas.

Vidíte priestor aj pre vzdelávanie v oblasti kachliarstva?

Získať vedomosti ohľadom výroby kachlíc je dnes problém. Stavba pecí – to sa dá, ale výroba kachlíc – také vzdelávanie vôbec neexistuje. Dnes už ide pri kachliciach najmä o priemyselnú výrobu, ale práve ručná práca na trhu chýba. Sú zákazníci, ktorí vyslovene chcú, aby boli kachlice ručne vytlačené, ručne namaľované, ručne naglazované. V starej keramike sa robili aj pece, aj kachlice. V minulosti sa predsa všetko pálilo drevom. Všetci majstri čo robili džbankárinu ovládali aj kachliarinu. Je to dosť podobné – technológia i materiál na výrobu. Ale každá z výrob má svoje špecifiká.

Ako vnímate súčasné aktivity na podporu a oživenie keramiky v Modre?

Keď je tomu naklonené mesto, to je to iné, ako keď ide o aktivity len pár nadšencov. Keď nie je podpora zhora, tak sa tieto veci ťažko presadzujú, úsilie keramikárov musí byť podporené aj z iných strán. Pretože všetko si vyžaduje aj financie. Modra má dve základné veci, ktoré ju môžu zviditeľniť – víno a majoliku. Mala by na tom stavať a mala by z toho aj profitovať. S tým však súvisia aj kvalitné služby. Uvediem príklad: ak máte hostí zo zahraničia a nakúpia si keramiku, je bežným štandardom, že im nakúpený tovar pošlú priamo domov. Musí byť preto aj ochota ľudí poskytovať napríklad aj takýto servis. Ak má mesto a ľudia v ňom spoločný záujem na tom, aby sa v ňom keramická tradícia skutočne rozvíjala, tak môžu aj spoločne rásť...

MARIÁN LIŠKA (*1961)
KERAMIKÁR – FIGURALISTA, MAJSTER ĽUDOVEJ UMELECKEJ VÝROBY, ŽIJE A TVORÍ V MODRE.

Ako vidíte budúcnosť svojej keramickej tvorby?

Keďže som posledné roky pomáhal synovi s rozbehom jeho dielne, nebolo toľko času venovať sa vlastnej keramickej práci. Teraz sa chcem vrátiť najmä k modelovaniu figúr, čo pre mňa predstavuje nesmierne množstvo tém. Mám aj dosť objednávok, ale určite si nájdem čas aj na voľné témy.

V posledných rokoch sa výrazne podieľate na mnohých keramických aktivitách, ktoré sú sústredené najmä v Modre...

V súčasnosti máme na podporu keramiky v našom meste naozaj výhodné podmienky. Máme totiž primátora, ktorý nie je z tých, čo iba rozpráva, ale skutočne má záujem, aby bolo keramiku v našom meste aj reálne vidieť. Všetci, čo ju máme radi, keď prídeme zo zahraničia, z iných keramických miest, sme nadšení, že ju tam všade doslova „cítiť". Ten pocit by som chcel mať aj tu v Modre, čo sa aj pomaličky napĺňa. Napríklad tým, že sme s Jožkom Frankom a Igorom Mesíkom vytvorili keramické obrazy s motívmi rozprávok pre komunitnú záhradu. Ľudia budú obrazy vidieť na stene – budú okolo seba vidieť keramiku. Nijak inak sa totiž ľudia nedajú vychovať, len tým, že ich naučíte s keramikou žiť. Tak ako môj tanier na fasáde domu. Prvé roky ho rozbili a teraz je tam už pätnásť rokov a nikto o neho nezavadí, len sa každý pozrie: aké je to pekné. Úcta k tradíciám, k remeslu, musí byť súčasťou nášho každodenného života a toto je jedna z možností.

V čom vidíte dlhodobé možnosti rozvoja keramiky (nielen) v Modre?

Veľkú perspektívu vidím v spolupráci s vinármi. Každý jeden vinár čo tu je, by mal mať keramiku od miestnych výrobcov. To je priestor pre naozaj významnú spoluprácu, o ktorej vždy pred voľbami všetci rozprávajú, a napĺňajú ju sami keramici a vinári, ale nie poslanci. V súčasnosti je v Pezinku primátor, ktorý je veľmi naklonený keramike, aj v Modre máme to šťastie. Myslím si, že toto by mohol byť vzor pre ostatných ako spraviť z našich mestečiek a dediniek krajšie miesta. Spojenie vinári a keramika, spojenie mesto a keramika – to je perspektíva pre tvorbu do konca života...

Veľkým problémom keramického remesla v súčasnosti je, že chýbajú pokračovatelia...

Naša generácia majstrov keramikárov dospela k tomu, že už sme sa za svoj život naučili veľmi veľa, ale bohužiaľ nemáme tie vedomosti komu odovzdávať. Všetci, čo niečo vieme, nemáme problém to ukázať, či už Janko Viglaš, Miloš Orságh, Drahoš Chalány. Máme chuť dávať ďalej. Nikoho neteší myšlienka: ja som posledný keramikár. Keď niečo zaniká, každého to mrzí. Všetci máme pocit, že sme posledná generácia keramikárov, ktorá tu je a chceli by sme, aby ľudová tvorba na Slovensku a v našom regióne ostala.

Máte skúsenosti s odovzdávaním svojich znalostí a skúseností v dielni vášho syna. Boli by ste ochotný odovzdávať ich aj iným záujemcom?

Som jeden z mála, ktorý má syna keramikára, ktorý v remesle pokračuje. Mohol by som povedať, že ja už mám svoju úlohu splnenú. Ja osobne som ochotný zobrať do dielne učňa a naučiť ho robiť keramiku. Robíme to na trhoch, deti si chcú keramiku vyskúšať. Keď ide niekto na strednú školu, už to nie je len na vyskúšanie, už sa pre niečo rozhodol. Samozrejme, môže ešte cúvnuť, ale nejaké percento vždy ostane. My keramikári sme odsúdení na to, že budeme robiť aj v čase dôchodku. Všetci, ktorých poznám, hociktorý z majstrov, pokiaľ boli zdraví, tak robili do smrti. Takže sme „odsúdení" venovať sa remeslu do smrti – do smrti môžeme kľudne niekoho aj učiť.

Máte aj konkrétnu predstavu, ako by malo vzdelávanie formou „majster – učeň" prebiehať?

Veľmi by som chcel, keby sa vzdelávanie v keramike a v ľudovej tvorbe všeobecne, dostalo na úroveň, ako bolo zvykom v minulosti. Majster, ktorý má dielničku, by mohol mať, tak, aby na tom nebol stratový, jedného alebo dvoch učňov. Či už by to bol niekto z rodiny alebo mimo nej, to je jedno. Vytvoril by sa priamy vzdelávací systém, s ktorým by však mal remeselníkovi svojim príspevkom pomôcť štát. Len nech je podpora vzdelávania na tom mieste, kde sa keramika v minulosti aj robila. Treba myslieť vždy aj na budúcnosť, to je ako v rozprávke „O troch grošoch". My sme teraz všetky groše dali do tohto života. Nikto si nechce odkladať na ten budúci. A to nie je len o peniazoch. To je aj potenciál, ktorý je v ľuďoch. My si ich skôr „zakopávame", nevychovávame si ich.

Myslíte si, že by ste mohli pritiahnuť mladých práve svojim remeselným majstrovstvom?

Poviem príklad: poznal som majstra, ktorý zo začiatku nič nevedel, nemal čo svojim žiakom ukázať, bol iba rekvalifikovaný – to učenie ich ani nebavilo. Ale potom dostali za majstra pána Slávika a tomu keď sa pozerali, ako mu to ide od ruky, tak túžili, aby im to išlo ako jemu. Nie každý človek, ktorý má chuť a vidí tú dobrú prácu, tak to chce dokázať. Ale dovolím si tvrdiť, že keď budeme tých budúcich keramikárov vychovávať my skúsení majstri, tak to budeme robiť len dobre.

Spomínali ste, že máte v súvislosti s keramikou aj jeden umelecký sen...

Túžim urobiť v Modre keramické sympózium. Tak ako vo Francúzsku, na ktorom sme boli spoločne ľudoví tvorcovia a výtvarníci. Tam sa búrajú bariéry. Všetci tvoria spolu. Rád by som zo sympózia vytvoril živú tradíciu opakujúcu sa napríklad každé dva roky, do ktorej by sa zapájali tvorcovia z viacerých krajín. To je môj umelecký sen. Neviem si predstaviť pre keramikára nič krajšie – páliť v peci na drevo, rozprávať o keramike a čakať ako vyjde výpal... To by mal zažiť mladý aj starý...

POTENCIÁL SÚČASNÝCH MAJSTROV MAJOLIKY

Na záver si dovolím zhrnúť potenciál, ktorí majstri – nielen respondenti uvedených dvoch rozhovorov - majú a možno ich zúročiť v aktivitách súvisiacich so zachovávaním tradície výroby majoliky na Slovensku a jej ďalším rozvojom:

- odborné znalosti a dlhoročné skúsenosti,
- vysoká výtvarná a remeselná úroveň,
- rôznorodosť autorských prístupov napriek jednému pôvodu vzdelania,
- ochota odovzdávať rokmi nadobudnuté vedomosti a skúsenosti,
- životaschopnosť – napriek nepriaznivým ekonomickým podmienkam,
- osobný vzťah k remeslu,
- komunita (početnosť a sústredenie v jednom regióne),
- majolika ako súčasť tradičných remesiel na Slovensku, ale zároveň určitá výnimočnosť a špecifikum (regionálna, národná, nadnárodná úroveň/význam),
- vedomé uchovávanie tradície ako súčasti národnej identity.

Poznanie minulosti môže byť podnetom pre poučenie sa z chýb, ktoré sa stali. Poznaním súčasnosti a možností, aké nám poskytuje, im však môžeme v plnej miere predchádzať. Otázkou zostáva aké prostriedky zvolíme k dosiahnutiu vytýčených cieľov a samozrejme – čo bude tým cieľom. Zachovanie majoliky na západnom Slovensku v jej špecifickej podobe inšpirovanej habánmi, posthabánskymi dielňami, Slovenskou keramikou úč. spol., Heřmanom Landsfeldom, výrobným družstvom Slovenská ľudová majolika i dnešnými majstrami majoliky stojí určite za to úsilie. Výsledkom bude celkom určite nová etapa s inovatívnymi riešeniami postavenými na tradičných, rokmi overených základoch. Že je na čom stavať, o tom niet pochýb.

Marián Liška: Lajtra, 1997, súkromný majetok

Ján Viglaš: Tanier s džbankárskym znakom, 1997, súkromný majetok

Marián Liška, Slovenský Betlehem, 2003, zo zbierok Malokarpatského múzea v Pezinku

Marián Liška: Klaňanie troch kráľov, 1998, súkromný majetok

Ján Viglaš: Fľaša s figurálnym motívom Muzikanti, 1990, súkromný majetok

Ján Viglaš: Kachlica s architektonickým motívom, 2016, súkromný majetok

Ján Viglaš: Kachliar, 2016, súkromný majetok

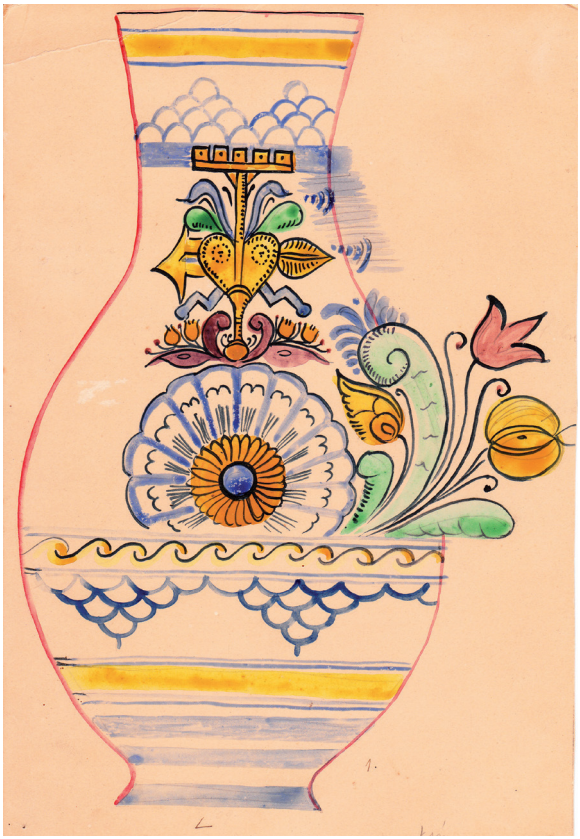
Foto: archív autorky

Mgr. art. Jakub Liška, MRes
modranska, s. r. o.

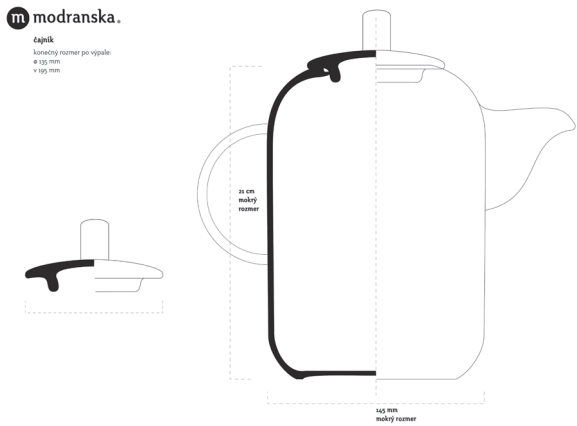
Od ornamentu k dizajnu

Na príklade každodennej výroby majolikovej keramiky v našej dielni v Modre by som rád priblížil prácu s klasickým ornamentom a s tradičnou keramikou ako inšpiráciou pre dizajn súčasného majolikového riadu.

V tvorbe našej dielne modranska má tradičný ornament kľúčovú úlohu pri vytváraní jedinečných keramických nádob s ručne maľovanou majolikovou maľbou. On je východiskom, inšpiráciou, odkazom i múzou, ktorá nám dáva energiu vytvárať niečo nové.

Maľba Heřmana Landsfelda: Zo zbierok SNM – Múzem Ľ. Štúra v Modre

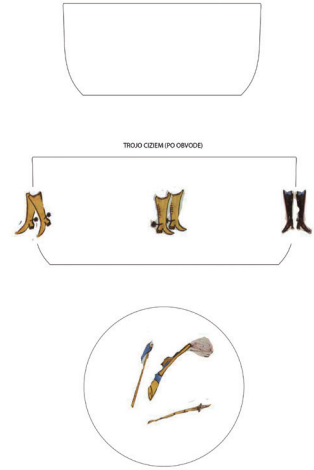

Výrobný výkres čajníka: Jakub Liška – modranska

Medzi výnimočné kultúrne dedičstvo malokarpatského regiónu patria kreslené a maľované vzorkovníky ornamentov a dekorov keramiky. Tieto jedinečné maľby dochované v takejto podobe slúžia ako cenný podklad pre ich zachovanie či digitalizáciu ale aj ako inšpirácia pre dizajnérov, ktorí môžu s nimi ďalej pracovať.

Cieľom našej práce nie je kopírovanie tradičnej západoslovenskej majolikovej ornamentiky, no takisto nie je cieľom ani tvorba autorských, voľných a slobodných vzorov, grafík a malieb bez odkazu na majolikovú tvorbu z okolia Modry. Pracujeme s motívmi kvetov, geometrických tvarov či zvierat preberaných z komplexných kompozícií starých váz, tanierov či mís, z ktorých vyberáme detail, ktorý akcentujeme či opakujeme na čistý biely črep bez ozdobných doplnkových krúžkov, kvietkov či vedľajších motívov. Práca s ornamentom je citlivo premyslená vzhľadom na umiestnenie dekóru na daný tvar riadu.

Inšpirácie a návrhy misy a taniera: Ľubica Segečová

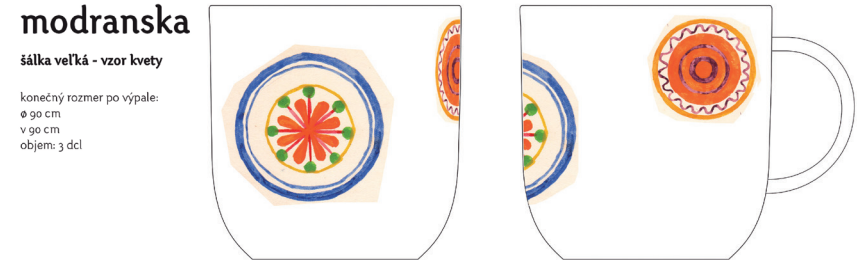
Hlavnou technikou tvorby nového ornamentu je abstrahovanie detailu tradičného ornamentu, jeho netradičné umiestnenie na črep a „očistenie“ od druhotných – prídavných ornamentov.

Vzor kvet: Z malieb H. Landsfelda

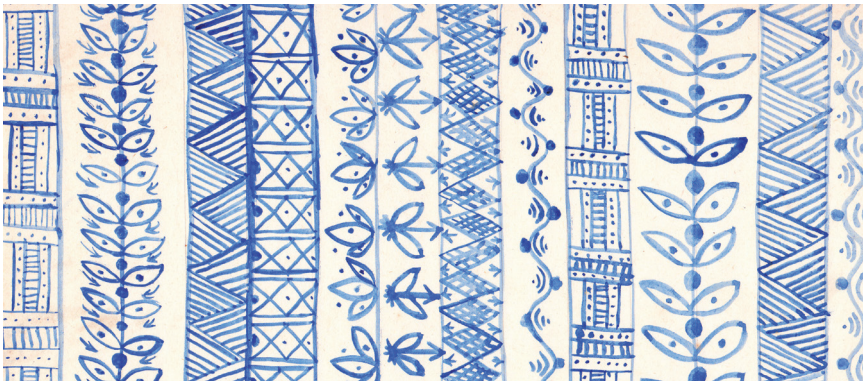
Niekedy nájdeme na starej keramike, vo vzorkovníkoch či poznámkach starých majstrov aj jednotlivé motívy, ktoré si zaslúžia „plnú pozornosť“ a dáme im priestor vyniknúť. Zaujíma nás detail, zvieratko, kvietok či geometrický prvok, ktorý „vypichneme“, dáme mu priestor, zväčšíme, zvýrazníme.

Návrh šálky: Jakub Liška – modranska

Tanier veľký vzor kvet – modranska

Maľba Heřmana Landsfelda: Zo zbierok SNM – Múzem Ľ. Štúra v Modre

Misa veľká modranska – vzor modranska

Maľba Heřmana Landsfelda: Zo zbierok SNM – Múzem Ľ. Štúra v Modre

Vzorkovník modranska – modranska

Riad modranska - zver čierna

Majolikový riad z dielne modranska vyrábaný tradičnými technikami ručnej výroby na hrnčiarskom kruhu a maľbou do glazúry je úžitkovým riadom určeným na každodenné používanie, ako tomu bolo aj v minulosti. Majolika si zaslúži byť v domácnosti znovu živá a používaná a my sa tomu snažíme prispieť práve jej „zaktuálnením", „modernizáciou" a „zatraktívnením" prostredníctvom redizajnu tradičného na súčasné.

Magnetky modranska

Keramika bola v minulosti súčasťou architektúry, interiérov a vybavenia domácnosti. Určite si preto aj v súčasnosti zaslúži majolika znovuzrodenie aj v tejto podobe, a bude tak viac na svetle a medzi ľuďmi, kam patrí.

CAFE MODUR - plakety modranska

CAFE MODUR - plakety modranska

V súčasnosti chýba väčší počet dielní a výrobcov keramiky a hlavne majoliky, ktorí by čerpali z tradície, no nebáli sa tvorivo pracovať s tvarmi či ornamentom. Hľadať v starej keramike hodnoty použiteľné dnes a obnovovať ich a zároveň ovplyvňovať tradičnú tvorbu novými nápadmi, ktoré majú ale opodstatnenie, kvalitu, a nie sú len hrou na umenie.

My v našej dielni však veríme, že toto remeslo má budúcnosť, pretrvá a bude nás stále viac, ktorí sa nebudeme báť robiť nové veci po starom a zachováme tak tradíciu našich otcov.

Mgr. Hana Sedláčková
Malokarpatské múzeum v Pezinku

Súčasní keramickí majstri prezentovaní v Malokarpatskom múzeu v Pezinku

V rámci sprievodných podujatí Keramických trhov v Pezinku bola v Malokarpatskom múzeu v Pezinku 9. júna 2017 sprístupnená výstava s názvom A predsa sa točí!, na ktorej boli, okrem iného, prezentované diela súčasných keramikárov točiacich za kruhom, tzv. kruhárov, z Pezinka a jeho okolia. Jedným z cieľov výstavy bolo predstavenie ich rôznorodej tvorby, ktorá v sebe spája tradície, ale i chuť experimentovať.

To, že malokarpatský región je s keramikou napevno spätý, je nespochybniteľné. Množstvo ľudí spomína na to, ako ešte v 80. rokoch 20. storočia stáli v dlhých radoch pred obchodom majoliky, aby svoju domácnosť obohatili o ďalšie kusy tohto, vtedy nedostatkového tovaru.

V dnešnej dobe je však situácia diametrálne odlišná.

Výrobcov keramiky už koncom 80. rokov 20. storočia ohrozoval dovoz lacných, strojovo vyrábaných keramických výrobkov zo zahraničia, čo malo za následok znižovanie dopytu po keramike. Domácnosti postupne upúšťali od toho, čo bolo dovtedy spoločnosťou vnímané ako tradičné a zachvátili ich nové trendy a široké možnosti, ktoré sa im v rámci trhu ponúkali.

Mnohí keramikári si postupne začali zriaďovať vlastné živnosti, podaktorí si našli úplne inú prácu, alebo sa keramike venovali len vo voľnom čase[1].

Pre väčšinu však bolo nevyhnutné, aby obohatili sortiment a prispôsobili sa požiadavkám trhu. Upustili uzdu fantázii a do svojej tvorby vniesli nové tvary, farby a nápady.

Možnosťou prezentácie keramických výrobkov boli a aj sú trhy, jarmoky, vinobrania či folklórne slávnosti. Medzi takéto podujatia patria, teraz už tradičné, Keramické trhy v Pezinku. Ich základy stoja práve na myšlienke propagácie a popularizácie keramického remesla a snahe o jeho záchranu. Návštevníci trhov majú každoročne príležitosť vidieť, aké dokáže byť keramické umenie rôznorodé. Alarmujúce však je, že počty keramikárov stále klesajú, mladí ľudia o výrobu keramiky nemajú záujem a v podstate ju už ani nemajú kde študovať.

Podujatie Keramické trhy sa prostredníctvom sprievodného podujatia vo forme tvorivých dielní snaží osloviť tých najmenších, ktorí sa dostávajú do kontaktu s hlinou a modelujú svoje prvé misky či figúrky. Ktovie, možno bude o pár rokov ďalší talent spomínať na to, ako spoznal prácu s hlinou práve na keramických trhoch.

1 KOPÁLOVÁ, Danka. Človečina v hline ukrytá. Pezinok : Malokarpatské múzeum v Pezinku, 2013.

HISTÓRIA PODUJATIA KERAMICKÉ TRHY

S prvotnou myšlienkou zorganizovať toto podujatie prišiel v roku 2003 Cech slovenských keramikárov spolu s Malokarpatským múzeum v Pezinku, konkrétne myšlienku rozvinuli cechmajster Ľudovít Ďureje a vtedajšia riaditeľka múzea Danka Kopálová.

Po rokovaniach s predstaviteľmi mesta Pezinok padlo rozhodnutie, že Keramické trhy sa budú konať každoročne pri príležitosti osláv udelenia kráľovských výsad mestu Pezinok[2]. Už prvý ročník, ktorý sa konal 11. až 12. júna 2004, priniesol bohatý sprievodný program v podobe výstavy, detských keramických dielní a súťažnej výstavy. Zúčastnilo sa ho sedemdesiatpäť keramikárov zo Slovenska a Česka.

Druhý ročník sa zapísal aj do slovenskej knihy rekordov - šikovným keramikárom sa priamo pred očami návštevníkov trhov podarilo vytočiť najväčší špásovný džbán s výškou 110 cm a objemom 80 litrov. Točili ho Marián Liška, Miloslav Orságh a Ján Viglaš. Glazoval ho a vypálil Ľudovít Ďureje. Dnes je džbán súčasťou stálej expozície Malokarpatského múzea.

Špásovný džbán vytočený na Keramických trhoch v roku 2005. Zdroj: Hana Sedláčková

2 Mesto Pezinok získalo výsady slobodného kráľovského mesta dňa 14. júna 1647.

Podujatie sa rýchlo začalo tešiť veľkej obľube, o čom svedčí aj to, že sa predĺžilo o nedeľu a začalo naň chodiť čoraz viac keramikárov i zo zahraničia[3]. Počet zúčastnených bol rekordný v roku 2009, kedy sa podujatia zúčastnilo 178 predajcov keramiky[4].

V rámci bohatých sprievodných podujatí je každoročnou súčasťou Keramických trhov výstava konajúca sa v priestoroch Malokarpatského múzea. Téma výstavy sa mení každým rokom - či už išlo o študentské práce, výstavy jednotlivých umelcov, či minuloročných figuralistov.

V tomto roku sa uskutočnil 14. ročník Keramických trhov, ktorý sa konal od 9. do 11. júna 2017. Opäť nás potešil obrovský záujem predávajúcich keramikárov, ktorých bolo takmer stosedemdesiat a prišli zo Slovenska, Česka, Bulharska, Rakúska, Talianska, Slovinska a Poľska.

VÝSTAVA A PREDSA SA TOČÍ!

V dňoch od 9. júna do 27. augusta 2017 sa v priestoroch Malokarpatského múzea v Pezinku uskutočnila výstava s názvom A predsa sa točí!

Plagát k výstave A predsa sa točí!. Zdroj: Malokarpatské múzeum v Pezinku

3 Pravidelne sa podujatia zúčastňujú predajcovia zo Slovinska, Srbska, Poľska, Maďarska, Chorvátska a Talianska.

4 KOPÁLOVÁ, Danka. Človečina v hline ukrytá. Pezinok : Malokarpatské múzeum v Pezinku, 2013.

Názov výstavy síce evokuje slávny výrok Galilea Galilei, no skrýva sa za ním zameranie na kruhárov/točiarov, ktorí prostredníctvom svojich diel prezentovali ich obrovskú zručnosť pri točení za kruhom. Hlavným zámerom výstavy bolo predstavenie tvorby súčasných kruhárov z Pezinka a jeho širšieho okolia, no návštevníci mali možnosť zoznámiť sa s problematikou točenia na kruhu zo širšej perspektívy.

Výstava bola tematicky rozdelená na päť častí:
1. história hrnčiarskeho kruhu,
2. práca za hrnčiarskym kruhom,
3. dekor výrobkov,
4. Slovenská ľudová majolika,
5. tvorba súčasných keramikárov.

V prvej miestnosti sa návštevníci prostredníctvom informačného panela dozvedeli o bohatej histórii keramického umenia ako aj hrnčiarskeho kruhu[5]. Informácie boli doplnené archeologickými nálezmi zo zbierok Malokarpatského múzea, na ktorých bolo viditeľné, že boli vytočené na kruhu. Najstarším vystaveným predmetom bola nádoba z 8. storočia, ktorá sa našla v Trnave. Zaujímavé na nej je i to, že na dne je viditeľný odtlačok osi ručného hrnčiarskeho kruhu. Unikátny bol aj nález hrnca zo 14. storočia, ktorý sa našiel pri vykopávkach priamo vo dvore Malokarpatského múzea.

Druhá výstavná miestnosť bola rozdelená na dve časti – prvá časť bola zameraná na pracovný proces hrnčiara od získania a spracovania hliny až po posledný výpal výrobku. Informačný panel obsahoval informácie o získavaní a spracovaní hliny, postupe točenia, náradia potrebného pri práci za kruhom, sušení výrobku po vytočení, vypaľovaní do tzv. prežahu, glazovaní, ďalšom schnutí a poslednom výpale výrobku.

Panel Pracovný proces bol doplnený kopacím kruhom a fotografiou majstra Viliama Peška pri práci za kruhom. Na kruhu bol vystavený džbán od majstra Mariána Lišku, ktorý ho vytočil pred začiatkom výstavy. Vedľa neho sa na porovnanie nachádzal podobný džbán, no po prvom výpale. Návštevníci tak videli rozdiel medzi čerstvo vytočeným výrobkom a podobným výrobkom v tzv. prežahu.

Druhá časť miestnosti bola venovaná technikám zdobenia keramiky od najjednoduchšieho spôsobu zdobenia pomocou prstov namočených vo farbe, až po trasakovanie a maľovanie. Návštevníkom sme sprístupnili jedinečné návrhy malieb od Heřmana Landsfelda a návrhy z pozostalosti po majstrovi Viliamovi Peškovi, ktoré sú súčasťou zbierok Malokarpatského múzea.

Slovenská ľudová majolika v Modre sa nezmazateľne zapísala do histórie keramickej výroby, a to nielen v našom regióne. Odchovala mnoho zručných keramikárov, ktorí sa tomuto remeslu dodnes venujú a viacerí z nich svoje diela prezentovali aj

5 V strednej Európe sa začala keramika točiť na hrnčiarskom kruhu v 6. storočí pred n.l. Drevené hrnčiarske kruhy na dnešnom území Slovenska rozšírili Kelti okolo roku 300 pred n.l.

na našej výstave. Preto sme nevynechali informácie o jej vzniku a zásluhách v keramickom odvetví, ktoré sme doplnili dielami majstra V. Peška, ktorý v majolike dlhoročne pôsobil ako majster ľudovej umeleckej výroby a v rokoch 1941 - 1970 ako vedúci maliarne.

Druhá výstavná miestnosť s návrhmi malieb na keramiku. Zdroj: Hana Sedláčková

Hlavnou myšlienkou výstavy však bolo predstavenie súčasnej tvorby kruhárov z Pezinka a jeho okolia. Svoje diela prezentovalo šestnásť umelcov a návštevníci tak mohli obdivovať rôzne farby a tvary keramiky. Keďže takmer všetci vystavení umelci sa vyučili v Slovenskej ľudovej majolike a istú dobu tam aj pôsobili, je zaujímavé sledovať, kam smerovali ich kroky, čomu sa momentálne venujú a aká rozmanitá je ich tvorba.

JÁN GRANEC (* 1951)

Žije a tvorí v Pezinku

- za umeleckého keramikára sa vyučil v Slovenskej ľudovej majolike v Modre, kde istý čas aj učil a pracoval

- už pri vstupe do jeho domu sa nedajú prehliadnuť zarámované diplomy z medzinárodných súťaží v točení na kruhu, na ktorých svieti 1. miesto. To len potvrdzuje, že ide o veľmi zručného kruhára.

- svoje majolikové výrobky predáva v obchode v Pezinku, kde sa nachádza bohatá ponuka tanierov, džbánov, pohárov, čutor a pod.

- má svojich nasledovníkov, keramike sa venujú aj jeho tri deti, zať a postupne aj vnúčatá

- Majster ľudovoumeleckej výroby (ÚĽUV)[6]

- na výstave sa predstavil s maľovanými majolikovými výrobkami s hustým florálnym dekórom v podobe taniera so džbánkarským znakom; dvoch čutor, pričom jedna čutora má netradičný tvar, keďže pôvodne vznikla z črpáka; pyskatého korbeľa; dvoch malých korbeľov a špásovného džbánu

Vystavené diela od Jána Granca. Zdroj: Hana Sedláčková

6 Ústredie ľudovej umeleckej výroby, skrátene ÚĽUV

JÁN VIGLAŠ (* 1958)

Žije a pracuje v Bernolákove

- vyučil sa v Slovenskej ľudovej majolike v Modre, kde istý čas aj pracoval
- venuje sa najmä kachliarstvu a vo voľnom čase keramike
- tvorí úžitkový a dekoratívny riad, kachlice, keramické pece a figurálne plastiky
- inšpiruje sa habánskymi motívmi, ktoré prispôsobuje svojím predstavám. Najčastejšie zobrazuje vinohradníkov, pastierov, remeselníkov či hudobníkov.
- Majster ľudovoumeleckej výroby (ÚĽUV)
- jeho manželka Jaroslava je maliarka, maľuje ním vytočené výrobky
- z jeho tvorby sme vystavili majolikový tanier a džbán so džbánkarským znakom a bohatým florálnym dekórom. Tretím predmetom bol džbán zvaný sova so zvieracími motívmi v podobe veveričiek, diviaka, jeleňa, zajacov a vtáctva.

Vystavené diela od Jána Viglaša. Zdroj: Hana Sedláčková

VLASTIMIL HAVLÍČEK (* 1955)

Žije a pracuje v obci Pernek

- v odbore umelecký keramik sa vyučil v Slovenskej ľudovej majolike v Modre
- tvorí úžitkový a dekoratívny riad a majolikový riad na denné použitie. V jeho dielni sa nedajú prehliadnuť veľmi pekné figurálne plastiky, v ktorých stvárnil reálne výjavy zo života, napríklad svoju susedu - staršiu pani - ťahajúcu kapustu. Figurálnej tvorbe sa však už nevenuje.
- obľúbený je jeho modrý riad s bielymi kvetmi a bodkami, no v jeho dielni je bohato zastúpený aj zelený riad, ktorý evokuje lúku s poľnými kvetmi
- rád maľuje aj posthabánske motívy
- Majster ľudovoumeleckej výroby (ÚĽUV)
- na výstave sa predstavil s riadom s modrou glazúrou a bielym geometrickým dekórom v posthabánskom štýle - konkrétne išlo o čutorou, misu, dózičku a trojposchodový stojan na dezerty (obr. 6)

Vystavené diela od Vlastimila Havlíčka. Zdroj: Hana Sedláčková

PETER LUŽÁK (* 1965)

Žije a tvorí v Bratislave

- vyučil sa v Slovenskej ľudovej majolike v Modre a na Strednej priemyselnej škole v Bratislave vyštudoval umelecké remeslá

- v roku 1993 sa osamostatnil, v spolupráci s maliarkou Tatianou Homolayovou (*1962) začal s vlastnou výrobou keramiky

- venuje sa výrobe tradičného majolikového riadu podľa habánskych vzorov a maľovaniu kachlíc

- na výstave sa prezentoval s tanierom s vyrezávaným dekórom, tmavomodrou glazúrou a bielym dekórom v posthabánskom štýle. Druhým predmetom bol maľovaný džbán s pastierskym motívom.

Vystavené diela od Petra Lužáka. Zdroj: Hana Sedláčková

DRAHOSLAV CHALÁNY (* 1958)

Žije a tvorí v Pezinku

- v odbore umelecký keramikár sa vyučil v Slovenskej ľudovej majolike v Modre
- tvorí dekoratívnu a úžitkovú keramiku, hrnčiarske výrobky, figurálnu tvorbu, fajansu a v súčasnosti sa venuje maľbe na keramiku, ktorá pripomína olejomaľbu
- inšpiruje sa remeslami, vinohradníctvom, poľovníctvom, biblickými motívmi, architektúrou
- Majster ľudovoumeleckej výroby (ÚĽUV)
- na výstave predstavil svoju zručnosť tým, že vytočil sedem miniatúrnych džbánikov rôzneho tvaru (sova, čŕpák, váza), ktoré zasadil do protikladu k pol metrovej váze, ktorá skrášľuje jeho záhradu. Návštevníci mali možnosť vidieť ručne točený tanier, maľovaný v štýle olejomaľby, na ktorom zobrazil svojho známeho s jeho priateľmi poľovníkmi. Pán D. Chalány do svojich diel dokáže za komponovať osobitý zmysel pre humor a množstvo skrytých významov.

Vystavené diela od Drahoslava Chalányho. Zdroj: Hana Sedláčková

Vystavené diela od Drahoslava Chalányho. Zdroj: Hana Sedláčková

JIŘÍ VYHNÁLEK (* 1955)

Pochádza zo Zlína, no žije a tvorí v Pezinku

- za výtvarníka keramiky sa vyučil na Strednej priemyslovej škole keramickej v Běchyni, neskôr pracoval v keramickej dielni v Pezinku a začiatkom 80. rokov 20. storočia učil na SOU v Pezinku v odbore Keramika a technológia

- uprednostňuje moderné prevedenie keramiky, venuje sa najmä figurálnej tvorbe, v ktorej zobrazuje rôzne fantasy tvory, mačky, klaunov, ryby, či sfingy

- na výstave sa prezentoval troma miskami so zelenou a modrou glazúrou, ktoré prepojil aj s figurálnou plastikou. Tú na miskách zobrazil v podobe drobných hláv mačky, psa a klauna. Štvrtým predmetom bola dóza s hlavou Bakchusa.

Vystavené diela od Jiřího Vyhnálka. Zdroj: Hana Sedláčková

MAREK HAUPTVOGL (* 1969)

Žije a tvorí v Pezinku

- v odbore umelecký keramik sa vyučil v Slovenskej ľudovej majolike Modra
- keramike sa venuje vo voľnom čase popri práci, tvorí úžitkový a dekoratívny riad, majoliku a terakotu
- rád navštevuje trhy, jarmoky a podujatia, na ktorých predvádza točenie na kruhu, je stálicou aj na Keramických trhoch, kde je okolo neho vždy množstvo ľudí
- na výstave zaujal drôtovanou keramikou v prežahu - konkrétne išlo o džbán sova a dva hrnce s ušami. M. Hauptvogl plánuje pokračovať v drôtovaní glazovanej keramiky.

Vystavené diela od Mareka Hauptvogla. Zdroj: Hana Sedláčková

ĽUDOVÍT ĎUREJE (* 1952)

Žije v Modre

- vyštudoval Pedagogickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, odbor výtvarná výchova
- venoval sa výrobe úžitkovej a dekoratívnej keramiky, majolike (napr. taniere, vázy, misy, dózy), ale aj záhradnej keramike (napr. kvetináče, rôzne dekoratívne predmety)

- pôsobil ako cechmajster Cechu slovenských keramikov
- Majster ľudovoumeleckej výroby (ÚĽUV)
- vystavený bol predmet z fondu Malokarpatského múzea – bledohnedá glazovaná keramická váza vysoká 90 cm.

Vystavená váza od Ľudovíta Ďureje. Zdroj: Hana Sedláčková

MILOSLAV ORSÁGH(* 1961)

Žije a tvorí v Limbachu

- vyučil sa v Slovenskej ľudovej majolike v Modre, kde istý čas aj pracoval

- tvorí úžitkovú keramiku, ktorú vytáča z kameniny, využíva matné glazúry - zelenú a béžovú. Okrem estetickej funkcie dbá na to, aby boli jeho výrobky praktické a vhodné na každodenné použitie

- Majster ľudovoumeleckej výroby (ÚĽUV)

- na výstave sa predstavil s veľkým hnedo glazovaným pekáčom, fľašou na víno s korkovým uzáverom a motívom viniča, s dvoma pohármi na víno, cedidlom v bledozelenej matnej glazúre a dvoma dózami v bledozelenej a svetlej glazúre bez dekóru.

Vystavené diela od Miloslava Orságha. Zdroj: Hana Sedláčková

ĽUBOŠ ŠIMONOVIČ (* 1962)

Žije v Modre

- v odbore umelecký keramik sa vyučil v Slovenskej ľudovej majolike v Modre, kde aj pracoval

- získal majstrovský titul v točení na kruhu
- vo voľnom čase sa venuje tvorbe úžitkovej a dekoratívnej keramiky
- na výstave predstavil tri predmety v prežahu. Konkrétne išlo o misu (priemer 45 cm), kalich (výška 60 cm) a džbán (výška 40 cm).

Vystavené diela od Ľuboša Šimonoviča. Zdroj: Hana Sedláčková

RENÁTA KRAJČOVIČOVÁ (* 1962)
Žije v Modre
- v odbore umelecký keramik sa vyučila v Slovenskej ľudovej majolike v Modre, neskôr pracovala aj u Drahoslava Chalányho
- dnes vo voľnom čase tvorí úžitkovú keramiku, na výstave sa predstavila s pohármi s rôznorodými keramickými stopkami, ktoré u návštevníkov vzbudili veľký záujem.

Vystavené diela od Renáty Krajčovičovej. Zdroj: Hana Sedláčková

FRANTIŠEK HUBEK (* 1963)

Žije a tvorí v Zohore

- za keramikára sa vyučil v Slovenskej ľudovej majolike v Modre, kde istý čas aj pôsobil

- jeho tvorbu charakterizujú vysoké, štíhle figurálne plastiky a zaujímavé lesklé glazúry - často využíva červenú, zelenú a bronzovú glazúru

- okrem figurálnej tvorby vyrába aj úžitkovú keramiku

- vo svojej tvorbe rád experimentuje a skúša nové veci

- na výstave sa predstavil s tromi kameninovými vázami s lesklou zelenou glazúrou.

Vystavené diela od Františka Hubeka. Zdroj: Hana Sedláčková

MILOSLAV MORAVČÍK (* 1962)

Žije v Dunajskej Lužnej

- vyučil sa v Slovenskej ľudovej majolike v Modre, kde krátko pôsobil. Neskôr pracoval v Slovenskom fonde výtvarných umení, koncom 80. rokov 20. storočia si zriadil vlastnú dielňu.

- vyrába úžitkové aj dekoratívne výrobky od hrnčekov a šálok až po misy, vázy a čajové súpravy

- na výstave bola prezentovaná čajová súprava Harlekýn so šachovnicovým dekórom a prevažne v červenej glazúre, ktorá pozostáva z čajníka, cukorničky, dvoch šálok a podnosu s dvoma uškami

- čajová súprava vyhrala tretie miesto v súťažnej výstave na Keramických trhoch v roku 2008, dnes sa nachádza v zbierkach Malokarpatského múzea.

Vystavené diela od Miloslava Moravčíka. Zdroj: Hana Sedláčková

JURAJ MACO (* 1957)

Žije a tvorí v Bratislave

- v odbore umelecký keramikár sa vyučil v Slovenskej ľudovej majolike v Modre, neskôr pracoval v dielňach Slovenského fondu výtvarných umení

- dnes sa keramike venuje popri práci. Vo voľnom čase vyrába hrnčiarsky riad, úžitkovú a dekoratívnu keramiku, ktorá je inšpirovaná Gemerom a keltskou keramikou.

- pri práci mu pomáha manželka Eva

- Majster ľudovoumeleckej výroby (ÚĽUV)

- na výstave boli inštalované tri fľaše točené na kruhu so štyrmi ušami, zdobené naneseným pásom bielej hlinky do ktorej je rytý geometrický dekór, hrdlá mali hnedú, béžovú a zelenú glazúru.

Vystavené diela od Juraja Maca. zdroj: Hana Sedláčková

IVAN RAŽDÍK (* 1967)

Žije a tvorí v Pezinku

- v odbore mechanik sa vyučil na Strednom odbornom učilišti v Bratislave, neskôr pracoval ako kruhár

- tvorí úžitkovú a dekoratívnu keramiku, hrnčinu, fajansu, venuje sa aj figurálnej tvorbe

- vo svojich dielach sa inšpiruje vtipom a zmyslom pre humor, ktorý sa zhmotňuje v hline

- na výstave odprezentoval keramickú vázu, ktorá predstavovala strom. V kôre tohto stromu je vyobrazený dom (bývalý mlyn), v ktorom Raždíkovci bývajú a I. Raždík tam má dielňu. Váza ako strom symbolizuje rodinu a teplo rodinného krbu. Na váze sú pripevnené malé keramické vtáčiky.

Vystavená váza od Ivana Raždíka. Zdroj: Hana Sedláčková

IVAN ŠTEFANOVIČ (* 1967)

Žije a tvorí vo Svätom Jure

- je absolventom Stredného odborného učilišťa Pezinok v odbore keramika a nadstavbového štúdia umelecké remeslá

- tvorí úžitkovú keramiku, bonsaj misky a plastiky

- na výstave predstavil bledozeleno glazovanú čajovú súpravu; misku na bonsaj, ktorej dizajn získal v roku 2009 zlatú medailu na svetovom kongrese bonsaj v Portoriku a záhradnú dekoráciu v zelenej glazúre a v tvare gule.

Vystavené diela od Ivana Štefanoviča. Zdroj: Hana Sedláčková

ZÁVER

Výstavu A presa sa točí! si za dva mesiace jej trvania pozrelo 500 návštevníkov. Tí mali možnosť spoznať rôznorodú a bohatú súčasnú tvorbu keramikárov a ich výrobkov vytočených na kruhu. Keramickému remeslu sa síce venuje čoraz menej ľudí, no i naša výstava je dôkazom toho, že táto tradícia je naďalej živá. Zostáva nám veriť, že keramické remeslo bude nachádzať svojich nasledovníkov aj medzi mladými ľuďmi, ktorí možno budú v budúcnosti v našom múzeu vystavovať svoje diela.

Zdroje

ĎUREJE, Ľudovít - TICHÝ, Elemír. Cech slovenských keramikov. Bratislava: Galeriatelier, 1997.

KOPÁLOVÁ, Danka. Človečina v hline ukrytá. Pezinok: Malokarpatské múzeum v Pezinku, 2013.

LAMIOVÁ, Mária. Keramika dvoch tisícročí. Bratislava: Tatran, 1982.

PESCHEL-WACHA, Claudia a kol. S citom v rukách. Viedeň: Österreichisches Museum für Volkskunde, 2012.

Ing. Miriam Fuňová
OZ Slovenská ľudová majolika

Nové smerovanie Slovenskej ľudovej majoliky

VIAC AKO STO ROKOV

Slovenská ľudová majolika je dodnes považovaná za synonymum slovenskej keramiky. Jej história sa začala písať rokom 1883, kedy bolo v Modre založené Keramicko-priemyselné učilište, ktoré možno považovať za predchodcu Slovenskej ľudovej majoliky. Ornamentika výrobkov vyrobených v tomto období v dielni bola ovplyvnená dekorom okolitých dielní. V roku 1911 začala dielňa pracovať ako účastinárska spoločnosť „Dielňa na hlinený riad, ľudový priemysel, úč. spol". Vo výrobni pracovali predstavitelia významných keramických rodín i noví keramici ako Heřman Landsfeld a Ján Ludvig, ktorí pre dielňu vypracovali novú vzorkovnicu. Vzorkovnica do seba absorbovala ornamentiku viacerých západoslovenských džbánkarských dielní. V roku 1922 prijala dielňa nový názov „Slovenská keramika". Pod týmto menom získala popularitu v celej Európe i na svetových výstavách. Nová etapa v existencii a výrobe sa začala písať po roku 1952, kedy prešla dielňa pod zväz družstiev a prijala názov Slovenská ľudová majolika. Ľudovoumelecké výrobné družstvo, pôvodný nositeľ tradície, nezvládol zmenu spoločenského zriadenia a nástrahy trhového prostredia a od januára 2016 nevyrába.

Logo SĽM, Slovenská ľudová majolika, ľudovoumelecké výrobné družstvo

Modrý ornament, R. Barčík, Slovenská ľudová majolika, 2. polovica minulého storočia

AKO SA Z HLINY STANE KERAMIKA

Proces výroby nadväzuje na stáročné tradície hrnčiarskeho remesla v Modre. Celá výroba je ručná práca. Hlinu ako prvú dostane do rúk majster džbánkár. Ten s pomocou hrnčiarskeho kruhu vdýchne tvárnej hline formu. Vytočený džbánik či vázička následne odpočívajú a pomaly schnú. Stále však potrebujú starostlivosť hrnčiara, ktorý keramiku ďalej zapravuje a obtáča, aby sa nezdeformovala nerovnomerným schnutím. Keď je surový črep dokonale vysušený, čo môže pri väčších kúskoch trvať až jeden mesiac, môže ísť na svoj prvý výpal do keramickej pece. Výpal v peci sa uskutočňuje pri teplotách 980 – 1000 °C po dobu 8 hodín. Z vysušenej krehkej hliny je po výpale pevný, odolný a pórovitý keramický črep, s ktorým sa môže ďalej pracovať. Vypálený črep sa dostane do rúk ďalšiemu majstrovi, umeleckému keramikárovi – maliarovi. Maliar črep ponorí do podkladovej glazúry, na ktorú voľnou rukou maľuje dekorácie.

Typické motívy modranskej majoliky vychádzajú z prírody, zobrazujú ruže, klinčeky, puky kvetov ozdobené listmi a maľujú sa na bielu podkladovú glazúru. Podľa kombinácií použitých farieb rozlišujeme štyri typy dekoru:

Pestrý dekor používa výrazné farby - červenú, žltú, modrú, zelenú, hnedú a fialovú.

Habánsky dekor obsahuje všetky farby ako pestrý dekor okrem červenej.

Modrý dekor je maľovaný výlučne modrou farbou.

Zelený dekor znamená dominantnú zelenú farbu v kombinácií s hnedou, ktorou sa vykresľujú kontúry ornamentu.

Štyri dekory modranskej majoliky, Slovenská ľudová majolika, ľudovoumelecké výrobné družstvo, 2017

Namaľovaná majolika sa opäť vypáli v keramickej peci pri teplote 950 - 1150 °C. Glazúra nemá len estetickú funkciu, keramický črep sa vďaka nej po vypálení stane nepriepustným a odolnejším. Cesta hliny, z ktorej šikovné ruky majstrov vytvorili jedinečnú slovenskú ľudovú majoliku, končí u zberateľov, ale aj ako úžitkový predmet v domácnosti, vázy ožívajú kvetmi, džbány vínom a taniere jedlom, čím napĺňa svoje stáročné tradičné poslanie.

DRUŽSTVO DNES

V súčasnosti sa družstvo pripravuje na obnovu výroby. Po dvoch rokoch, po veľmi chladnej zime, ktorú časť vnútorného zariadenia nevydržala, sa koncom roka 2017 vráti do Slovenskej ľudovej majoliky život. Predchádzali tomu dôležité zmeny vo vlastníctve a manažmente firmy, stabilizovanie finančných tokov, odvrátenie hrozby exekúcií a dražieb majetku, záchrana značky, výrobných prostriedkov, starých vzorov a budovy výroby z už vyhlásenej dražby. Predajňa prešla obnovou, na jeseň 2017 sa zavádza nová elektrická prípojka. Zároveň sa postupne vracajú bývalí zamestnanci do svojej práce, k remeslu,

v ktorom sú majstri a je ich celým životom. Po celý čas chodili do podniku starať sa o hlinu, ktorá odpočíva v tme a čaká, kedy opäť dostane príležitosť na nový život v podobe keramickej krásy. Do konca roka 2017 sa bude výroba testovať, veríme že v roku 2018 bude družstvo opäť vyrábať modranskú majoliku.

Vychladnuté vozokomorové pece, Slovenská ľudová majolika, ľudovoumelecké výrobné družstvo, 2017

Obrovské stroje čakajú na životodarnú elektrinu, Slovenská ľudová majolika, ľudovoumelecké výrobné družstvo, 2017

Hlina odpočíva v tme, Slovenská ľudová majolika, ľudovoumelecké výrobné družstvo, 2017

Výroba dúfa v druhú šancu, Slovenská ľudová majolika, ľudovoumelecké výrobné družstvo, 2017

Keramika pred vypálením, Slovenská ľudová majolika, ľudovoumelecké výrobné družstvo, 2017

Zatvorená brána majoliky, Slovenská ľudová majolika, ľudovoumelecké výrobné družstvo, 2017

CTÍME TRADÍCIE MAJSTROV

Záchrana tradície majoliky je dlhodobý projekt, ktorý presahuje hranice regiónu i Slovenska. Realizuje ho tím dobrovoľníkov, ktorým záleží na tom, aby sme nenávratne nestratili veľkú časť našich slovenských tradícií a histórie. Profesijne sme odborníci na históriu, ekonomiku, tretí sektor, marketing, architektúru a samozrejme keramiku. Naším cieľom je zachrániť keramickú tradíciu pre budúcnosť, zachovať hodnoty, obnoviť vzdelávanie remeselníkov, aby súčasní majstri mali komu odovzdať svoje skúsenosti a našli nasledovníkov, vytvoriť priestor pre výskum, rozvoj, zatraktívniť región pre potreby cestovného ruchu a vrátiť ľuďom prácu. Predstaviteľmi iniciatívy sú OZ Slovenská ľudová majolika, Slovenská ľudová majolika a. s. a pôvodná Slovenská ľudová majolika, ľudovoumelecké výrobné družstvo. Projekt záchrany tradícií výroby majoliky má podporu mesta Modry vyjadrenú v Memorande o spolupráci, ktorými obe strany vyjadrili spoločný záujem. Predstavitelia Bratislavského samosprávneho kraja viackrát deklarovali snahu o obnovu vzdelávania v odbore. Významnými partnermi sú drobní remeselníci v regióne – keramikári, kachliari, ale aj treťosektorové subjekty, za všetky treba spomenúť OZ Modranskú Besedu, organizátora tradičného podujatia Slávnosť Hliny – Keramická Modra.

Ľudia v regióne, kde sa vyrábala tradičná majolika, si uvedomujú hodnotu kultúrneho dedičstva, preto má iniciatíva na záchranu jej tradície široký rozmer – podporu samospráv, podnikateľského sektora, tretieho sektora aj jednotlivcov. Povedomie o majolikovej ornamentike sa zvýšilo aj zápisom do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska. Zápis je jedným z vrcholov aktivít iniciatívy a možnosťou poukázať na význam majolikovej tradície aj v širšom meradle. Veríme, že nestor modranskej keramickej dielne Heřman Landsfeld, ktorého busta stále dohliada na naše kroky, by bol na tento počin hrdý.

Busta majstra Heřmana Landsfelda, Slovenská ľudová majolika, ľudovoumelecké výrobné družstvo, 2017

CIELE INICIATÍVY NA ZÁCHRANU MAJOLIKY

Najdôležitejšie ciele boli stanovené pred dvomi rokmi a ich podstata sa nemení. Modifikuje sa cesta, ktorou sa k nim dá dostať, ktorá získava svoj tvar podľa naplnenia jednotlivých krokov, možností zúčastnených dobrovoľníkov, vôli samosprávy otvárať súvisiace témy, ale aj podľa vyhlásených grantových výziev a úspešnosti v nich. Preto sa vedenie projektu pravidelne stretáva a vyhodnocuje, ako sa pokročilo v dosahovaní strategických cieľov, ktorými sú:

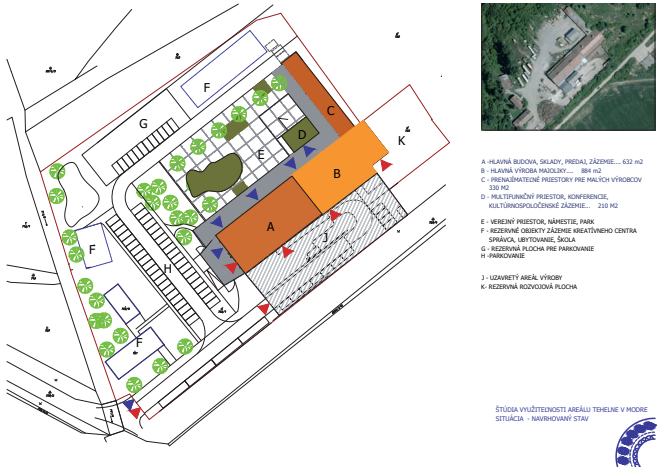
Obnova, zachovanie a záchrana tradícií výroby modranskej majoliky s dôrazom na zachovanie zamestnanosti a s potenciálom vytvorenia inovatívneho prostredia, s obnovenými rozšírenými funkciami, ako je laboratórium, možnosť výskumu, publikovania výsledkov výskumu.

Osveta - významnou súčasťou obnovenej výroby bude interaktívna sprevádzaná cesta výrobným procesom pre laickú aj odbornú verejnosť, zápis majoliky do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva.

Vzdelávanie - v budúcnosti sa plánujeme zapojiť do vzdelávacieho procesu, pretože odborné vzdelávania pre keramikov na Slovensku nie je a ostatná generácia majstrov remesla odchádza do dôchodku. Pripravujeme vydanie veľkej odbornej publikácie o majolike.

PROJEKT CENTRA KREATÍVNEJ KERAMIKY

Jedným z prvých významných krokov pre záchranu keramickej tradície v regióne Modry bol projekt Centra kreatívnej keramiky, ktorý reflektoval možnosti vytvárania kreatívnych centier v gescii Ministerstva kultúry. Projekt bol postavený na rozšírených aj inovatívnych a kreatívnych funkciách tradičného remesla, získal podporu mesta Modry, ktoré ponúklo pre realizáciu projektu aktuálne iba čiastočne využívané priestory Starej tehelne. Architektka Lucia Marušicová navrhla využitie priestorov v spolupráci s Agátou Petrakovičovou Šikulovou a Miriam Fuňovou. Vzhľadom na aktuálnu podmienku financovania umiestniť kreatívne centrá do krajských miest sa projekt nerealizuje, viaceré jeho súčasti však nachádzajú svoj obraz v obnovovaní funkcií Slovenskej ľudovej majoliky.

Centrum kreatívnej keramiky návrh, OZ Slovenská ľudová majolika, 2016

POSTUPNE KRÁČAME ZA CIEĽOM

V súčasnosti je v spracovaní výskum pôvodných vzorov, ktoré sú zhrnuté vo vzorkovníku Heřmana Landsfelda a zároveň aj vzorov, ktoré sú na zachránených výrobkoch starých majstrov. Podarilo sa nám pred rozpredaním zachrániť aj vzory, ktorými sa majstri inšpirovali. Niektoré z nich boli súčasťou výstavy jedinečnej kolekcie keramiky jedného z najvýraznejších keramikárov 20. storočia Rudolfa Barčíka. Venuje sa im odborná komisia, ktorá odporučí vhodné smerovanie ďalšieho vývoja modranskej majoliky, jej tvarov a ornamentiky. Plánujeme zachytiť históriu pre ďalšie generácie v knihe o majolike. Kniha bude mapovať vývoj majoliky na Slovensku a bude jedným zo základov pre vzdelávanie ďalšej generácie majstrov keramiky a maľby na keramiku.

Majolika je pravidelne prezentovaná na tradičných podujatiach ako Slávnosť hliny – Keramická Modra v Modre, Keramický jarmok v Pezinku, Dni majstrov ÚĽUV, využíva sa v grafike podujatí i vo viacerých folklórnych súboroch a ľudových podujatiach. Odborne je každoročne v Modre rozoberaná etnológmi, múzejníkmi a výtvarníkmi na keramických seminároch.

Bratislavský samosprávny kraj viackrát deklaroval snahu o obnovu vzdelávania v odbore, v spolupráci s OZ Modranská Beseda vykúpil jedinečnú pozostalosť po zostavovateľovi modranskej vzorkovnice Heřmanovi Landsfeldovi, podporuje vydávanie publikácií s touto témou a v blízkej budúcnosti plánuje vybudovať moderné digitalizačné stredisko v Modre s cieľom digitalizácie prvkov kultúrnej krajiny, ku ktorej nepochybne patrí aj modranský dekor. Takto zdokumentovaný materiál môže slúžiť ako podklad pre aplikáciu uvedeného tradičného prvku na rôznych výrobkoch súčasného využitia. Projekt záchrany tradícií výroby majoliky má podporu mesta Modry vyjadrenú v Memorande o spolupráci. Od 6. novembra 2017 je modranská majolika súčasťou Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska.

DÔLEŽITÉ MÍĽNIKY

JÚN 2016

V spolupráci s mestom Modrou, najmä vďaka architektke Lucii Marušicovej, za podpory Agáty Petrakovičovej Šikulovej vznikla štúdia využitia priestoru „Starej tehelne" v Modre pre budúce Centrum kreatívnej keramiky.

15. NOVEMBRA 2016

Podarilo sa nám získať časť výrobných prostriedkov a vzorov z bývalého výrobného družstva, pôvodná značka Slovenská ľudová majolika je tiež zachránená pre ďalšie používanie pre výrobu tradičnej modranskej majoliky.

9. FEBRUÁR 2017

Mestské zastupiteľstvo mesta Modry na svojom februárovom stretnutí schválilo Memorandum o spolupráci mesta Modry a Slovenskej ľudovej majoliky, a. s. pri záchrane tradície výroby modranskej keramiky typickej pre región a na projekte vytvorenia Centra kreatívnej keramiky.

JAR 2017

Uchádzame sa o podiel na dani zamestnancov aj podnikateľov, tzv. percentá z dane.

31. MAREC 2017

OZ Slovenská ľudová majolika v spolupráci s BSK a s podporou mesta Modry odovzdali podklady potrebné na zápis majolikovej ornamentiky do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva. Sme presvedčení o tom, že majoliková ornamentika má v ňom svoje oprávnené miesto tak, ako je významnou súčasťou našich tradícií a histórie. Aj prostredníctvom UNESCO ju chceme v budúcnosti chrániť a zachovať pre ďalšie generácie.

11. APRÍL 2017

Uchádzame sa o možnosť získať podporu prostredníctvom grantovej výzvy na podporu podnikateľov v kultúrnom a kreatívnom priemysle (IROP-PO3-SC31-2016-5). Ministerstvo kultúry SR ako Sprostredkovateľský orgán pre Integrovaný regionálny operačný program (IROP), prioritná os 3, vyhlásilo výzvu na podporu malých a stredných podnikov v odvetviach kultúrneho a kreatívneho priemyslu (KKP).

6. NOVEMBER 2017

Modranská majolika bola zapísaná do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska.

Certifikát - Zápis modranskej majoliky do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska, OZ Slovenská ľudová majolika a BSK, 2017

Zdroje:

Slovenská ľudová majolika ľudovoumelecké výrobné družstvo, informačný materiál, 2017

http://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/kreativny-priemysel-165.html

http://majolikamodra.sk/

OZ Slovenská ľudová majolika, BSK: Návrh na zápis do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska, marec 2017

Mgr. Juraj Petrakovič
OZ Modranská Beseda

Súčasné zachovávanie keramickej tradície na príklade festivalu Slávnosť hliny v Modre

Modra je historicky spätá s výrobou keramiky, ktorá sa právom stala popri víne aj významným symbolom mesta. Tradičná modranská keramika reprezentovala a dodnes reprezentuje Slovensko na mnohých celosvetových podujatiach. Historický vývoj keramickej výroby v Modre priniesol rôzne vývojové etapy od prerodu úžitkovej keramiky k výrobe prevažne dekoratívnej keramiky, sprie-myselnenie keramickej výroby, až po obdobie úpadku a nezáujmu o toto remeslo, ktorého sme dnes svedkami. O zvrátenie tohto nepriaznivého trendu sa usilujú aj členovia občianskeho združenia Modranské Beseda.

Združenie Modranská Beseda pôsobí v Modre od roku 2006. Hlavným poslaním združenia je kultúrno-spoločenská obroda Modry, záchrana kultúrneho dedičstva regiónu, podpora tradícii a umenia a revitalizácia vinohradníckej krajiny. Dlhodobým projektom je záchrana a obnova budovy modranského evanjelického sirotinca, jedinečného diela slávneho architekta Dušana Jurkoviča. Ďalšou nemenej dôležitou aktivitou združenia je zdokumentovanie a prezentovanie keramickej tradície Modry a zachovanie výroby majoliky v Modre. Združenie organizovalo a organizuje, či spoluorganizuje podujatia Rozprávková Modra, Slávnosť hliny – keramická Modra, Deň Modranského sirotinca a Adventná Modra. Významnou aktivitou združenia je aj publikačná a vydavateľská činnosť zameraná najmä na keramickú tradíciu Modry, významné osobnosti Modry a kraja, históriu a pamiatky regiónu a históriu turizmu. Združenie sa venuje aj vedeckovýskumnej činnosti, výsledkom ktorej sú odborné semináre a vzdelávacie podujatia, publikačná činnosť, informačné tabule či náučné chodníky. Členovia občianskeho združenia hrajú každoročne aj bábkové divadelné predstavenia v Modre a regióne. Modranská Beseda je iniciátorom vzniku jedinečne veľkého keramického betlehemu.

Vo verejnosti asi najviac rezonuje podujatie Slávnosť hliny a aktivity združenia súvisiace s prezentáciou keramickej tradície Modry a oživením výroby modranskej majoliky.

S myšlienkou zorganizovať keramické podujatie v Modre prišla na jar roku 2009 Agáta Petrakovičová Šikulová, členka združenia Modranská Beseda a pracovníčka Slovenského národného múzea, Múzea slovenskej keramickej plastiky v Modre.

Do tímu sa pridali sa modranskí keramikári, dobrovoľníci z modranských spolkov a združení, obyvatelia Súkenníckej ulice a priatelia Modranskej Besedy. Spoluorganizátormi boli a sú mesto Modra, Slovenské národné múzeum, Slovenská ľudová majolika a Malokarpatské osvetové stredisko v Modre. Podujatie tradične finančne podporujú Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (Fond na podporu umenia), Bratislavský samosprávny kraj a mesto Modra.

Primárnym cieľom bolo oživiť modranskú keramikársku tradíciu, podporiť keramikárov z Modry a okolia, poukázať na problémy Slovenskej ľudovej majoliky a zároveň vytvoriť podujatie, ktoré bude mať nielen jarmočnú časť, ale aj interaktívnu prezentáciu výroby keramiky a odbornú časť – seminár. Prvý ročník sa uskutočnil v roku 2009 v exteriéri historickej trhovej Súkenníckej ulice v Modre.

Podujatie má už od prvého ročníka ustálenú štruktúru, ktorej základ tvoria:

tri až štyri výstavy, pričom jedna je venovaná téme ročníka,

medzinárodný odborný seminár venovaný téme, výstupom prvých štyroch ročníkov bol aj zborník,

keramické trhy, ktorých súčasťou sú:

hrnčiarsky jarmok,

keramické tvorivé dielne,

originálne hrnčiarske hry,

pálenie keramiky v exteriéri,

hrnčiarsky bál na ulici,

kvalitný kultúrny program na pódiu (ľudová hudba, tanec, etno a world music, blues, divadlo, bábkové divadlo, ...),

hrnčiarsky alegorický sprievod – labovka, koncipovaný podľa dochovaných záznamov znalca, zberateľa a popularizátora keramickej a džbánkarskej výroby, keramikára Heřmana Lansfelda,

verejná zbierka, ktorej výťažok je venovaný vydávaniu kníh s keramickou témou, či vzniku jedinečného veľkorozmerného keramického betlehemu a realizácii viacerých aktivít združenia,

originálne miestne gastro služby a ochutnávka vín modranských vinárov.

Prvý ročník slávnosti sa uskutočnil 3. až 5. septembra 2009. Témou slávností bola osobnosť ľudového maliara keramiky Heřmana Landsfelda a spomienka na jeho 100. výročie nedožitých narodenín. V spolupráci s vedeckými inštitúciami sa uskutočnil odborný seminár. Dobrým štartom pre zahájenie tradície konania tohto podujatia bolo, že sa stalo súčasťou otváracích podujatí Dní európskeho kultúrneho dedičstva, ktoré sa v tomto roku uskutočnili v Malokarpatskom regióne. Pri tejto príležitosti Modru a toto podujatie navštívilo množstvo domácich i zahraničných hostí, ktorí mali možnosť prostredníctvom vystavených a sprístupnených exponátov obdivovať majstrovstvo starých keramických majstrov a jarmočnú atmosféru, ktorou Modra aspoň na krátky čas ožila. Úspešný prvý ročník podujatia bol doložený mimoriadne veľkým záujmom ako odbornej tak i širokej verejnosti o jednotlivé časti podujatia. Ako pozitívum hodnotíme skutoč-

nosť, že sa nám v rámci podujatia podarilo znovu osadiť na náhrobnom kameni Heřmana Landsfelda repliku busty, od akademického sochára Alexandra Ilečka. Výstupom seminára bolo vydanie publikácie o Heřmanovi Landsfeldovi.

Témou druhého ročníka Slávnosti hliny, ktorý sa uskutočnil od 3. do 5. septembra 2010, bola „Keramická figurálna plastika", ktorá vznikala a vyvíjala sa práve v hrnčiarskych strediskách popri tradičnej výrobe keramiky. Vo svojom dlhodobom vývoji zaznamenala figurálna plastika rozličné vývojové fázy než získala dnešné postavenie a uznanie odborníkov. Téma keramickej figurálnej plastiky je o to zaujímavejšia, že práve v Modre nastal jej najväčší rozkvet a z modranských keramických dielní vyšli najväčšie osobnosti keramickej figurálnej tvorby. Keďže práve v tejto oblasti keramickej tvorby sa najvýraznejšie prejavilo spojenie znakov ľudovosti a individuálnej tvorby majstrov, môžeme vidieť v téme široký záber na jej prezentáciu. Téme figurálna plastika a jej majstri boli venované odborné príspevky na seminári a sprievodné výstavy, výstava v Slovenskej ľudovej majolike, výstavy prác keramického majstra Ferdiša, národného umelca Ignáca Bizmayera v jeho galérií a výstava keramických majstrov Mariána Lišku a Jozefa Franka v historickej budove Hornej brány. Slávnosti boli zavŕšené keramickým jarmokom s „hrnčiarskou labovkou" a ukončené pietnou spomienkou pri hroboch starých keramických majstrov na modranskom cintoríne.

Tretí ročník Slávnosti hliny sa 2. až 4. septembra 2011 niesol pod témou „Habánska keramika". Tejto keramickej výrobe a jej majstrom boli venované i odborné príspevky na seminári a sprievodné výstavy. Návštevníci v Modre mohli spoznať jedinečný život habánov, dozvedeli sa o ich odkaze v Modre a okolí a najmä uvideli nádherné remeselné kúsky habánskej keramiky. Novinkou podujatia bol „remeselný keramický dvor". Slávnosti boli opäť spestrené keramickým jarmokom, zaujímavými súťažami a zavŕšené štylizovaným keramickým jarmokom hrnčiarskou labovkou ktorého súčasťou boli aj „habáni" v habánskych kostýmoch šitých špeciálne pre túto príležitosť. Na treťom ročníku malo premiéru aj unikátne keramické bábkové divadielko s keramickými bábkami – Hrnčiarska rozprávka. V tomto roku vyšla nákladom Modranskej Besedy unikátna kniha Landsfeldov keramický slovník.

Štvrtý ročník Slávnosti hliny bol venovaný téme „Tradičný kuchynský a hrnčiarsky riad". Mesto Modra opäť počas troch dní od 30. augusta do 1. septembra 2012 žilo keramikou.

Piaty ročník podujatia, ktorý sa uskutočnil 5. až 7. septembra 2013 bol venovaný téme „130. výročie Slovenskej ľudovej majoliky, keramické učilištia v strednej Európe". História výroby keramiky v Modre siaha až do 17. Storočia, odkedy sa zachovali prvé písané správy o existencii fungujúceho hrnčiarskeho cechu. Po zániku cechovej výroby v roku 1883 úlohu výchovy keramického dorastu prevzalo v Modre Keramické učilište. Od tohto obdobia sa začína písať história Slovenskej ľudovej majoliky v Modre. V jej dielňach sa vyučilo a pracovalo množstvo jedinečných keramických majstrov. Keďže v roku 2013 sme si pripomenuli 130. výročie Slovenskej ľudovej majoliky, témou ročníka podujatia bola

práve táto dielňa a majstri, ktorí v nej počas spomenutého obdobia pôsobili. Počas dvoch dní boli sprístupnené štyri keramické výstavy viazané k histórii Slovenskej ľudovej majoliky a starých keramických majstrov a výrobkov. V tomto roku Modranské Beseda vydala aj knihu venovanú významnému keramickému majstrovi Rudolfovi Barčíkovi.

Šiesty ročník Slávnosti hliny zrealizovaný 4. až 6. septembra 2014 bol venovaný téme „Tehliarstvo a kachliarstvo".

Siedmy ročník Slávnosti hliny bol venovaný téme „Hrnčiarske tradície, zvyky a sviatky". Konal sa počas troch dní od 3. do 5. septembra 2015.

Ôsmy ročník podujatia predstavil v Modre v dňoch 8. až 10. september 2016 tému Keramika – remeslo, dizajn, umenie a posledný už deviaty ročník sa 1. až 2. septembra 2017 venoval téme Figurálna tvorba v dielach ľudových a profesionálnych umelcov, Ignác Bizmayer 95. Národný umelec Ignác Bizmayer oslávil v tomto roku svoje okrúhle jubileum.

Deväť ročníkov podujatia postupne naplnilo cieľ a zámer projektu. Do Modry sa podarilo vrátiť ducha keramiky, nadviazať na tradície starých keramických majstrov a zachovať tradičné remeslo živé pre ďalšie generácie ako súčasť hmotného i nehmotného kultúrneho dedičstva. Podujatie vytvorilo platformu pre prezentáciu prác keramikárov a zároveň i pre odbornú verejnosť, ktorá sa keramikou zaoberá, pre ich stretnutie a vzájomnú výmenu skúseností. Priblížilo širokej verejnosti keramické remeslo vo všetkých jeho formách. Výsledkom a prínosom projektu sú aj nové informácie a poznatky získané z partnerských múzeí a odborných pracovísk, nové kontakty so zahraničnými výrobcami keramiky a spoznanie inej tradičnej ľudovej kultúry a zároveň i nových umelecko-remeselných trendov. Rozšírenie obzoru v oblasti miestnej histórie, tradícii a umenia. Mesto Modra príjemne ožíva v duchu tradičnej keramickej jarmočnej atmosféry.

Podarilo sa ustáliť aj samotnú dramaturgiu podujatia, ktoré je zahájené otvorením sprievodných výstav, pokračuje odborným medzinárodným seminárom na tému aktuálneho ročníka a vrcholí keramickým jarmokom. V rámci keramického jarmoku ponúkajú svoje výrobky aj služby iba remeselníci, ktorí sú ich skutočnými producentmi. Počas jarmoku sa realizujú tvorivé dielne pre priamy dotyk detí aj dospelých s hlinou a hrnčiarskym remeslom. Tvorivé dielne sú pod vedením profesionálnych keramikárov. Paralelne s tvorivými dielňami sa uskutočňujú ukážky točenia a maľovania keramiky majstrami profesionálmi. Ďalej sa robia ukážky výroby alternatívnych stavebných prvkov z hliny a ukážka reálneho pálenia hlinených výrobkov. Vizuálna a skladbová koncepcia jarmoku je založená na maľbách vzorov modranskej majoliky na dlažbe jarmočnej ulice, na drevených stánkoch, otvorených dvoroch uličných domov, atraktívnych tradičných detských hrách a s výberovými gastro službami. Atmosféra piatkového večera je vygradovaná hrnčiarskym jarmokom v exteriéri historickej ulice. Počas jarmoku prejde jarmočnou ulicou alegorický sprievod so scenárom podľa historických prameňov, ktorý končí hrnčiarskou modlitbou pri soche svätého Floriána, patróna hrnčiarov.

Priamy význam podujatia:

oživila sa tradícia hrnčiarskych trhov v Modre, kde keramikári predávajú svoje výrobky a pôvodných desať predajných stánkov keramikárov z roku 2009 nahradilo päťdesiat v roku 2017,

medzinárodný odborný seminár slúži na výmenu poznatkov odborníkov z oblasti etnológie, múzejníctva, histórie, ale aj samotných výrobcov keramiky,

výstavy prezentujú keramiku zo zbierkových historických fondov, ale aj súčasnú keramiku, či tradíciu a výrobné keramikárske postupy pre laickú, umeleckú a aj odbornú verejnosť,

v Modre a v širšom regióne sa podarilo oživiť záujem o keramikárske remeslo aj vďaka živým ukážkam a tvorivým dielňam pre deti aj dospelých,

návštevníci podujatia strávia čas kultúrnym spôsobom a kúpou keramiky pomáhajú udržať keramické remeslo,

výstupom sú aj odborné zborníky zo seminárov a katalógy z výstav.

Podujatie nepriamo podporilo aj:

vydanie publikácií a kníh Modranskej Besedy - Heřman Landsfeld – majster a znalec hrnčiarskej a džbankárskej výroby, Landsfeldov keramický slovník, Keramický majster Rudolf Barčík,

vznik a financovanie jedinečného keramického betlehemu,

realizáciu originálneho keramického bábkového divadielka – Hrnčiarskej rozprávky,

iniciatívu záchrany Slovenskej ľudovej majoliky,

obnovu starodávneho hrnčiarskeho sviatku, Svetlej husi,

záchranu a získanie pozostalosti po Heřmanovi Landsfeldovi,

vybudovanie Múzea slovenskej keramickej plastiky v Modre,

vznik filmu o modranskej majolike,

zapísanie modranskej majoliky do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska.

Počas deviatich ročníkov Slávnosti hliny sa Modranskej Besede podarilo vybudovať v meste Modra tradíciu, ktorá presiahla hranice mesta a získala medzinárodnú úroveň. Modra sa počas Slávnosti hliny stala predmetom záujmu nielen výrobcov keramiky a odborníkov z oblasti etnológie, dejín umenia a histórie, ale tiež štátnych predstaviteľov a zástupcov médií.

Juraj Petrakovič, Modranská Beseda

Popisky obrázkov Juraj Petrakovič

Plagát z prvého ročníka s majstrom Heřmanom Landsfeldom

MODRANSKÁ BESEDA

SNM-Múzeum Ľudovíta Štúra v Modre, Mesto Modra,

Mestské kultúrne stredisko Modra, Bratislavský samosprávny kraj, Malokarpatské osvetové stredisko v Modre, Slovenská ľudová majolika, Hotel Majolika, OZ KRAĽOVAN

a

MODRANSKÍ KERAMIKÁRI

Vás pozývajú na

SLÁVNOSŤ HLINY

„Keramická Modra 2013“

venovanú téme

130. výročie Slovenskej ľudovej majoliky, keramické učilištia v strednej Európe

5. – 7. september 2013 v Modre

PROGRAM:

Štvrtok – 5. september 2013

17,00 Otvorenie výstavy Keramický majster Rudolf Barčík, Horná brána, Štúrova 128

18,00 Otvorenie výstavy Minulosť a súčasnosť Slovenskej ľudovej majoliky, výstavné priestory SNM–Múzea Ľ. Štúra, Štúrova 84

Piatok – 6. september 2013

9,00 – 14,00 Odborný seminár na tému „130. výročie Slovenskej ľudovej majoliky, keramické učilištia v strednej Európe“, Hotel Majolika, Súkennícka 41

HRNČIARSKY JARMOK na Súkennickej ulici

17,00 Slávnostné otvorenie hrnčiarskeho jarmoku

17,30 Romanika (spev, gitara, kontrabas)

19,00 Sendreiovci – Kokavakere Lavutara (rómska skupina)

20,30 Banda (slovenská world-music skupina)

Sobota – 7. september 2013

HRNČIARSKY JARMOK na Súkennickej ulici

9,30 Otvorenie jarmoku

10,00 Trio GreJaDo (violončelo, gitara, flauta)

11,30 Detský folklórny súbor Magdalénka

12,30 Pósfa zenekar (maďarská folklórna skupina)

14,00 Bábkové divadlo

15,30 Ľudová hudba BANDA

17,00 Balkansambel (balkánske rytmy)

19,00 Hrnčiarska „labovka“ – ukončenie jarmoku a alegorický hrnčiarsky sprievod, ktorý sa začína na Súkennickej ulici a končí pri soche sv. Floriána – dychovka

21,00 Hrnčiarsky bál (do tanca hrá Ľudová hudba BANDA)

Súčasťou programu budú tvorivé keramické dielne, keramický dvor, ukážky keramického remesla, súťaže a iné zábavné aktivity.

„Hore Modrou malovaná dlážka, hore Modrou malovaná dlážka, čo ju malovala šuhajova láska, čo ju malovala šuhajova láska.“

VÝSTAVY:

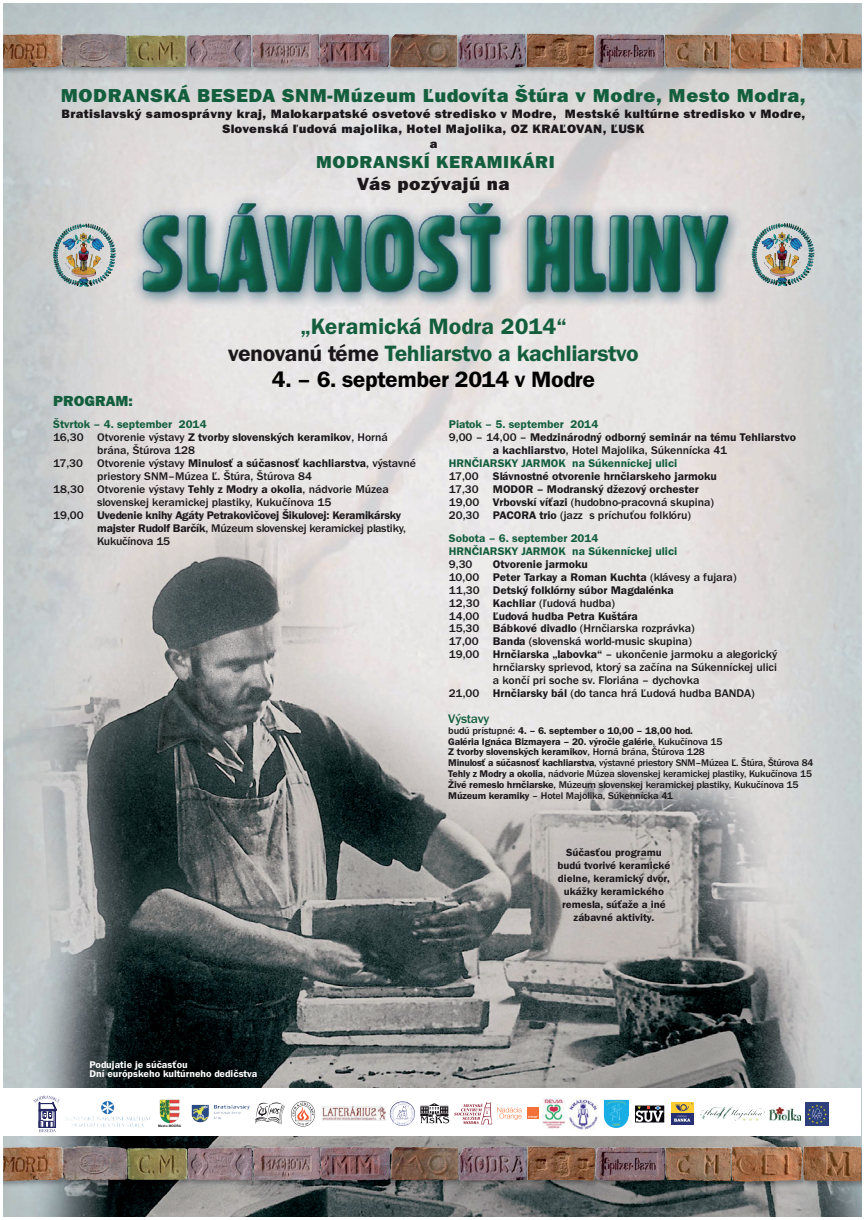
Výstavy budú prístupné: 5. – 7. september o 10,00 – 18,00 hod. **Galéria Ignáca Bizmayera**, Kukučínova 15, **Výstava – Keramický majster Rudolf Barčík**, Horná brána, Štúrova 128, **Výstava – Minulosť a súčasnosť Slovenskej ľudovej majoliky**, výstavné priestory SNM–Múzea Ľ. Štúra, Štúrova 84, **Výstava – S citom v rukách**, Múzeum slovenskej keramickej plastiky, Kukučínova 15, **Múzeum keramiky** – Hotel Majolika, Súkennícka 41

Podujatie je súčasťou Dní európskeho kultúrneho dedičstva

Podujatie podporil Nadačný fond Slovenskej sporiteľne v Nadácii Pontis

Plagát z ročníka venovaného Slovenskej ľudovej majolike

Plagát zo šiesteho ročníka

Banner z roku 2011, ročník venovaný habánom

Výstava v historickej Hornej bráne

Maľovaná Súkenícka ulica je tradíciou ostatných štyroch ročníkov

Dielo vzniká priamo na ulici

Majster Emil Majnhold maľuje kukučkou

Stánok s pestrou keramikou

Keramikár predáva svoje výrobky

Na scéne sú Kantoři

Netradičná dychovka

Večerný piatkový folk

Keramikárka Majka Malinová učí v tvorivých dielňach

Nádejný mladý hrnčiar točí na kruhu

Ruky musia byť zamazané od hliny

Traja veteráni, traja keramikárski majstri, páni Jablonovský, Petráš a Horník uvádzajú spolu s autorkou do života knihu Landsfeldov keramický slovník (žiaľ pán Jablonovský a pán Petráš už sú v hrnčiarskom nebi)

Začala hrnčiarska labovka

Hrnčiarska labovka

Čelo hrnčiarskeho alegorického sprievodu

Majster Marián Liška sa modlí k soche svätého Floriána, patróna hrnčiarov

Pri šliapaní hliny je vždy veselo

Kominár prináša šťastie

Banner podujatia s ostatného ročníka